

Vate

Kovara Kulturt

Hûmar: 14

Wisar, 2001

Serredaktor:

Malmîsanij

Redakstyon:

Haydar Diljen, J. Îhsan Espar,
Malmîsanij, Mehmet Uzun

Instyattfê destpêkerdiş:

Osman Aytar, Yildiray Beyazgul,
Çeko, Mûnzûr Çem, Memo Darrêz,
Nihat Elî, Cemîl Gundogan, Lerzan Jandîl,
Huseyîn Kulu, Seyîdxan Kurij,
Robîn Rewşen, Kamer Soylemez,
Kazim Temurlenk, Şukrî Urgan

Temstikarê Almanya:

Mûnzûr Çem

Faks: +49 - 30 - 611 33 19

Seveta aboneyte û têkiltiye (Almanya de):

Vate

Postfach: 30 21 07

10 752 Berlin/Almanya

Temstikarê Norveç:

M. Darrêz

Box: 2545

7001 Trondheim/NORVEÇ

Temstikarê Hollanda

Ferhad Amedî

Delfzyl Str. 81

6835 CM Arnhem/HOLLANDA

Tel: +26-323 26 95

Sertê aboneyte:

Welat	serrêk	6 aşmî
Tirkiya:	40 DM.	..... 20 DM.
Almanya:	40 DM.	..... 20 DM.
Swed:	250 SEK.	..... 125 SEK.
Welatê binî:	70 DM.	..... 35 DM.

Vayt: 10 DM./50 SEK.

ilan:

Riperrêk: 200 DM./1000 SEK.

Nêm riperr: 100 DM./500 SEK.

Çarêgriperr: 50 DM./250 SEK.

Çap: Apec Tryck & Förlag, Stockholm

ISSN:1401-2995

Postgiro:

Kurdiska Kultur och Språkföreningen

475 16 98-4 SWEDEN

Adresa têkiltiye:

Ihsan Türkan

Eksättravägen, 186

S-127 61 Skärholmen/SWEDEN

Tel: +46-(0)8-97 76 56

E-mail: ihsan.turkan@chello.se

Berpirsiyartya ber nuştî ya nuştîxt/nuştîxe bi xo ya.

Tedeyt

Wendoxan rê	3
Roşan Lezgtin	
Xozî Bîyê Zaf	4
Çeko	
Şive	8
Hişyar Ptran	
Ez û Yeşil Helîkoptere de	10
Dentz Gunduzî ra Di Şîrî	21
Mûnzûr Çem	
Şaîro Namdar Sayder	25
Hamdî Ozyûrt	
Vatişê bêvateyî	36
Firat Çelker	
Vateyê Verênan	37
Mihant Licokic	
Pîre û Dîk	41
Lerzan Jandîl	
Kirmanckî de Nameyî	46
Seytdxan Kurij	
Çewlîgî ra Di Deyîrî (Kilamî)	71
Alt Rîza Bilgtî	
Şuyanîya Mordemê Koseyî	73
Heydo Keçanîcî ra Şîrî	85
C. Zerduş Ptranij	
Mehemedê Mehmudî	88
Htkmet Çalagan	
Cêrayîş	92
Feteh Kurij	
Welatê Min	96
Firat Çelker	
Dewij û Dizdî	97
Semînerê Kirmanckî (Zazakî)	99
Seytdxan Kurij	
Ripelê Fiqrayan	101
Dewij Şiyar	
Hirç û Pirç	105
Celadet Alt Bedîrxan	
Ferhenga Kurdî (Kurmancî)-Frensî-XIV	107
Alfabe	112

Wendoxan rê

Wendoxê delalî,

Na hûmara ma de keda tayê wendoxanê ma zaf a çunke înan bi nuşteyanê xo û arêkerdeyanê xo Vate xemilnayo. Wendoxan Kurdîstan, Tirkîya, Ewropa û Awustralya ra keda xo ma rê rusnaya (erşawita). Wa (va) pêro berxudar bê. Hêvîya ma a ya ke bi na hûmara Vateyî rojê şima hîna weş ravêrê.

Mizgîna ma ya na hûmare derheqê weşanîyayîşê yanî neşrbîyayîşê **Ferhengê Tirkî-Kirmanckî (Zazakî) û Ferhengê Kirmanckî (Zazakî)-Tirkî** de ya. Weşanxaneyê Avesta nê di ferhengî pîya se yew kitab Istanbul de vetî. Nê ferhengan de çekuyê (kelîmeyê) ke heşt Kombîyayîşanê Kirmanckî de ameyê tesbîtkerdiş estê û ferhengî bi xebata kollektîfe amade bîyê. Na xebate ewro wezîfeyê rayberê rastnuştişê kirmanckî (rêberê îmlaya zazakî) zî vînena. Nê ferhengan de tenya çekuyî pêser nêbîyî, semedê zîwanê nuştişî rê formê çekuyan ê weçînayeyî (vîjnayeyî) ameyê pêşnîyazkerdiş. No het ra nê ferhengî ferhenganê bînan ra cîya yê. Kesê ke wazenê kirmanckî (zazakî) binusê ganî nê ferhengan ra îstîfade bikê. Çunke nê ferhengî wareyê kirmanckîya standarde de xebatê kollektîfê verên û tek ê.

Ma hem Vateyî ser o hem zî nê ferhengî ser o rexne û pêşnîyazanê şima pawenê.

Weşîye de bimanê.

Vate

XOZI BIYÊ ZAF

Roşan LEZGİN

Ez nê merdimî rewna yo şînasnena. Her roja Homaşewdirêk rew yeno piştîya xo şano kuncê dêse mizgefte, kortalanê alişkanê xokeno miyanê destanê xo yê girdan û damarinan. Bi awiranê xayîsbîyayan ke matê yew nuqtikêka nêasaya bîyê, heykelî maneno. Wina tayş, wina masum û bineyke zî xêvik. Ez hendî musaya ey. Xora roje çinî ya ke ez ey nêvinî. Heta veraşanêk ke ez kar ra agêrena zî ha yo cayê xo de. Rasta ci, ez bi xo zî hewl nêzana o key ra yeno uca û key agêreno. Labelê, ez ey hewl şînasnena. Ez zana kam o û kamca ra yo.

Verê cû ey ra vatêne Heso Puskul. No name, ez nêzana nameyê ey o yan yew leqemo ke şarî nayo pira. Çunke govendgêrêko yeman bi. Def û zirna tede betelnê. Veyveyo ke Heso Puskul tede nêbi, xeyr tede çinê bi. Wexto ke nêkewtê miyanê meydanî, çilkê areqî sey libanê mircanan tehta çareyê eya ke nika verardkî çiqirê xorî sey xetanê cite pira kaş bîyê ra, veracêr çilkayne. Nika por û herdişe têmîyanşayî û sey peşmî bîyê sipî, piştî qiluzîyaya. Bîyo hurdîlek, qasê lepêk. Zaf kewto, zaf. Hey gidî Heso Puskul, hey!..

Tam bi des serrî ke ez ey şînasnena. Reya verêne min o Barave de miyanê veyvî de dîbi. Ez şîbiya veyveyê lajê xalê xo. Def û zirna cenîyêne. Helamedet, tilîlî. Min nişka ra dî ke şarê veyvî verê xo şa hetê koyê Mizaglû û têfek ra va, "Heso Puskul yeno!" Mertebîyan zî o şînasnê û xo ra Hes xwendî bê nêxwendî bê, ey rê qet ferq nêkerdê. Hema wa pê bihesêne ke dewêk de veyve esto. Wazena Licê de wazena Dara Hêni de yan zî cayêna de bo.

Hes ame. Errik! Ez çi vînena heww? Miyanê ê koyan de, o geliyo xorî de, citeyê şelwarê sîyayê xasî yê Dîyarbekirî serê qonderanê zincetujanê bereqnayan de dayê xo ra. Mîyêka sipî a birîsmêne miyaneyê xo ra, serê şelwaran de piştî; miyane kerdo bari. Cor de êlegêko kewe û gocagin

serê îşligê çeqerî de dayo xo ra. Her di kalekan ra puskulê rengênê şilabendê torkî helqetnê. Vanê semedê xatirê nê puskulânê şilabendê ey bîyo ke nameyê ey bîyo Heso Puskul. Herdîşa xo taşta, rîyê ey sey qutî berqiyê. Zimbêlî rûn kerdê û tadê. Porê xoyo sîyayo sey qetranî koçerkî qesno, poçax vera dayo, tembûrî bêwayîr rişyay meydanê çarî. Pehe!.. Ganî o wext yew qamera min dest de bibîyêne û min pê Hes biantê. Şima ka bivînê. Ez se kerî? Nika dewran tadîyo. Ez nika şerî Hesî bi xo ra zî vajî, belkî bawer nêkero. Nika hanî yo piştîya xo şawa dês, destî eştê verê kalekan û mat mendo.

Seke nika bo yeno min vîrî. Hesi vat "Birê, cayê xo de vinderê! Ez binêk kelê xo vêrdî..." Û cêba şelwaranê xo ra yew desmalêka sûra ke dewrê aye pêro bi mûran mûndîbi, vete û kewt sergovendî. Xora cayo ke Hes tede bo kam curet keno ke bikewo sergovendî? Qey rezîl nêbeno! Şanê mertebî def cenêne û Pîresinî zî zirna. Govende çend qorî şîyemîye. Canê ci bi germin. Şanî def mîyanê meydanî de cena erd ro û Hesî ra sere şa tê. Birayî hereşanî kerdêne, sey zerencan "qaqibo" wendêne. Hesî sey milçike çil dayê defî ser û ameyê war. Mîyanê kiftanê xo sey tûrê mîyanê awe lerznê. Çaqî sey meqlewî berdê û ardê, lingan erd nêgirewtê. Sêne, lingî, mîyane, kiftî, sere, her yew bi tewirêk reqesnêne.

Govendgêrî pêro cay xo de ronîştê û çepikan cenênê. Kênan dewrê veyvî qefelno. Kênanê Hesîgî, Hendîvî, Mizage û yê Barave. Kêneyî rind ê. La xora veyveyo ke kêneyî tede nêbê Hesî rê çi veyve yo! Şan keno ke defê xo bidirno, zirna fekê Pîresinî de bîya lal. Kêneyî tilfî veng danê û Hes bîyo har... Vengî yenê:

-Mi çimê to werdî Hesoo!

-Zerenc o zerenc!

Erê, zerenc o. Paştîya xo şawa dêsê mizgefte, çimî xorî de mendê. Ti vanî qey mîyanê nê des serran de Hes bi qasî çewres serre pîr bîyo. Ez ey weş şinasnena. O zî min şinasneno. Şeş serrî verê cû bi. Rojêk şewdirêk rew ez çarrayîrê Seyrantepe yê Dîyarbekir ra vêrtêne û şîne cayê karê xo. Ez çi bivînî! No Heso Puskul û hirê dewijê xo ha yê lewê rayîrî de pilosiyê pê ro. Ti vanî gorre ra vejîyê. Wexto ke min çim vist pi

ra, min vat:

-Xal Hes!

Ca de pêşiya min ro û sey tutan kurr û berma. Vatê:

-Birê, ma kiştî, ma xesênê... Oy birê, qirbûnê tu bî! Vanê "Şima nûn do terîstû".

Tam vîst û heşt rojî îşkence de mendê. Vêşan, têşan. Peynîya peynîyan de şansê înan bîyo ke nêkiştê û xora nêvetê mehkema zî. Hema wina nêmkîşte eştê binê rayîrê Dîyarbekir-Erxenî û ca verdayê, şîyê. Vîst û heşt rojî binê erdî de, pey beranê asinênan de, mîyanê merreyan, kerm û kêzikan de. Û destê zebanîyan de helbet. "Cehilme (cehennem), ewca bi" vatê Xal Hesî.

Axir înan dewa Xal Hesî zî veşnê: Wisar bi. Aşma gulane. Tam wextê çînayîşê vaşan de. Dewijî pêro mîyanê hêga û mergan de bî. Wesaitê rengherrinî têdima amey heta zereyê dewe û uca vindertî. Sey bezreyê pirparî mîyanê dewe ra bîy vila... Û duyê adirê dewe resa ezmanê hewtine.

Şima zanê? Ez vizêrî şîya ey het. Ey ez nêşinasnaya. Hêna eynî cayê xoyê nikayinî de matmende bi. Min heta xo pê da şînasnayîşî, ez mîyanê areqî de menda. Heş sere de nêmendo. Min yew cixara taviste û naye fek a. Xorî-xorî duyêk ant mîyanê pişîka xo. Fetelîya min ser û vat:

-Birê, birê, ti zanê? Vanê, xozî bîyê zaf!

Nê rojanê peyênan de meselê xozan kewta ziwanê ey ser. Camêrdêko dewijê Xal Hesî no payîzo peyên de bi dizdênî ya warişto şîyo dewe. Na mesela xozan ey uca ra arda. Goreyê vatişanê ey, hema pê Licê ra bigîrê heta bi Dara Hêni, ê koyî, ê gelî bîyê pirrê xozî. Hengure deresaya û xozî qelibîyê mîyan. Xozan û heşan temamê rezan, mew û mehşêlan pelexnê. Şima vanê qey Xal Hes bîlasebeb qalê xozan keno? Ney. Xozî û heşî verdîyê pê, rezê Xal Hesî mîyanê lingan de şîyo!

Wey Heso Puskul wey!.. Bêveng. Kerranê dêse mizgefte ra bêvengêr. Piştîya xo şawa dês. Destî binê çengan de bestê. Mat mendo. Nêzana ewnêno kamca ra. Belkî zî qet nêewnêno.

Rojo şeme min kênaya eya pile Parkê Koşuyoluyî de dî. Rîyê xo boyax de verdabî. Qonderê sûrî lingan de bereqiyê. Gama ke ma têkaleke ra

vêrtî ra, boya lewanteyê aye ra nefesê min çikîya. Awirê ma ginay pê ro. Leze rîyê xo tada. Seke min ra vajo “To rê çi ez se kena?” Gunê înan wa min mil de nêbo, vanê ê kêneyê bînî zî wina qonderanê sûran kenê xo pay. Ez kênanayê ey şinasnena. Ê zî min şinasnenê. A serra ke dewe ra warbay û viran resay Dîyarbekir, panc rojî keyeyê min de mêman mendî, heta ke ma yew qula banî înan rê Ben û Sen de kîra kerde. Xora çar kêneyî û yew lajê Xal Hesî biyê. Goreyê vatişê wayanê ey, wexto ke mîyanê velgecenî de velg birrnayne, “hevalî” amey înan het û vato ke “Ma şima rê sosyalîzm anê labelê gere şima hetê ma bikerê”. Lajê Xal Hesî zî velg ca verdayo û kewto mîyanê înan şîyo. Herçiqaş wayanê ey ey ra vato “Bira, meşo! Ti yew vila tik û tenaya keyeyê ma yî...” zî, ey qet goş nênayo pa; vato “Hevalî ma rê sosyalîzm anê, ez zî şina hetê înan” û xo dima nêewnîyo, şîyo. Şîyayîş, o şîyayîş o.

Xal Hes vano “Birê, xozî biyê zaf”. Ez se vajî? Wexto însantî qediyê, heş û xozî benê zaf û rezan pelixnenê.

Diyarbekir, Gulan 1999

ŞIVE

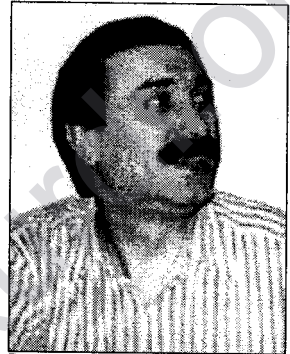
Şive ke nat ra remê şîye
Rastê koma merreyan biye.
Tayê ke awir da re yewbînî
Binê lewan ra hurdî huye.

Şive vat ke:

“Lo nanoşkewer merre!
Kerem bikerê biêrê zere.
Ewro dinya, meşte axret a;
Min ra mekerê gazin-gerre.”

Merreyî vat ke:

“To ma ser ro kerdo hewt-heşte
Ma timî bi boxmeyan rîye eşte.
Keso bêbext pirdo asin bo kî
Payna ci nêdîno ewro-meşte.”

ÇEKO

Şive vat ke:

“Ez naye zere û can ra vana.

Ewro îqrar, soz û bext dana.

Naye ra tepîya embaz îme

Ez kerdişanê xo ra zaf poşman a.”

Çim-burîyî nayî werê merreyî,

Desinde birnayî gazin-gerreyî.

Înan virare fişte re yewbînî ra,

Ox! Amê werê Şive û merreyî.

EZ Û YEŞİL HELİKOPTERE DE (1)

Hişyar PİRAN

Yew şefeqê ez û cinîka xo ma şî Pîrajman (2). Cinîka mi nêweş a, ez aye bena Pîrajman, Ziyara Pîrajmanî ser ke weş biba. Xebera piyê mînan çin a. Ma ra vêşêr kes nêzano. Tena mi mêrrîya xo ra va:

-Damêrrî, ez Muruweti bena Pîrajman, wa xebera to biba. Sewke çî bi, vaje "Nêweş a, şîya zîyare ser".

Naye ra teber ne xebera yewî esta ne zî sewbî çî.

Ma şî Pîrajman, ma şî yew keye. Wayîra keyeyî bin de nêvana "Şima se kenî, çî kenî, çî gêrenî?", tena werê ma dana ma. Hetê êreyî (yerî) ra mi va:

-Emcinî (emcê), kes dewe de esto?

Va:

-Willay Rozerîne (3) û Zelale tîya (ewta) yî.

Mi va:

-Vaje "Mêmanî ha keyeyê ma de yî".

Va:

-Ma rewna vato lacê mi. Yîni va "Wa bipawo! Heval Hemze (4) vano ez yeno Umerî veyneno".

Mexrebê Rozerîne amey va:

-Şima xeyr amey.

Ma va:

-Xeyrî mîyan de ba.

Tira pey va:

-Muruwet, ti bê ma şêrî, wa Umer bipawo! Ma şonî Zelale gênî saete heşt de yenî.

1. Nê hediseyî sibate û adara 1993 de qewimfyay.

2. *Pîrajman*: Yew dewa Pîranî ya.

3. *Rozerîne*, Çermûg ra ya; nameyê ayeyo rastikên (raştikên) Şermîn Begirdag o.

4. *Hemze*, gerillayêko pîranij bi. Nameyê eyo rastikên Zulkîf Aldemir bi. O 1998 de Dêrsim de şehîd bi.

Şî û heşt de amey. De cinî xo rê yewna ode de wayîra keyeyî reyde (reyra) ronîştîbî.

A şewe "datîzayî" (embazî) saete new de amey. Saete new de kutikê dewe laway. Emcinî (wayîra keyeyî) va:

-Lacê mi, hûnî yî yenî; nê m seetî lawayîşê kutikon ra pey ê keye resenî.

Rasta (raşta) zî tam nê m saetî ra pey ber abi, amey zere.

Inan ra her yew yew pehlewan bi, sey dehlêre dergî bî; çimê înanê şîyay sey zernê "bêşbînî" beriçîyaynî. Boya yabanî, boya koyanê Kurdistanî înan ra ameynî. Wexto ke amey zereyê keyeyî muy mi bî sey teluyan. Wexto ke rayîr ra şînî kê vatinî qey erd recîfîyêno. Wende bî. Tayêne mektebê doktorîye, tayêne yê sawcîyîye, malimîye wendbi. Hafîzê dinya bî, ewliyay bî.

Amey zere, ronîştî. Betelîyaye bî. A şewe ma tereqna hetanî saete duyes. Şîyarî va:

-Umer, Hemze rayîr kewto yeno to veyneno. Vato "Wa bipawo, nêşêro Pîran hetanî ke ez bêra" û vato "Sulfîrîk asît, toz û çîyo bîno ke ardo wa teslîmê to biko".

Inan çîyê xo girewt (girot) şî. Têra (yewbînan ra) durîkewtiş zor bi la ganî bişînî.

Roja bîne Hemze ame. A şewe ma hetanî saete şeş ronîştî. Demo ke şînî va:

-Ma şîma rê dolmîşe eyar kerda, şîma rew bena. Eke erebe (ereba) saete şeş de nêame şîma peye şêrênê.

***

Şefeqê saete şeş de, çewres û panc deqîqey şîyayîşê datîzayan ra pey, beno ke hema pey Pîrajmanî nêresaybî, yew gumî amey. Yew gumîya ke zereyê Pîrajmanî de kes hîss keno. O hing de emcinî cinîya mi ra va:

-Keynay mi, şaş fam mekî la na gumî ver bi dewe yena. Dolmîşa şîma zî ha nêamey, wardî peye şêrî.

O hing de yewî ber kut, va:

-Ereba hûnî ya şîma pawena. Hadê lezi "areme" yeno dewi!

Ma vazday şî wenîştî dolmîşe. Erebe rayîr kewt. Rayîr ra mi Muruweti ra va:

-Muruwet, zanî ti nêweş a û ma amey zîyare ser!

Va:

-Temûm.

Ma hetanî ke Gomeyê Herîdanî ⁽⁵⁾ resay tam vîst hebî helikopteri şî Pîrajman ra niştî. Şofirê ma texmîn kerd ke rayîrê Kormîgî ra zî cemseyî û cîpê cendirman yenê, cûka ma rayîrê Mizira ⁽⁶⁾ ro şî. Yanî rayîro ke şono Xaçek ⁽⁷⁾ û Şingirîng ⁽⁸⁾.

Dolmîşa ma rayîrê Mizira ra vejîna qayme, yew helikoptere zî dolmîşe taqîb kena. Helikoptere leweyê qaymeyê Mizira ra ništa û ma zî qayme ro vejênî. Senî ke helikoptere nişte, mi destê Muruweti girewt ma xo dolmîşe ra eşt diwar (war) û ma vera xo taday seracêr, ma şî. Mi tanekê (cêbê) xo veng kerdî, çîyo ke tede bi dekerd binê yew kerra. Mi va:

-Muruwet, biewnî ti nêweş a; na yew serre ya ma zewijiyayî, ma rê gedeyî nêbenî, seba naye ma şonê Ziyarey Şêxî ser şîfa gêrenî. Ziyare zî hanî ya Pîrajman de ya. Ma ewro keye ra vejîyayî û ma şonî zîyare ser. Ma şonî Pîrajman. Meterse! Eke ti nê ifadeyî ra vîşêr sewbîna çî vaja ti hinî mi xora nêveynena, to zî kişenî. Temam Muruwet?

Muruweti va:

-Temûm, ez inê ifadî ra vîşêr çîna nêvûnû. Sewki to bixapênî to ra vacî "Muruweti ûna vato, ayhewa vato" bawer meki! Mi ra emîn bi!

Muruweti ke no vatişê xo mi ra va, ez rehet bîya.

Helikoptere, dolmîşa ke ez tira peye bibîyo edilnay (vindarnay); ozel tîmî wenîştî dolmîşe, Mizira ro acêr hetê ma ra yenê. Dolmîşe amey resay ma. Mi destê xo hewa na, dolmîşe edilnay. Çimkî mi zana ê vîndenî û ma gêni benî, cûka mi verê înan dolmîşe edilnay. Yew ozel tîmî va:

-Ooo, hayir ola, yolculuk nereye? Bu sabahin köründe nereye gîdiyorsunuz?

Mi va:

-Walla çocuklarım rahatsızdır, Ziyarey Şêx'e gîdîyoruz. Yolda yürüyemiyor, bizî arabaya alsanız, sevînîrîm.

Tabî ez zana ê mi benî la ez vana belkî ez bifilitîyo. Heto bîn ra zî ez

---

5. *Herîdan*: Yew dewa Pîranî ya.

6. *Mizira*: Vakurê Pîranî de yew ca yo.

7. *Xaçek*: Yew dewa Pîranî ya.

8. *Şingirîng*: Yew dewa Pîranî ya.

seke ifadeyê xo hazir biko.

Ozel tîmî va:

-Tabî, tabî canim seni de kariyi da sevîndîrîrîz. Hele bîn, bîn Ömer Efendî!

Ey ke nameyê mi da, seke cor de yew sitilê awa serdine mi ro kî. Mi va qey embazanê dolmîşe nameyê mi dawo vato "Umer nika dolmîşe ra peye bîyo". Lakîn ez şaş fikirîyaya. Ez ke wenîšta dolmîşe dewijan qoltixê xo da mi, seba ke cinî mi reyra bî. Mi dî -Hûmay rehma xo bide biko-Ihsan Alankoyî⁽⁹⁾ va:

-Umer, geçmîş olsun. Hanimin nasil hastadir?

Ozel tîmî va:

-Sus lan! Kîmden îzîn aldin da geçmîş olsun dîyorsun?!

A game mi fam kerd ke Ihsan se vano. Yanî vano "Ma çî nêvato". Çunke wexto ke mi xo dolmîşe ra eşt mi va:

-Mevajê ez dolmîşe wenîşte bîya, ez dolmîşe de nêbîya, tamam!

Dolmîşe de des-pancês tenî bî, hemîne va "temûm".

Welhasilî, ma şî Pîrajman, mektebî ver de rîyay (robî). Norûdora dewe sîrf esker û helikopterî bî. Kesê ke mi şînasnay nê bî: Başçawîş Ferhat, Bînbaşî Ersan Topçuoğlu, General Bextîyar Aydino ke badê Licê de kişîya û Mehmûd Yildirimî ke bi nameyê "Yeşîl"î yeno şînasnayîş.

Ma ê kesê ke dolmîşe de bî berdî dêsê mektebî het. Ersanî Yeşîlî ra va:

-Umer no yol!

Yeşîlî ez yew-di gamî berda aver, va:

-Umer, Umer, Umer ti weş î?

Û ez ê bînan ra durî vista ke ma nêşîyê (nêşînê) yewbînî de qalî bikî. O hing de yew eskerî va:

-Temam, çike dewijî estî hazir î! Yew cinî tena keye de menda, a zî nêweşa gedan a (hemîla ya), nêşîna bêra. Yew zî refaquetçî het a, cinîke belkî bixelisîya (doman bîyara) komutanê mi.

Yeşîlî bi qîrrayîş va:

-Bextîyar, nê eskerê ehmeqî ra vaje wa şêro a cinîya hemîla bîyaro! A cinîke hemîla-memîla nîya. Leze a orispî bîyari! Û dewijan ra zî cinîyan û camêrdan, kênekan û lajekan yewbînî ra cîya bikî!

9. *Ihsan Alanko*, Pîran ra lajê Fikrîyê Huseynê Elî Şewqî yo.

Esker şî ke cinîya hemîla bîyaro. Yeşîl zî nê qiseyanê (qalanê) xo ra pey şî raywananê (rêwîyanê) dolmîşe het. Çimê ey cinîya mi gina, va:

-Bê tîya!

Muruweti şîy ey het, va:

-Nameyê to çi yo?

Aye ke nameyê xo va, ey va:

-Umer çiyê to yo?

Muruweti va:

-Mêrdeyê min o.

Gelek bi ihtîmam destê aye girewt, arde mi het. Bi yew dest destê Muruweti girewt, ez zî dekerda polê xo yê bînfî û ma mektebî ver ra çarnay. Va:

-Şima her di zî dolmîşe reyde şînfî Pîran. Dêmek şima emşo birayê Umerî Zoranî reyde gorişmiş bî. Wina nîya Muruwet?

Muruweti va:

-Ney, ma dolmîşe reyde nêşînfî Pîran ke, ma Pîran ra omeynî. Biray Umerî zî Zoran nîyo Muzaffer o.

Yeşîlî va:

-Başçawiş Ferhat, hey (hela) raywananê dolmîşe ra biperse veynî nê dolmîşe reyde şînfî kure!

Ferhat ame û va:

-Ney, nê Pîran ra ameynî, dolmîşe ê xo reyde ardî.

Yeşîlî va:

-Muruwet, Zoran nameyê Muzafferî yo û ez herunda pêrê to de ya. Ti zî zana ke nameyê Mizoy Zoran o. Eke ez hewna (reyna) çiyê bipersa û ti mi rê rast (raşt) nêvaja eyb beno, wina nê? Hî? De vaje!

Muruweti senî ke va:

-Willay ez newe to ra pey hes...

Nêverda a qisaya xo temam vaje, mi ra va:

-Umer, ti cinîya xo rê tikê (tenê) şîretan bike û şima her di min û emranê mi goşdarê! Temam?

Mi va:

-Temam.

Eskerî kênaya Şêx Feyzîyî (10), Fatma Bilgîne arde, Yeşîlî va:

-Fatma, nê zî pîranîj î; biewnî, ti nînan şinasnena?

---

10. Şêx Feyzî, birazayê Şêx Seîdî û lacê Şêx Evdirehîmî yo.

Fatma va:

-E, hema wexto ke ez keye de bîya o wext ra ez înan şinasnena. Mi sewbî nê nêdiyî!

Oxmona ke o û Fatma yewbînan weş şinasnenî. Cinîya ke enê (goya) to rê hemîla ya zî Fatma ya. Û xebera mêrikî esta ke a qestî (mexsus) vana "Ez hemîla ya". (Fatma yew dem ra pey fek îtîrafçîyîye ra vera da, la ez pey se ka!)

Yeşîlî destê Fatma tepîşt û berde cinîyan mîyan, va:

-Fatma, nê cinîyan ra Rozerîne û Zelale kam î?

Fatma destê Rozerîne girewt arde û va:

-Ez Zelale nêşinasnena, mi qet nêdîya.

Hûmay kerd ke rasta çî rey (caran) nêdîbî. Nêke ka nika Zelale zî sey Rozerîne hîris û şeş serrî ceza bora.

Ma hewna Xal Mustafa Ceylanî reyra amey tê rî. Fatma Xanime nameyê Xal Mustafayî zî dayo. Ez, Rozerîne û Muruweti ma temaşeyê Yeşîlî kenî. Yeşîl gama ke tikê ma ra durî keweno, Rozerîne hêdî-hêdî Muruweti ra vana:

-Muruwet, biewnî îfadeyê xo hawayo ke Umerî ti bander kerda (musnaya) winî bide! Eke ti vaja "Ez Rozerîne şinasnena, mi a dîya", ti mi nê, xo rê xo û mêrdeyê xo weşnena ha! Ê her di hurdî-hurdî (wirdi-wirdi) qalî kenî.

Hîrê eskeran pey tuwaletê mektebî de Xal Mustafa vewre ser o feknur vistbî (eştbi), bi îzima soba ya kirre (kilme) û girçikine qorrikê ey kutinî. Înan Xal Mustafa kut, kut, kut, xereqna û a vewre ser o vist. Ez, Rozerîne û Muruweti ma temaşe kenî. Rozerîne va "Herhalde Xal Mustafa merd".

Rozerîne û Zelale "Partî/Cephecî" bî, her dîyan zî unîversîte qedênaybî. Şeştî û şeş hebî merdimê sey mi taneka xò ra vetinî. Yew cinîya sey Rozerîne ra ganî kes tena nêvajo cinî. Eke axret de mi ra bipersî vajî "Hezretê Hewa kam a?" Bêguman ez do (ko) vaja "Rozerîne". Sey aye yewda zerrîpake dinya de çin a.

Welhasilî, ê ciwanî zî sey Xal Mustafayî hal ra vistî la Xal Mustafa pîr bî. Yew ez zana yew zî o zano ey hîna verî çî eşkence dîyo. Labelê o sey mi ciwan nêbi.

Hetanî êrey a dewe çî kutiş werd çî nêwerd! Na qala Xal Mustafayî ma zî vajî: "Ya Ella ya sebir!" La ma se kî?

Saete bîy hîrêyê êreyî, Yeşîlî emir da Bextîyarî, va:

-Bextiyar, ma Rozerîne, Muruweti, Umerî, Mustafa Ceylanî, Evidrehîm Uygunerî (birayê ey Karker gerilla bi) û Fatma (yewna-dina kesî zî bî labelê nameyê înan nînê mi vîr a) xo reyde benî. Çi ke eskerê estê, çi ke cemseyê ke estê wa helikopteran ra pey rayîr bikewî. Ez, ti, Albay Eşref, Fatma, Umer, Rozerîne, Muruweti û Mustafa Ceylan ma helikoptera tewr peyêne wenîşenî. Eke yewer tek yew fişeke ver helikoptere bido, şîma Fatma ra teber ê bînan hemîne zaf berzîye ra erzenî fişekeştöxan rê! Temam?

Bextiyarî va:

-Temam.

Helikopterî yew bi yew weriştî, ma zî a peyêne wenîştî û şî leweyê koyê Pîrajmanî ser ra gêray, gêray; dima ma Vêrdanî⁽¹¹⁾ ser ra berdî Dîyarbekir, Qolorduyê Hewtine û weyra helikoptere nişte, ma peye bî. İnan Fatma girewte berde werd (wer) û ma zî weyra ê serd û puk de edilnay. Eskeran norûdora ma de yew helqa bestibî, qiseyê pîsî Rozerîne û Muruweti ra kerdinî. Rozerîne Muruweti ra va:

-Muruwet, nê vanî "Tiyay şîma, ucay şîma" (ewtay şîma, ewray şîma), wa vajî, moralê xo meherimne; wa rîyê to sur nêbo, winî hina keyfê înan yeno. Ê se vanî wa vajî, ti bipeşmiriye, wina bike ke wa ê bicelî (biteqî)!

Muruweti va:

-Temûm.

İnan ke wina kerd, eskerî yew dem (deme) ra pey vindertî. De rasta sewke tersa ê eskeran amîranê înan ra çinê bînî ka bênamusî rasta-rast biperî ma ser.

Welhasilî, pîstê helikoptere ma ra asaynî, ma ewnîyay ke tayê komutanî ver bi ma yenî. Amey, amey nêzdî ma; yew sereyê herîyo ke yew rojnameyê Sabahî dest de bi va:

-Rozerîn, al bu gazeteyî, bu sayfayî oku! Bunlari sen öldürdün, barî hünerînî oku!

Rozerîne va:

-Ben bu şerefsîz, alçak, renklî gazetelerî okumasini bilmîyorum. Bunu adîler okur. Bana sîyah-beyaz gazete getîr, okuyayim.

Û biye rojnameyî ro dirna, kerd di jey (cay). Ê rutbeyinî zî yew sila

---

11. *Vêrdan*: Yew mezraya (dewa) Pîranî ya.

day Rozerîne ro û ca de dest bi çimbestîşî kerd. Inan semedê bestîşê çimanê ma tayê girêşî (girişî) xo de ardîbî. Eskeran çimê ma bestî û ma berdî yew ca. Weyra ra pey zî yew makîna arde, ma dekerdî berdî yew qışlaya eskerî. Cayo ke ma berdî zaf durî nêbi. Ez vana qey ma berdî qışlaya eskerî ya ke nêzdî Ofîsî ya. Cayo ke verî ma berdî Çewîk Quwet bi. Na rey (in hew) qışlaya eskerî bî. De esker heywanî maneno! Tam dewar!

Ma senî weyra resay ma tê ra aqîtnay! Çimî beste yî. Yewî va "Soyun, herşeyîni çîkar!" De ez hinî bi tecrube yo, sey reya verêne şerme-merme çin o. Heqa Ellay, ters zî çin o. Willay mi heme çiyê xo vetî. Yew qulpê berî da destanê mi û va "Bunu tut ve yerinde koş!" De vazde ha vazde.

Yew zeman ra pey ê xenzîrî yew tuwalet de awi reyde ez "honik" kerda û berda "Fîlistîn askisi". Cereyanê elektirîkî daynî heşa mîziyê mi û vatnî "Vaje, şima çend bira yî? Şima ra çend kesî teber ra yî! Ti zî ê hêrîşê roketinî de bî yan nê?" Persanê inasarênan persaynî. Ehmeq î.

Derdê serê derdan cinîka mi zî arda mi het, aye bermî ro kenî, enê (enî) to rê sirran bander benî. Vanî qey namus tena mîyanfaqanê cinîyan de yo. Namusê mi reyde mi tehdît kenî. Xenzîrî namus ra çiyê fam bikî hewna kes ka vajo. Welhasilî, eşkenceyî dewam kerd labelê ez tîya de hina zaf behsê eşkenceyî nêkena.

Dima Yaşar lajê Huseynê Hesê Zeftî⁽¹²⁾ ard. Yaşarê Huseynê Hesê Zeftî yew îtirafçiyoyemano. Fatma û Yaşarî ma ser ra çarnenî. Yaşar qırşikan dekuweno pîrnikanê Qasim Xocayî⁽¹³⁾. Qasim Xocayî celiyayîşî ver aqilê xo perna (xînt bi).

Ez hîris û yew roje a qışla de menda. Ez tena behsê yew roje kena. Tek yew roje.

Hucraya mi qatê corênî de hucraya pancine bîy. Fatma Xanime çî ke pîranijî estî pêro ardî Dîyarbekir de, qışla de pêser kerdî.

Yew şefeqê berê hucraya mi abi, yew mêrdeko pîr ame zere. O dawo hucraya mi. Mi va:

-Merheba xalo.

-Merhaba lajê mi.

Xaloyî va:

12. *Yaşarê Huseynê Hesê Zeftî*, yew pîranij o. Hesê Zeftî gawanê Mehlaya Mahmud Çelebîyan bi.

13. *Qasim Xoca* (Kasim Arikan), Xaçek ra yew mamoste yo.

-Ti ewro çend o tîya yî?

-Willay xalo, de to ra aseno, tîya tarî yo; ez ne zana ewro çend o ez tîya ya ne zî ez zana nika roj a yan şew a.

-Qusurê mi meewnî, mi nêzana; mi bizanaynî ez ka nêpersa.

Dima va:

-La lajê mi, ti kure ra yî?

-Ez pîranij a, xalo.

-Ti kirdkî zanî?

-Eya xalo, ti kure ra yî.

-Ez licêyij o.

-De ma hinî xo rê kirdkî xeberî bidî. Wîfî, çend talihê mi esto!

Xalo muxtarê verênê dewa Endif o⁽¹⁴⁾. Nameyê ey Mustafa Yalçiner o. Mustafa Yalçiner yew şêr bi, bawkalê şêran. O şêrê Kurdîstanî bi. O sey dara gozêre bi esl û fêsl bi.

Çi rey kesî ez nêberdîni aw nêdaynî mi labelê Xalo her roje vera daynî. Ey ra vatinî "Vazde, leze şo tuwalet bê!"

Xalo şîni tuwalet. Berê kenefî ver de tenekeyê çopî bi, bi pancan ê tenekeyî pişortîya şarî, riz-mizo ke mendo arê kerdîni; dekerdîni tanekanê xo, ardinî dekerdîni qirika mi ke ez pê nêmira. Ey vatinî:

-Umero! Willay ez to ra tersena, ez vana ti go (do) çimanê mi ver de bimirî!

A pîsiye (pîsey) çop ra ardinî daynî mi, vatinî:

-Bêhemdê xo zî bibo ganî ti borî (biwerî) lajê mi. De bore, zerrîya mi meverde, mi uzmiş meke!

Ez bane (rut) bîya labelê cilê (kincê) ey pira bî. Şewe ez dekerdîni verika xo û vatinî "kuff, kuuff", bi hilmê xo ez germin kerdîni. Vatinî:

-Lajê mi, meterse, çiyê nêbeno; ma go tîya ra vejî! Key ke ma vejîyay ti ganî bêrî Licê, ez to rê qarme, patîraya toraqî û kelpaçe pewjena.

Nê qiseyan reyde Xal Mustafay ez mird kerdîni.

***

Ma vetî mehkeme. Fatma Xanime tay erşawitî hepisxane. Des-pancês tenî şî hepisxane, des-pancês tenî zî vera diyay. Ez, Qasim Xoca (Mudurê Millî Egîtîmî), Umer (Muxtarê Xaçekî), Şukrî Akgunduz (Mudurê

---

14. Endif: Yew dewa Licê ya.

Daîreyê Nufusî) ⁽¹⁵⁾, Keyeyê Gureyan ra Remzî (Mudurê İlkogretîmî), Zekî Akkurt (Mudurê TEKî) û sewbîna gelek kesî vera dîyay.

Berê Dewlet Guvenlîk Mahkemesî (DGM) ver de "İstîklal Marşı" wanîyêna, pîranijî temaşe kenî. Welhasilî, ma vera day. Dîyarbekir de, berê DGM ver de, şewe saete duyes de, se hebî pîranijî eyelanê (domananê) xo pawenî. O tarî de mi dî ke ê se kesî hêdî-hêdî ver bi ma yenî. Her kes gedeyê xo gêreno. Hac Zilfoy Mehmedê Mistê Eysane welwele visto ê cayan ser, vano "Weyy Şukrî mi! Şukrî mi!" Lakîn çimê mi tena nêzdî veynenî, ez nêşîna durî ra merdimî bişinasna. A game mi eşnawît ke datê (apê) mi vano:

-Umer kora wo Umer? O vera dawo yan nê?

Mi perseno la mi nêşinasneno. Mi va:

-Dato, ez a, ez Umer a!

A game destê mi girewt, dekewt binê çengê mi, va:

-Lacê mi, qedîya, meterse, hinî qedîya!

Enê to rê moral dano mi.

Mi dî babay datê mi ra va:

-To Umer nêdîyo?

Datê mi va:

-Ti Hûmay kenî Hesên, hela çimê mi nusxon î qey ey to zî nusxon î?

La încey (nika) ino kûm û binê çengê mi di?

Ê inahawa goya mi ra vanî "Wezîyetê to rind o la çimanê ma de qusur esto cûka ma to nêşinasnenî". La ez zana ke ez merdimîye ra vejîyaya, meymunan manena.

Welhasilî, babay ez dekerda verika (virara) xo, ma teksî wenîştî. Teksî de, verika babay de mi va:

-Ez rakewena.

Va:

-Rakiwe, ma încey şonî Baxlerû (Baxleran), meyştî ma to benî keye.

Mi va:

-Muruwete se bîy?

Va:

-Ti Muruweti meraq meki, a rewna vera daya.

Ez wina ca de xu de şîya.

15. Şukrî Akgunduz, yew pîranijî o.

Ez xo aqilîyaya ke şefeq o, ez hanî ya yew keye de. Ez yew hawayo ecêb norûdora xo ra ewnîyêna, ez kesî nêşinasnena. Mi dî ber abi, ez dekerda verika xo, berda dekerda texsî; ma şî Pîran.

Ma ke Erxenî resay, mi ferq kerd ke datê mi seke biwazo mi ra çiyê vajo la qale xo fek ra çarneno, nêşîno vajo. Mi va:

-Baba, Dato, eke çiyê esto, vajê!

Datê mi va:

-Lacê mi, de ez zûnû ma pêro decenî feqet ma se kî; embazê to Yunis⁽¹⁶⁾ roj-taştere Alîndoq⁽¹⁷⁾ de, "çatişma" de kişîya.

---

16. Yunus Balsak (lajê Paşa Balsakî), gerilla bi. 1993 de şehîd bi.

17. Alîndoq: Nêzdî Pîranî de yew ca yo.

DENİZ GUNDUZI RA DI ŞİİRİ

NIXELESİYA HENA

Ti uca qorîyan de zê usarî war ke hîsîran
Ez tarîx ra vejîyo amo, tam panc sey serre verî ra
Dirnay pelê tarîxî henî vejîyo amo.
Pelf bi cucukî azmên de, henî vejîyo amo.
Remo ciwanî dima.
Remo ê dima
Remo ke o mi çim de waye bî.
Pêguret porê eyo (dêwo) kewî ra
Henî vejîyo amo, mîya mi de qirime.
(Mi ke dest nina pira darikêde şîlanan.)

***

Ti qorîyan de bike virana xo û bilawne hewran.
Çiqas ke dej esto, çiqas ke poşmanîye bi (ebe) dîna
Ez virnîye qaytê der-dorê xo kerî nîya binê çiman ra.
Rûyê mi de nêmhuyayîş zê gamêşqiranî bimano.
(Bimano ke domanî mêrê xapnayene.)
Urzerî revokîye berzerî veşanîya xo ver.
Dima, camerdiye bikerî çarixanê lingan.
Dima bifikirî: Qey hena bajêrî niveşê?
Qey hena fabrikay dû kenê,
Rayî çi ra nidarîyê we hena?

Mîya xo de dest berzerî darikê şîlanan
Ke tam o taw bibo qirime.
Fekê xo bino ro çerx de
A çerxî biwero (buro), çerx aye.

***

Zur ke sey şimşêrêdê tuji yo.
(Bajêrî kenê yew rûyê însanan.)
Lê virana dîna ya germine de zur
Bi hezar zamet xo dano wa.
Ma vajîme vano: Roje vist û çar saetî ya
Na kî kena hîrê vardîya.
Vindê hona nixelesîya
Dormê tije de kewta gujîkê dinya.
A yew (jû) gujîka xo yew serre ya
Ti ke çiqas kewta dûrî a virana germine ra
No veng hondayê beno nîştkek.
Axirî pancikanê bajaran de no veng
Îndî beno darikêde şîlanan.
Bikiyo ro destê kamî o şimşêr, ey keno rindek.
Ê bîni hetanî ke lewî reştî hard, ey (dê) ver de benê çewt.
Lê oyo ke dest erzeno darikê şîlanan
Xo de, dîna de raşt-raşt şerêde giran der o.
Qiriman sûno, o bi didanan.
Lewan ra raver ê didanê ey
Aye ra xof cênê hetkarê rindekî ey ra.
Ê kotî bivînerê, şanenê kemeran.
Lê seke telîye xo berzo ra destan
Henî kemerî niginenê ey ra, o gineno kemeran ra
Coka, bêçare qirimê çerxî wena xelesnena.

***

Aye de
Bajarî defê nat û dot lerzenê
Fabrîkay dû qilotnenê ra
Rayî îndî şorê biresê kotî hena...
A taw bê ti lewanê mi bilawne, ca verde îndî hewran.

Anqara, 08.09.2000

ÖZLEME RÊ GOŞARE

Ti mevinere kî darî rengê kemanî der ê
Mehesnere kî koyî nîya ênê ra zon
Çeqer vano "Mi mekişerê, lajê vayî yo ez.
Birayê şilîya kewîye yo, mi mekişerê."
Dest erzeno ra porê surî
Sur xo-xo de berbeno
Gonîya hardî şimeno xo-xo de
Axû dano arê pelanê xo de
Seba kîştene, seba kîştene.

***

Erê! Erê! Erê!..
Ti mevinere kî darî rengê kemanî der ê
Deştî, koyî rengê kemanî der ê
Nê reng ê her tim mi kenê kerr
Uca vindeno, lewê çeqerî de
Domanêde seretîk o, domanêde soseret
Mi meberê, mi dûr mekerê
Lajê koyan o ez
Birayê vara zerrehîraye yo, mi meberê
Çimê mi vengê kemanî der ê
Porê mi de hezar çemî gimenê
Bê serê zanîyanê mi de çimanê xo binêwe
Binêwe ke nê bijangê to yê şithelalî
Zerrîya mi de adir bikerê we.

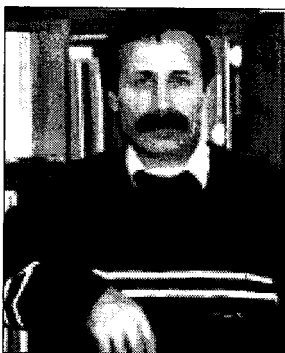
***

Hey lê! Hey lê! Hey lê!..
Ti mevinere kî to mi ra, mi to ra tirnenê
Mevinere kî şit û amênê ma heremnenê
Dest ver şanê, meverdê, dest ver şanê!..
Lewanê xo yê tenikan bîyare tam serê lewanê mi de rone
Henî rone ke
Hakimê heq û neheqe hetanî serê zerrîya xo yew biterserê
Henî rone ke
Amênê ma, şitê ma bîyaro we
Henî rone ke
Porê ma bibo kardîyêda tuje yewbînî (jûbîn) dest de
Ti a taw bîvînera ke hey lo!..
Darî rengê kemanî der ê
Kîşîyayene tomet a çeqerî rê...

Izmîr, 07.01.2001

ŞAIRO NAMDAR SAYDER

Mûnzûr ÇEM

Şairê mayo namdar Sayder (Şah Heyder) dêrsimij o. Nameyê dewa (mezraya) xo Gomê Seydûn o. Na dewe, qezaya Dêrsimî Pilemurîye ra gîrêdayî ya. Hesnayena (eşnawitişê) mi ra gore nameyê pîyê Sayderî Usên o. Keyeyê (çêyê) înan ra "Çê Avasê Xidirî" vajîno. No keye, keyeyêde kurêsiz o. Yanî goreyê bawerîya elewîyan, mensubê nê keyeyî merteba pîriye û rayberîye der ê. Şaro ke nas keno, vatena înan ra gore Sayder waya Sey Qazîyê Gemike Xece de zewejîyaye bîyo û demêde derg lewê ey de mendo. Sey Qazî şairêde namdar o. Goreyê fikrê mi, o hostayê şairanê Dêrsimî yo. Sayderî çend lawikî (deyîrî) vatê, kes nêzaneno. Sey zêdeyê şairanê ma, ê ey kî (zî) zaf şîrê xo bîyê vîndî, destê ma de çend nimûneyî mendê. Bingeyê temaya lawikanê Sayderî heskerdiş o. Labelê winî (hen) aseno ke pêrodayîşi ser o kî lawikê ey estê. Mavajîme ke lawika Sêvdînî, no het ra nimûneyêda balkêş a. Çiqas ke lawikanê Sayderî de temaya bingeyîne heskerdiş o kî no nêno a mana ke o şarê xo ra durî vindeno. Cinîkêda hunermende senî cacim û kilîman neqeqnena, o kî winî (o tore) eşqê xo û rewşa şarê xo yewbînî ra girê dano. Sayder renganê xo zaf bi diqqet çînenno we, cacim û kilîmanê xo bi hostayîyêda girde çînenno ra, titikneno. Şîra ey de her kemere (sî) hurendîya xo der a, her teyr refê xo de firdano (firreno). Şîra Sayderî ya tewr namdare "Canê Canê" ya kî "Canî Canî" hostayîya ey zaf eşkera ana verê çîman. Şairo hêca, na lawike de her çî ra aver, yara xo ca bi ca, dîyar bi dîyar fetelneno (çarneno) û kotî (kure) ke çîyo rindeko giranbaha

esto, beno ro ci. "Canê Canê" ya kî "Canî Canî" nîya dest pêkena:

Erê canî canî
 Melema mi canî
 Fekê to qutîye
 Didanê to mircanî
 Çimê sîyayê gilori
 Burî ser ra qeytanî
 Sirota to vêsena
 Soya Gimixanî
 Pirnika to pon a
 Qundaxê Yunanî
 Porê to hen ke nerm o
 Ipegê Suka Wanî
 Sarê to ser o wanîno
 Yetîmxanê Elemanî
 Nameyê to giran
 Nêşkin biwanî
 Şênê to sis keno
 Vora Koyê Mircanî
 Tam dano fekê isanî
 Zê dendikê goza Hîndîstanî

Çîtur ke naca de kî aseno, Sayder her parçeyê leşa "Cana xo" beno ro çiyê:

Fek qutî ya, didanî mircan ê. Sisikîya sêneyê aye vora (vewra) Koyê Mircanî (1) ya, sirota xo sey (zê) saya Gimixanî (Gumuşxaneyî) vêsena. Porê xoyo nerm şîyo ro îpegê Suka Wanî, sêneyê xo tam dano ra fekê şairî, sey dendikê goza Hîndîstanî. Pirnika yara şairî pon a û menda ro "Qundaxê Yunanî." Sereyê aye ser o wanîno "Yetîmxanê Elemanî." Oyo ke hurendî ama eceba "Yetîmxanê Elemanî" çik o, lazim o ke merdim ey ser o çend çekuyan vajone. Herbê Cihanî yê Verênî de almanî û tirkî pîya bîyî. No herb de zaf merdimî ameyî kîştene, zaf domanî bê pî (yetim) mendî. Winî (hen) aseno ke o dem Almanya seba domananê ke piyê xo herb de kîşiyê yetimxaneyî viraştê. Şair kî naca de qalê înan keno.

Şair mesela eşqî de fizilîya şarê der û dormeyî ser o kî vindeno, gerre

1. Koyê Mircanî: Mîyanê Dêrsim û Erzinganî de, silsîla Koyanê Muzirî de cayo tewr berz o.

û gazîyanê xo keno. Lawike de tayê çekuyî estê ke na rastîye rindek (weş) anê verê çiman.

Destê xo destê mi ke

Ma şîme zerrê banî

Hetê mi ser vînde

Ez lewê pira nî

Va ke: "Lawo, lew mi ra mene

Beno qir-qotik kuno der û cîranî

Heq adirê der û cîranî wedaro

Ça min û to rê honde biyê bêdermanî?"

Heto bîn ra şair tenge der o. O bi yare ra yewbînî ra hes kenê, wazenê ke rojê ra raver biresê miradê xo labelê tengane û astengî nêverdanê. Nêverdanê hama o kî peyser game nêzereno, xo ver dano:

Serva canê to mi veta

Di biçim tezkerâ Hemilkanî

Sanê çêverê dewlete

Nameyê na îsanî

Ez û ti beme silecîyê Estemolî

Nîseme ro Vapura Trebzani

Seke şîre de kî belu beno, şair xirabîya der û cîranan de çare nêvînenno, wazeno ke welat ra durî kuyo; no sebeb ra kî yara xo rê tezkerâ Hemilkanî keno hazire. Fikrê xo winî (henî) yo ke sifte ro Vapura Trebzani (Trabzonî) nişênê, şêrênê İstanbul, uca ra kî şêrê Amerîka ya kî bi vatena şarê Dêrsimî yê a roje Hemilkan. Şair Amerîka wazeno, çike no welat cayê ke o zaneno, pêroyîne ra durîyêr o. Heto bîn ra Amerîka ê serran de mîyanê şarê Dêrsimî de populer bîya, xêlê dêrsimijî şîye uca, gureyê (xebitîyayê). Peyê cû, înan ra tayê peyser amê tayê kî nêamê, uca mendê. Şîra Sayderî de noxteyanê tewr muhîman ra yewe kî vateyê ke xoceyê musulmanan û keşîşê xirîstîyanan ser o vajîyê yê. Nê vateyan de hem goreyê şertanê a roje, ferqo ke mîyanê her di dînan de yo, o êno verê çiman hem kî derheqê nê dînan de fikrê kurdanê elewîyan beno eşkera. Mavajîme ke şair şono keye, yara xo pers keno; seke pêhêsîno ke yare keye de nîya, dej û kederî ver hîrê xo şono, gineno war ro, didanê xo şîkîno. Naye ra dima urzeno ra, şono lewê muftî û keşîşî, derdê xo înan rê vano. Cewabê ke înan dê ci, ê kî zaf balkêşê ê:

Ezo şîyo lewê muftî, mi va:

"Lawo, gonîya didanê mi ti ya"

Va ke:

"Lawo, zu ke cênîyû dima fetelîya

Ule gonîya xo çîn a"

Şîyo lewê kêşîsî, mi va:

"Lawo, ti Hermenî ya

Gonîya didanê mi ule ti ya"

Kitavo qiz ard na ro

Pelga peyêne dêm dê, bendê mi rijîya

Pelga verêne dêm dê, ule huya

Va ke:

"Lawo, gonîya didanê to

Juyade biskezerde û mîyaneparî ya"

Xojî be hardê dewrêşî bo ke

Ti ser ra fetelîya.

Çitur ke naca de kî aseno, muftî bêtolerans o. Seba ey, ya kî goreyê dînê ey, keso ke cinîyan dime fetelîya (gêra) suçdar o, her ceza heq keno. Bi vatenêda bîne gonîya xo bêpere ya. Dustê naye de keşîş wayîrê toleransî yo. O, heskerdişî se çiyêde xirab nêvînenê û vano "Lawo, gonîya didanê to / Juyade biskezerde û mîyaneparî ya". Yanî seba dermankerdişê derdê şairî, dermano rast çik o, ey vano. Temamê varyantêde na lawika wina (nîya) yo:

CANI CANI

Namê ma Mercan o

Dormê ma Tercan o

Ez ke yare dawet kerî

Kam mi ra se vano?

Gozegûnê şênî rake

Heto zu mejdan o

Heto zu çêregan o

Erê canî canî

Melema mi canî

Fekê to qutîye

Didanê to mircanî

Çimê şayê gilorî

Burî ser ra qeytanî
Sureta to vêsena
Soya Gimixanî
Pirnika to pon a
Qundaxê Yunanî
Porrê to hen ke nerm o
İpegê Suka Wanî
Sarê to ser o wanîno
Yetimxanê Elemanî
Namê to giran o
Nêşikîn biwanî
Şênê to sîs keno
Vora Koyê Mircanî
Tam dano fekê îsanî
Zê dendikê goza Hîndîstanî
Destê xo destê mi ke
Ma şîme zerrê banî
Hetê mi ser vinde
Ez lewê pira nî
Va ke:
"Lawo, lew mi ra mene
Beno qir-qotik kuno der û cîranî
Heq adirê der û cîranî wedaro
Ça min û to rê honde bîyê bêdermanî?
Serva canê to mi veta
Di biçîm tezkera Hemilkanî
Sanê çêverê dewlete
Namê na îsanî
Ez û ti beme silecîyê Estemolî
Nîseme ro vapura Trebzanî
Di goylû kenê xirabe
Di dewê Erzinganî
Heq ke hayî rê min û to esto
Ma keno rastê juyê ramanî
Mordemê fizilî
Keno teslîmê nîyaz û qirvanî

Teres dest min û to ra nêkeno
Linge sana serê banî
Ken ke cêr o juye panî
Naletî ben ro Şeytanî
Dest ben dîyarê cizdanî
Çor qurişî vezen ken be xenîmê canî
Biko, to ra wela nêvan
Kan axuyê Pîrê Ûlû Dîwanî
Erê, ti ya, ti ya
Cayîla mi, ti ya
Şîyo welatê xerîvîye
Ti hewnê xo de dîya
Firrekê zonî ya
Aqilê tarî ya
Puşîyada namî ya
Newe vêjîya
Wertê hîrê se û şêst û ses cênîye de
Bêlu ya
Erê, ezo amo
Rinde çê de nîya
"Lawo, der û cîran,
Rinda mi kata şîya?"
Va ke:
"Cênî şîyê jîyare
Rinda to tey şîya"
Ezo şîyo zerrê mêratê banî
Mi ser o çerexîya
Perro gino kuçika peyê adirî ro
Didanê min o zu şikîya zu lewîya
Ezo şîyo lewê muftî, mi va:
"Lawo, gonîya didanê mi ti ya"
Va ke:
"Lawo, zu ke cênîyû dima fetelîya
Ule gonîya xo çîn a"
Şîyo lewê kêşîsî, mi va:
"Lawo, ti Hermenî ya

Gonîya didanê mi ule ti ya”
 Kitavo qiz ard na ro
 Pelga peyêne dêm dê, bendê mi rijîya
 Pelga verêne dêm dê, ule huya
 Va ke:
 ”Lawo, gonîya didanê to
 Juyade biskezerde û mîyaneparî ya”
 Xojî be hardê dewrêşî bo ke
 Ti ser ra fetelîya
 Angara sima cênîyû giran a
 Ti tede wêrîya qêdîya
 Zerrîya mina bele
 To rê hencirîya.
 Lawo, xo rê zêde efkar meke
 Emso sewa yêni ya
 Axreta to û daye ju ya
 Destê xo ra mi de
 Cayila mi şime ko ra
 Berberê dan ardene
 Gonî verdan ra bêçika xo ra
 Erê, cên kenû rindênîya canê to ra
 Tifangê nan xo ra
 Juy kî nan to ra
 ... rastê ma yêne
 Virara ma finê têvile ra
 Destê mawo rast o
 Sono mabênê cizû ra
 Çor metroyî kuras o birrnenê
 Kilm o, yêno be peyê zonîyû ra
 Rastê tayê mile totikû beme
 Topikê dormê qine cênê
 Kenê dormê fek û çimû ra
 Dewiz û morevayî
 Ma ser o top benê
 Wele kenê ma ser
 Çeng û mirdosû ra

Lawo, so heqîya xo bivîne
 Na feqîr merdo
 Seveta canê to ra (2).

Seke mi na ra raver kî vatîbî, Sayder hetê ra kî çekdarêde namdar o. Siro ke Herbê Cîhanî yê Verênî de eskerê rûsî (ûrisî) amo, şarê Dêrsimî dust de vejîyo. No herb de Sayder û bîrayê xo Dursinî zaf xo ver do (dayo), bi taybetî kî Sayderî bi qehremanîyêda girde do pêro. Mavajîme ke na xoverdayena ey ser o varyantêde lawika Sêvdînî de wina vajîno:

Mistefa Begî durbîn gureto
 Xo sano Qoriyê Hêrdîfî
 Hurdî hurdî fikirîno, vano:
 "Xiremalo Saleqerê min o
 Koyê Sêvdînî ra eskerê ûrisî dime
 Meterîs ve meterîs fetelîno."

Lawika Sêvdînî kamî vata? Nê meseleyî ser o di fikrê çiyayî estê. Goreyê tayê kesan, na kilame ê Sey Qazî ya, yanî ey veta ro Sayderî. Labelê zanayîşê mi ra gore, no fikir rast nîyo, şaş o. Çi ra? Mintiqaya ke Sayderî tede verva (verba) rûsî herb kerdo, a mintîqa de, her di kalikê (bawkalê) mi kî tede şarê hetê ma ra xêlê merdimî herb de biyê (3). Mi kalikê xo nêdî hama tayê merdimê bînê ke kewtê o herb û bi

2. Na kilame kaseta Zilfi ra ama guretene.

3. Dormeyê ma ra merdimê ke şiyê o herb, înan ra nameyê tayêne nê yê: Qurze ra Mîrzaliyê Usênî, Aliyê Usivî. Seter ra Aliyê Xerzî, Silemanê Xerzî, Lazê Aliyê Xerzî Kek (Kekê Alê Xerzî), Usêno Qiz. Seter dewa qezaya Çewlîgî (Bîngolî) Kêxî ya. Qurze nêzdiyê Seterî de mezrayê ya û dewanê Kêxî ra Hope ra girêdayî ya. Dewleta Tirkîya nika nameyê nê her di dewanê ma vurîno, kerdo tirkî. Nameyê Seterî kerdo "Dalbasan", ê Hope kî kerdo "Haktanir". Şarê hetê ma binê qumandariya Usên Axayî de şiyê herbê rûsî. Usên Axa, dewa Kêxî Paga Sure ra yo. Şarê na dewe sunnî yo û kirdaskî (kurmanckî) qesey kenê. Kesê ke mi cor ra nameyê înan nuştê, yanî şarê Seterî û Qurze kî elewî yê û kirmanckî (zazakî) qesey kenê. Çiqas ke nê ferqî mîyan de biyê kî şarê nê dewan binê qumandariya Usên Begî de şiyê herb. Çike na mintîqa de ferqê dînî û lehçeyan mîyanê miletî de problem nêbîyo û ewro kî nîyo. O herb de meseleyê bîya, ez wazen bi kilmekîye aye kî binusîne: Sirê herbî de eşîran pêroyîne her roj pêro nêdo. Sire ra kewtê herb, hertim tayêne do pêro tayê kî oreşiyê ra (arisayê), ihtiyaciya xo temîn kerda. Rojê dora pêrodayîşî êna qolê Usên Axayî, yanî qolo ke mi cor ra qal kerd, êna ey. Qolê Usên Axayî de 36 çekdarî benê. Ê a roje makarayêda rûsî finê ra xo dest. Makara, grûba eskeriya ya ke çiyê werdene û piragirewtene yan kî cebîlxane (cepaxane) bena, aye rê vajîno. A Makaraya ke înan kerda hêsiere, tede heştês (18) qantirî biyê. Begê Çarekan Mistefa Beg nîyadano ke

çimanê xo merdena Sayderî dîya, înan no mesele hertim qesey kerdêne. Qeseykerdişê înan bi kilmekiye wina bî:

"Sayder ke bî dirvetin, kerd sedya ard Hêrdîf de şîya vîyale de na ro. Berzîn est pey, ey xo do ra ci, kilame xo ser o vate, qedênê, o ra têpiya merd." Yanî nê vateyî, kesê ke lewe de bîyê, ê înan ê. No sebeb ra kî sebeb çîn o ke merdim şik bikero ke kilame ê kamî ya. Eşkera yo ke a ê Sayderî ya. Naca de ihtîmalêde bîno ke merdim şikîno (şîno) ser o bifikirîyo, no yo: Beno ke lawike ke merdena Sayderî ra dime vajîya, çekuyê Sayderî pêro nêamê ra şarî vîrî, tayê çekuyî hetê Sey Qazî ra amê vatene. Eke çiyêde winasî (nîyanên) bibo kî, no nîno a mana ke lawike ê Sayderî nîya. Varyantêde kilama Sêvdînî wina ya:

SÊVDIN

Sayê mi Sêvdîn (4) o

Bira, bira, Sêvdîn o

Vano:

"Roz vejîno, tifongê ma erjîno

Bira, roz vejîno, tifongê ma erjîno"

Mistefa Begî (5) durvin gureto

çekdarê Seterî û Qurze rind danê pêro, Silemanê Xerzî ra vano "Da da Sileman, ez nîyadan zeke sima rind xo ver danê. Bêrê lewê mi de pêro dene, ez zaf qersuna dana sima". Silemanê Xerzî kî vano "Mîro, Heq weşîya to bidone. Ma ke lewê to de bîme kî qersuna xo erzeme ûrisî, lewê Usên Axay de bîme kî hen keme. Ferq çik o? Ma ve Usên Axayî ra cîran îme, ma pîya ameyîme. Ma beno ke ma ey ca verdîme, bêrîme lewê to? Nêbeno". Naye ser o Mîr tenê qarîno vano "Weeey, la lawo, werîs û garisê nayîne zaf kewto têwerte, nê zuvînî ra ciya nêbenê".

4. Sêvdîn, çayo ke sîndorê qezayanê Dêrsimî Nazmîya û Pilemuriye bi qezaya Çewlîgî Kêxî ra resenê pê, uca der o. Koyê Sêvdînî rojhelatê dewa Kêxî Hêrdîfî de koyê yo.
5. Nê Mistefa Begî sirê Herbê Dinya yê Verênî de pîliya Çê Sosên Begî kerda. Çê Sosên Begî pîlê eşîra çarekan ê. Esas dewê xoyê merkezî mintiqaya Pilemuriye der ê; mavajîme ke Sênî Axan (Şênî Axû), Altin Usenan (Altin Usênû) ûêb. Demê osmanîyan de xêlê serrî qaymeqamîya Pilemuriye nê keyeyî (çeyî) dest de bîya. Çimeyê sole yê ke dormeyê Pilemuriye der ê, gurênayîşê (xebitnayîşê) înan kî anciya mîran dest de bîyo. Çê Sosên Begî, Erzingan, Çewlîg û Erzîrom de mintiqayêda zaf hîraye de hukim kerdo. Zaf dewî raste-rast milkê înan bîyê, zaf dewan ra kî bac (vergî) girewto. Herbê Dinya yê Verênî de demo ke Ordîyê Rûsî amo Pilemuriye girewta, mintiqaya Çê Sosên Begî kî hama hama ke pêro kewta ra rûsan dest.

Xo sano Qoriyê Hêrdîfi
Hurdî hurdî fikirîno, vano:
"Xiremalo Saleqerê (6) min o
Koyê Sêvdînî ra eskerê ûrisî dime
Meterîs ve meterîs fetelîno"
Durs vano:
"Sayê mi, hêdî pêro de
Eskerê ûrisî zaf o
Qersuna min û to ra nêqedîno"
Sa Heyder vano:
"Durso, pêro de, ma pêro dîme
Dewleta Osmanlî ra ma rê pere vejîno"
Durs vano:
"Sayê mi, perê Dewleta Osmanlî persena
Fîncanê axu yo nêşimîno"
Vano:
"Perê mêrdê tirkî persena
Bira, axu yo nêşimîno"
Têrmas o Sêvdîn, bivêso, Sayê mi, ha ve gavan o
Sodir o, tîjî zereq do, Sayê mi, dismen eve guman o
Kam ke kewto qewxa ûrisî
Ci ra zof tene eve weşîye peyser nêamo.
Kemer metîn o, Sayê mi xo ci sano.
Sayê mi hem şayîr o hem çêr o hem kî sevkan o
Hem pêro do hem zê zarancê qefesî pi ra biwano
Ondêr o Sêvdîn, bivêso, Sayê mi, ha ve yale
Polate ver ra gina ro Sayê mi
Pey de gureto lifê şale
Cinaza Sayê mi arda Hêrdîfo vêsaye sîyeka vîyale
Gonî dirvetonê to ra şona,
Sayê mi, ti endî xo rê hêdî hêdî binale
Têrmaso Balix berz o
Tede va yêno, vayê verî
Va saneno bira semtê kemerî.

---

6. Saleqer naca de seba Sayderî vajîno, leqeba ey a.

Sa Heyder vano:

"Qomo, mi va Heq dest dano mi
Ez eskerê ûrisî arê dî, xo ver sanî
Welatê xo ra tever kêrî.
Birayêne, ez na wo sonû
Na weşîya min a
Ez sima rê bikerî." (7)

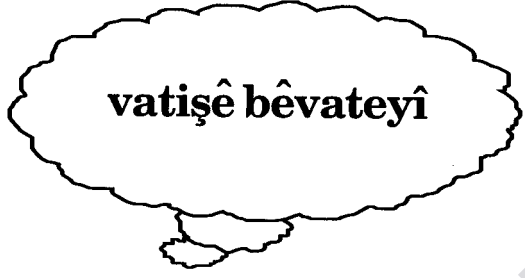
Eşqî ser o lawikêda Sayderî ya zaf namdare kî "Xecika Min" a. Çiqas ke na kilame mintiqaya ke ez tede biyane pîl, uca zaf amêne vatene kî tekstê xo mi dest de çîn o. Ez hevî ken ke rojê kuwna (kewena) ra mi dest, ez aye kî pêşkêşê wendoxan ken.

---

7. Vatoxê nê varyantê na lawike Aliheyder (Alihaydar Sever) o.

Hamdi OZYURT

vatişê bêvateyî

hamdi

VATEYÊ VERËNAN

Arêkerdax: Firat ÇELKER

A

Ameyene sevetanê şîyayene wa.
Astoro hewl çu xo ra nêdano.

B

Binê çengî de potîye, fek ra vetîye.

Ç

Çêlikê marî bê axu nêbeno.
Çîyê na dunya na dunya de maneno.

D

Dermanê keçelî bibo, verê (ver de) keno serê xo ra.
Dest destî şuno, dest cêreno ruyî (rî) şuno.
Dormê mordemî ke feqîr bî, mordem feqîr maneno.

E

Ebe jû gule usar (wisar) nîno.
Ebe (hebe) tek gayî cite nêbena.
Ebe (hebe) zimêlan a însan camêrd nêbeno, zimêlî pisînge ra kî estê.
Ecelê bize ke ame, şona xo soynena çuyê şuwani ra.
Eke doman goz a, torn lîlikê goze yo.
Eke dostîne wazena, dost vînde.

G

Golikê çeyî wayîrê çeyî ra nêterseno.

H

Heq derdî dano, dermanî kî tey dano.
Her çî waxtê xo de weş o.

Her teyr eve zonê xo waneno.
Herdîşe rind a eke ruyê (rîyê) peynîye rind bo.
Hetano ke aqîlo peyên êno, aqîlo verên dunya keno xirab.

I

Insan ke seveta germî feteliya, koçika xo tey gêno (cêno).
Insano bêkes zê teyrê bêperrî yo.
Insano ke deyn ra tersa, çêverê xo hîra nêkeno.
Insano rind emrê xo kilm o.

K

Kam ke merd, wele bena dê (ey) ra.
Karê ewroy meşte rê meverde.
Kerga dewlemendiye, rocê di reyî hakan (haka) kena.
Kes nêbeno qulpê tawike ra, kulî benê qulpê demlikî ra.
Kupê awe (axwe) raya awe de şîkîno.
Kutik goştê kutikî nêweno.
Kutik hetan ke awe (axwe) ra nêgino, ajne nêmuseno.
Kutik wayîrê xo nas keno.

M

Ma se (senî) ke ameyme, henî kî şonîme.
Malo zêde hewnî dano remnayîş.
Merdene vernîya herkesî der a.
Meyman meymanê bînî ra aciz o, wayîrê çeyî hurdmîn ra.
Mordem ke jû game verva to ame, ti di gamî verva ci şo.
Mordem ke kewt govende, gereke çepilanê xo berz kero.
Mordem ke merd, wele bena dey (ey) ra.
Mordemo çimevêşan mird nêbeno.
Mordemo fesad zê lûye wo, kuno awe (axwe) doçikê xo hit nêbeno.
Mordemo hewl xo nêgoynena.

N

Na dunya kesî rê baqî nêbîya.
Nan (non) ke bî lete îndî jubînî nêcêno.

O

Oyo ke pede keno zano, oyo ke weno nêzano.

P

Parsekiye duşmenê hevaltî ya.

Pay nê dimê kutikî mene ke to nêperro.

Pese ke teyna kewte, werdê cinawirî (vergî) ya.

Peynîya (pênîya) zure kilm a.

Q

Qeder o, kes nêzano çi teder o.

Qijê (qicê) çêyî herê çêyî yo.

Qisey (qesî) bike, bizanî ti kam a.

R

Raye ebe (hebe) şîyayene xelesîna (qedîna).

Ru (rî) ruyî ra şermayîno.

Ş

Şagirto ke destê hostay ra derbaz nêbiyo, karo rind beşar nêkeno.

Şaşitîyezaniyene, xirabiye nîya.

T

Tamare (damare) vînenê, gonî verdanê ra.

Tayê insanî saya insanan ra biyê insanî.

Tayê kenê, tayê ancenê.

Teyna qiseykerdene (qesîkerdene) rind nîya, goşdayene kî rind a.

V

Vare ke herê varey, zimistan çetin derbaz beno.

Vengê dawulî (dowilî) dûrî ra weş o.

Vereko hewl koz de kifş o.

Veyve kewta govende, nêzanito kay bikero, vato "Cayê mi zaf teng o".

Veyvê wuşte (uşte) ra dewê kerde xirabe.

Qate _____

W

Werdene kotî ra bo (vo), ware uza r' o.

X

Xexî (xêxî) de leqî nêbenê.

Xo megoyne ke şar to bigoyno.

Z

Zern zenge (jenge) nêcêno.

Zurî kî kena bîya werê, rut meverde.

ÇEND IDYOMI (DEYIMI)

Bîyo sîro ke pîyazî ra lomey bikero. (Her di jî boye danê.)

Cita xo kerda, nîre tîk kerdo.

Derdê şarî ke qer o, ê mi qerbelek o.

Her û wenca.

Hona veyvî nîyamo, koçikî kerdê hazir.

Kutik siya erabanî de kewto ra, vato "sîya mino".

Ma kemerê eşta, hermê xo qefelîyo.

Qena kutikî ra boya weşe.

Şan de ma bi xêr, şodir ma bi xêr.

Xidiro Xidiro, her roc her roc îta r' o.

PÎRE Û DÎK

Arêkerdax: Mihant LICOKIC

Pîre eywane rona (ruwena), sereyke terne erd o vîna. Terney gêna serê tefayî wa nana ro. Dîkêke şino nukule dano pero. Pîre zî gezîke dana fekê qinê cê ro. Dîk geyreno a, nukul dano çimê Pîre ro. Dîk û Pîre konê pê de, şinê verê Qazî. Qazî vano:

-Ifadanê xo (xu) bidê.

Pîre vana:

-Min eywane rite.

Qazî vano:

-To pakîtî kerde.

Pîre vana:

-Min sereyke terne erd o dî.

Qazî vano:

-Ew qismetê to bî.

Pîre vana:

-Min girot serê tefayî de na ro.

Qazî vano:

-To cay cê zana.

Pîre vana:

-Dîk hame nukule da pero.

Qazî vano:

-Ê bêtehmî kerde.

Pîre vana:

-Min gezîke da fekê qinê cê ro.

Qazî vano:

-To terbîye kerd.

Pîre vana:

-Dîk geyra a nukul da çimê min ro.

Qazî vano:

-Çimê to kil kerd.

Dîk heredêno û şino, rastê dûpişkî (dimpîştikî, aqrebî) yeno. Dûpişk vano:

-Dîk Alûz se ra (kotî, ça)?

Dîk vano:

-Mevace "Dîk Alûz".

Dûpişk vano:

-Ez vacî çi?

Vano:

-Vace "Lacê Mîrî".

Dûpişk vano:

-Lacê Mîrî se ra?

Vano:

-Ez şina Xor û Xoristan, ana leşgero (leşkero) giran. Pîra desthevîr, şemaq da bin gohê (goşê) Lacê Mîrî.

Dûpişk vano:

-Ez zî to dir yena.

Şinê, rastê silopê (gota) silî yenê. Sil vano:

-Dîk Alûz se ra?

Vano:

-Mevace "Dîk Alûz".

Sil vano:

-Ez vacî çi?

Vano:

-Vace "Lacê Mîrî".

Sil vano:

-Lacê Mîrî se ra?

Vano:

-Ez şina Xor û Xoristan, ana leşgero giran. Pîra desthevîr, şemaq da bin gohê Lacê Mîrî.

Sil vano:

-Ez zî to dir yena.

Şinê, rastê marî yenê. Mar vano:

-Dîk Alûz se ra?

Vano:

-Mevace "Dîk Alûz".

Vano:

-Ez vacî çî?

Vano:

-Vace "Lacê Mîrî".

Vano:

-Lacê Mîrî se ra?

Vano:

-Ez şîna Xor û Xoristan ana leşgero giran. Pîra desthevîr, şemaq da bin gohê Lacê Mîrî.

Mar vano:

-Ez zî to dir yena.

Şînê, rastê derzey telîyan yenê.

Derzey telîyan vano:

-Dîk Alûz se ra?

Vano:

-Mevace "Dîk Alûz".

Vano:

-Ez vacî çî?

Vano:

-Vace "Lacê Mîrî".

Vano:

-Lacê Mîrî se ra?

Vano:

-Ez şîna Xor û Xoristan, ana leşgero giran. Pîra desthevîr şemaq da bin gohê Lacê Mîrî.

Derzey telîyan vano:

-Ez zî to dir yena.

Şînê, rastê baringanî (bangêre, loxe) yenê. Baringanî vana:

-Se ra Dîk Alûz?

Vano:

-Mevace "Dîk Alûz".

Baringanî vana:

-La ez vacî çî?

Vano:

-Vace "Lacê Mîrî".

Vana:

-Lacê Mîrî se ra?

Vano:

-Ez şina Xor û Xoristan ana leşgero giran. Pîra desthevîr şemaq da bin gohê Lacê Mîrî.

Baringanî vana:

-Ez zî şima dir yena.

Şinê, rastê vergî yenê.

Verg vano:

-Se ra Dîk Alûz?

Vano:

-Mevace "Dîk Alûz".

Verg vano:

-La ez vacî çî?

Vano:

-Vace "Lacê Mîrî".

Vano:

-Lacê Mîrî se ra?

Vano:

-Ez şina Xor û Xoristan, ana leşgero giran. Pîra desthevîr şemaq da bin gohê Lacê Mîrî.

Verg vano:

-Ez zî şima dir yena.

Heme pîya yenê fekê beryay (berê, keyberê) Pîre. Hewnênê (hawnênê) ku Pîre rakewta ya, fekê beryay de şêwrê xo kenê. Dûpişk vano:

-Ezo şinî bikoy (bikewî) binê cay (cila) ay û pede dî (pede cenî).

Silopê silî vano:

-Sekûy kuçike ro min (min rê).

Mar vano:

-Estûne ro min.

Derzey telîyan vano:

-Fekê beryay ro min.

Baringanî vana:

-Serê banî ro min.

Verg vano:

Teberê banî ro min.

Dîk vano:

-Serê sergoy ro min.

Hergû jo (yew) şinê konê cay xo, cay xo gênê. Silopê silî şino serê sekû. Mar şino xo pêşeno ro estûne. Baringanî şina serê banî, seranî beryay de, lewey sifirî de vindena. Derzey telîyan xo fekê beryay de fineno ra. Verg ê (ey) ra nat vindeno. Dîk serê sergoy de vindeno. Dûpişk şino kono binê lihêfî û dano pede. Canê Pîre veyşeno, zarî ginena ci. Wirzena we, destê xo serê sekû de ro maşa çarnena yanê ('enê) çila tafîno, destê cay kono mîyanê silopê silî. Destê xo sawena estûne ra yanê pak kero, mar dano pede. Vazdana teber, kona mîyanê derzey telîyan. Yanê wirzena we, baringanî cor de ginena mîyanê paştê cay ro, ginena 'er ro. Yanê hêz dana xo, verg vano "elp" û ay weno. Dîk zî serê sergoy de pencanê xo kono, vano:

-Qî qî-qî qî qî! Min qina Qazî dî*.

---

* Na sanike (fistanike) tayê dewanê Licê -sey Zenge û Licoke- de, mintiqaya Pêşê Kevirî de yena vatiş.

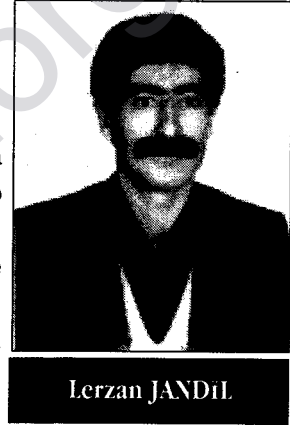
KIRMANCKI DE NAMEYI

Seke êno zanayene, babetê nameyan babetêde hîra wo. Mordem nê babetî pêro pîya nêşikîno yew nivis de hal bikero. Seba naye kî mi no babet kerd di parçeyî parçewo verên de nameyî û antena înan ser ro vindeta.

Babetê diyine de ez wazena, nameyî se virazîne? Senê îmkani estê û karakterê nameyan çik o, ser ro bivinderî.

Sebeta ke na derheq de rexne û diyenê wendoxan qewetê danê ma, wazena ke wa wendoxî bîr û bawarîya xo, diyen û rexneyanê xo binivisnê.

Lerzan Jandîl
Berlîn, 30.4.2001

A-Nameyê nêrt

Yewhûmar	zafhûmar	yewhûmar	zafhûmar
adir	adirî	mêrik	mêrikî
araq	araqî	milk	milkî
astare ⁽¹⁾	astareyî	mordem	mordemî

1. Kirmanckî de tayê nameyê nêrtîyê bi “e”ye qedînê. Eke warroginayena na herfe de manaya nameyî vurîna, na “e”ye ganî zafhumarîye û ezafe de war ro meginno.

Name .....

raşt	şaş	zafhumar	raşt	şaş	
bare	No bare wo.	No bar o.	bareyî	Nê bareyî yê.	Nê barî yê.

bar.....	barî	moreba	mo(a)rava	morebayî
beran.....	baran.....	beranî	nêrî	nêrîyî
bon	ban	bonî	nan	nîn/non/nun .....
bûrî	buru/birew	bûrîyî	odax	odaxî
ca.....		cayî	orxan	orxanî
camêrd	camerd	camêrdî	pising	xon .....
can	gan	canî	pîj	pîjî
cemed		cemedî	pu	puyî
çê	kê/key(e)	çêyî	pune	puneyî
çêver	kê(ey)ber	çêverî	qesas	qesasî
çim		çimî	qese	qesey .....
çime		çimeyî	rez	rezî
dar.....		darî	rêz	rêşî
darik		darikî	ron	ruwen .....
dizd		dizdî	ru	rî .....
do	dû	doyî	sêm	sêmî
fedekar.....		fedekarî	so	soyî
fesad	fasad/fasid	fesadî	sol	solî

çime	O çime wo.	No çim o.	çimeyî.....	Nê çimeyî yê.	Nê çimî yê.
gale	No gale wo.	No gal o.	galeyî	Nê galeyî yê.	Nê galî yê.
hefte.....	No hefte wo.	No heft o.	hefteyî	Nê hefteyî yê.	Nê heftî yê.

fek	fekî	sung	sungî
ga	gayî	şilope	şilopeyî
gale	galeyî	şimşêr	şimşêrî
gamêş	gamêşî	şitil	şitilî
gedeg	gedegî	tawle	tawleyî
heval	Haval, a/e/onbaz ...	hevalî	tum .....
hefte	hefteyî	tewre	tumî
hîne	Henî, yîni, hêne ...	hîneyî	teyreî
îsot	îsotî	vaş	vas .....
kelem	kelemî	vêre	vaşî
kerm	karm	îsotî	pîze .....
kilame	kilameyî	verg	vêreyî
ko	koyî	wer	vergî
koz	kozî	xax	werî
kulav	kulavî	xem	xaxî
laj	lac/laz	xulam	xemî
layik	lay(c)ek	zel	xulamî
lew	lewî	zelik	zefî
lulik	lulikî	zend	zefikî
		zendik	zendî
		zengene ⁽²⁾	zendikî
		zengin	zengenyî
		zinar	zinarî

2. Kirmanckî de tayê nameyê nêrî ante ênê vaten û qesêkerdene. Gor diyena mi, eke warroginayena na herfe manaya nameyî nêvurnena, na herfa "e"ye şikîna bigino war ro

1- Se ke lista corêne ra êno famkerdene, "kirmanckî" de nameyî bi her herfe qedînê. Nê nameyê neriyê ke bi herfanê bêvengan "**b, c, ç, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p**" ... ûêb. qedînê, formê zafhumariye halê raştî de herfa "**î**" ye gêne. Ebi vatenêde bine, nê nameyî bi herfa "**î**" ye benê zafhûmarî⁽³⁾

yewhûmar ..... **zafhûmar** ..... **nimûneyî**
 azeb ..... azebî ..... Azeb êno ..... Azebî ênê.
 dizd ..... dizdî ..... Dizd şono ..... Dizdî şonê.
 pising ..... pisingî ..... Pising rindek o ..... Pisingî rindek ê.

2- Eke nê nameyî bi herfanê venginan "**a, o, u, û**" biqediyê, formê zafhumariye de wunciya herfa "**î**" ye gêne. Labelê herfa nêmvenge "**y**" êna mîyanê herfanê peynîye "**a, o, u, û**" û herfa formê zafhumariye "**î**"⁽⁴⁾ yî.

yewhûmar ..... **zafhûmar** ..... **nimûneyî**
 moreba ..... morebayî ..... moreba feqîr o ..... Morebayî feqîr ê.
 ko ..... koyî ..... Ko serdin o ..... Koyî serdin ê.
 pu ..... puyî ..... Pu nêvînenêo ..... Puyî nêvînenê.

---

bi "e" ye ..... bê "e" ye
 çenge ..... O çenge wo ..... çeng ..... O çeng o.
 gogere ..... O gogere wo ..... goger ..... O goger o.
 resene ..... No resene wo ..... resen ..... No resen o.
 zengene ..... No zengene wo ..... zengen ..... No zengen o.

3. Na derheq de ferqa kirmanckî diyalektanê bînan ra esta. Kirdaskî û sorankî de nameyê halê anteyî (C. Rectus) formê zafhumariye de herfêde bine nêgênê. Yewhumari û zafhumariya mana demçekuyî ra êna famkerdene.

astor çereno ..... hesp diçêre ..... astorî çerenê ..... hesp diçêrin
 mordem weno ..... mirov dixwe ..... mordemî wenê ..... mirow dixwin

4. Tayê cayan de no "**î**" nêno vatene, teyna herfa "**y**" ye êna vatene. **Koy**; **morebay**; **doy**

3- Eke nê nameyî bi herfa vengine "e" ye biqediyê:

a) formê zafhumariye na herfa "e" ye nêginena war ro, nameyî sey nameyanê bînan "î" ye gênê. La belê herfa nêmvenge "y" êna mîyanê na "e" û "î" yî. Angorê mi no form, formê cêrênî ra raştêrî yo.

b) Tayê cayan de kî na herfa "e" ye ginena war ro, hurendiya naye de nameyî herfa "ê" ye gênê. Vatenêde bîne, na herfa "e" ye bena "ê" ye. Angorê bawerîya mi na raşt nîya.

yewhûmar ..... zafhûmar ..... nimuneyî

a): ..... b)

astare ..... astareyî ..... astarê ..... Astare vejîno. .... Astereyî vejînê.

çare ..... çareyî ..... çarê ..... Çare bereqîno. .... Çareyî bereqînê.

hîne ..... hîneyî ..... hîné ..... Hîne xitimî yo. .... Hîneyî xitimîyê.

pune ..... puneyî ..... punê ..... Pune weş o. .... Puneyî weş ê.

quşxane ..... quşxaneyî ..... quşxanê ..... Quşxane girs o. .... Quşxaneyî girs ê.

4- Eke nê namayî bi herfa vengine "î" ye biqediyê:

a) formê zafhumariye de "î" ye gênê û "y" ye êna mîyanê hurdmîn "î" yan. Angorê mi no form, formê cêrênî ra raştêrî yo.

b) Name herfêde bîne nêgenê, labelê no "î" tayîna derg êna wenden û vatene.(5)

5. Angorê bawerîya mi ganî nê nameyî bi "i" yê latînkî binivisîyê. Tawo ke nê nameyeyî benê zafhumari kî "î" yê kirmanckî "i" bigêrê. Bê guman eke ma alfabe de meselaya Ğ, i, î -u, û hal bikerîme, şîkînîme niya binivisînîme.

bûri ..... bûriyî ..... çî ..... çiyî

nêri ..... nêriyî ..... pi ..... piyî

yewhûmar ..... *zafhûmar* ..... *nimûneyî*

a):

b):

bûrî	bûrîyî	bûrî	Burî kewe wo.	Burîyî kewe yê.
çî	çîyî	çî	Çî zaf o.	Çîyî zaf ê.
nêrî	nêrîyî	nêrî	Nêrî vejîno.	Nêrîyî vejîné.
pî	pîyî	pî	Pî êno.	Pîyî êné.
sandalî	sandalîyî	sandalî	Sandalî berzo.	Sandalîyî berz ê.

B-Nameyê makêki

yewhûmar	zafhûmar	yewhûmar	zafhûmar		
are ⁽⁶⁾	arî	mereke	merêkî		
aşme	asme	aşmî	mîye	mî	mîyî
avrênce	avrêncî	moze	mozî		
balîşna	balîşna	balîşnayî	nale	nalî	
bêçike	bêçik	bêçikî	nêweşîye	nêweşî	
bize	pize	bizî	nane	none	nanî
burîye	buru	burîyî	oda	odayî	
cile	cilî	patîla	patîle	patîlayî	
cênike	cênikî	pele	pelî		
çîla	çîlêyî	pêşmale	peştemal	pêşmalî	
dare	darî	pisinge	pisingî		

6. tayê cayan de nişanê makekiye herfa "e" ye nêna vatene. Hurêndîya bêçike, mîye, vaye de bêçik, mî, vay vajîno.

dewe	dewî	qama	qamêyî .....
dogma	dogmêyî	qilancike	qilancikî .....
doşirma	doşirmêyî	qilaxe	qilaxî .....
elcege	elcegî	raye	ra(y) .....
fise	fisî	roje	roze .....
forqe	forqî	ronîne	ronêne .....
game	gamî	sale	salî .....
germî	germe	saye	soye .....
gonî	gone	since	sayî .....
govende	govendî	sole	sincî .....
gulane	gulanî	şewe	sewe .....
gule	gulî	şima	şewî .....
here	herî	şuwe	şimayî .....
heşe	heşî	tirî	şuvî .....
hozore	hozorî	tîre	a/engure .....
îkra	îkrayî	tirîye	tirîyî .....
kaleke	kalekî	torige	torigî .....
kardî	kardî	vareke	torige .....
kemere	kemerî	vereke	verekî .....
kilame	lawike	varike	varikî .....
kuçe	kuçî	vaye	vay .....
leçege	leçegî	waye	vayî .....
lamba	lembeyî	wayire	wayer .....
		wuskera	wayirî .....
		uskera	wuskerêyî .....

lode	lodî	xape	xapî
lojine	locine	lojinî	xêyme .....
manga	monga	mangeyî	zewnce .....
			zewnc .....
			zewncî

1-Eke nê nameyî bi herfa vengine "a" ye biqediyê:

Forme zafhumariye de na herfa peyniye "a" ye bena "ê" ye û nameyî herfa "î" ye gêne. Herfa nêmvenge "y" ye êna miyanê na "ê" û "î" yî. Angorê mi no form, formê cêrênî ra raştêrî yo.

Na "a" ye bena "ê" ye û nameyî herfêde bîne nêgênê. Bi vatenede bîne, na "a" ye ginena war ro hurêndiya daye de "ê" ye êna peyniya nameyî.

yewhûmar ..... *zafhûmar* ..... *nimûneyî*

a):

b):

balışna	balışnêyî	balışnê	Balişna berz a.	Balişnêyî berz ê.
çila	çilêyî	çilê	Çila vêşena.	Çilêyî vêşenê.
doşirma	doşirmêyî	doşirmê	Doşirma girs a.	Doşirmêyî girs ê.
lebma	lebmayî	lebme	Lemba tafîştî ya.	Lembeyî tafîştî yê.
manga	mangêyî	mangê	Manga war a.	Mangêyî war ê.
oda	odêyî	odê	Oda germin a.	Odêyî germin ê.
soba	sobeyî	sobe	Soba sur a.	Sobeyî sur ê.
wuskera	wuskerêyî	wuskerê	Wuskera pir a.	Wuskerêyî pir ê.

2- Eke nê nameyî bi herfa vengine "e" ye biqediyê, sebata ke na herfe teyna nişanê makekî ya, forme zafhumariye de na "e" ye ginena war ro, hurendiya nayê de nameyî herfa "î" ye gêne.

<i>yewhûmar</i>	<i>zafhûmar</i>	<i>nimûneyî</i>
dare	darî	Dare derg ê. .... Darî derg ê.
helbe	helbî	Helbe tal a. .... Helbî tal ê.
kulînde	kulîndî	Kulinde temiz a. .... Kulîndî temiz ê.
kemere	kemerî	Kemere giran a. .... Kemerî giran ê.
pisinge	piringî	Pisinge rindek a. .... Pisingî rindek ê.
qeleme.....	qelemî	Qeleme barî ya. .... Qelemî barî yê.

3- Eke nê nameyî bi herfa "î" ye biqedîyê

a) formê zafhumarîye de "î" ye gênê û "y" ye êna mîyanê hurdmîn "î" yan. Angorê mi no form, formê cêrênî ra raştêrî yo.

b) Name herfêde binê nêgenê, labelê no "î" tayîna derg êna wenden û vatene.

yewhûmar .....

a):

<i>gonî</i>	<i>gonîyî</i>	<i>gonî</i>	Gonî sur a.	<i>Gonîyî</i> sur ê.
Kardî	<i>kardîyî</i>	<i>kardî</i>	Kardî tuj a.	<i>Kardîyî</i> tuj ê.
tirî	<i>tirîyî</i>	<i>tîrî</i>	Tirî tirş a.	<i>Tirîyî</i> tirş ê.

4- Eke nê nameyî bi "-îye" biqedîyê, sebeta ke "(y)e" ye nişanê makekî yo, formê zafhumarîye de "-e" ginena war ro. "î" êno peynîya çekuye.

yewhûmar .....

<i>burîye</i>	<i>burîyî</i>	Burîye qeytan a.	<i>Burîyî</i> qeytan ê.
gulîye	<i>gulîyî</i>	Gulîye derg a.	<i>Gulîyî</i> derg ê.
mîye	<i>mîyî</i>	Mîye çerena.	<i>Mîyî</i> çerenê.

5- Eke nê nameyî bi "*-aye, -eye, -oye, -uye,*"⁽⁷⁾ biqediyê, formê zafhumariye de herfa peynîye "e" ye ginena war ro, herfa "î" ye êna peynîya nameyî. Bi vatenêde bîne "e" ye bena "î".

<i>yewhûmar</i>	<i>zafhûmar</i>	<i>nimûneyî</i>
saye	sayî	Saye şîrîn a. .... Sayî şîrîn ê.
vaye	vayî	Vaye xorî ya. .... Vayî xorî yê.
waye	wayî	Waye rindek a. .... Wayî rindek ê.

C- Sebeta ke tayta rind bêro famkerdene, nika namanê nêrtyan û makekan têver şantme.
nameyê nêrî

<i>yewhûmar</i>	<i>zafhûmar</i>	<i>yewhûmar</i>	<i>zafhûmar</i>
ga	gayî	manga	mangêyî
la	layî	balîşna	balîşnêyî
moreba	morebayî	çila	çilêyî
kilame	kilameyî	kilame	kilamî
şilope	şilopeyî	gule	gulî
vêre	vêreyî	mîye	mîyî
çê	çêyî	germî	germîyî
burî	burîyî	bûrîye	bûrîyî
çî	çiyî	gonî	gonîyî
nêrî	nêrîyî	kardî	kardîyî
ko	koyî	tirî	tirîyî

7. Sebeta ke nê nameyê bi herfanê bivengan "*-a(ye), -e(ye), -o(ye)*"... ûêb. qedînê herfa nişane makekiye "e" ye bi herfa nêmvenge "y" ye êna peynîya nameyan.

pu ..... puyî ..... luye ..... luyî
 ru ..... ruyî ..... tuye ..... tuyî

Nika nê forman bi yew şema bimusnîme.

N.n-

h. peynîye⁽⁸⁾ ..... **f. zafma.**
 herfê bêvengî **-b, -c** ûêb ..... = **-î**
 herfa vengine **-a** ..... = **-yî**
 " " " **-e** ..... = **-yî**
 " " " **-î** ..... = **-yî**
 " " " **-o** ..... = **-yî**
 " " " **-u** ..... = **-yî**
 " " " **-û** ..... = **-yî**

N.m -

h. peynîye ..... **f. zafma.**
 herfa vengine **-a** ..... = **-êyî**
 " " " **-e**⁽⁹⁾ ..... = **-(y)î**⁽¹⁰⁾
 " " " **-î** ..... = **-yî**

56

Ç- Formê nameyan

1 - Kirmanckî de tayê nameyî teyna formê yewhûmarîye de estê. Nê nameyî zafhûmar nêbenê.

n. nerî ..... **n. makekî** ..... **nimûneyî**
 do ..... awe ..... Do tirş o ..... Awe serdin a
 kemer ..... sole ..... Kemer girs o ..... Sole şor a.
 mal ..... şilîye ..... Mal zaf o ..... şilîye zaf varena

8. N. = name; n = nêrî; h. = herfe; f. = form; m = makekî.

9. Nameyê makekîyê ke bi herfanê bivengina "o, u, û" qedînê, herfa nişanê makekîye "(y)e" gênê. Formê zafhumarîye de "ye" bena "yî".

10. Naca kamcî herfa bêvenge bena wa bibo, namê formê zafhumarîye de herfa "î" ye gêno. Labelê ganî mordem xo vîr ra mekero, ke nameyê makekî herfa nişanê makekîye "e" ye gênê.

por ..... Por derg o ..... torige ..... Torige vindena.
va ..... Va êno. .... vare ..... Vare varena.

2 - Kirmanckî de tayê nameyî yew grube anê re ziwan, labelê wuncîya kî teyna formê yewhûmarîye de estê.
Nê nameyî zafhûmar nêbenê.

nimûneyî

dar-ber/berd ..... pel-puş ..... Naca dar-ber nêmend. .... Pel-puş beno huşk.
kar-gure ..... tef-duman ..... Kar-gurê çîno. .... Tef-duman zaf o.
kemer-kuç ..... şîlî-şepeliye ..... Kemer-kuç vara. .... Şîlî-şepeliye varena.
mal-dawar ..... zav-zêç ..... Mal-dawar qir bî ..... Zav-zêç nêvindenno.

3 - Kirmanckî de tayê nameyî kî teyna forme zafhumarîye de estê. Nê nameyî kî yewhûmar nêbenê.

nimûneyî

ardî ..... Ardî sipê wê.
çavikî ..... Çavikî qilêrin ê.
danî ..... Danî weş ê.
tumanî ..... Tumanî derg ê.
şapikî ..... şapikî teng ê.

4 - Nameyê nêr û makekîyê ke sey yewbînî ênê nivisîyene, labelê manaya xo yewbînî ra çîya ra. Mordem gor vatena nînan(beton) şikîno çiyatîya cîsn û manaya nînan fam bikero.

n. nêrî ..... **n. makekî** ..... **nimûneyî**

gonî[- . -] ..... gonî ..... Gonî vêşeno. .... Pirnika mi ra gonî êna.
goze [- . -] ..... goze ..... Goze kewe wo. .... Goze weş a.
kilame[- . -] ..... kilame ..... Kilame şikîyo. .... Kilame zaf derg a.

pale [- . -] ..... pale ..... Pale gurîno. .... Pale berze heri ser.

veyve [- . -] ..... veyve ..... Veyve rind o. .... Veyve rindek a.

5 – Nameyê nêr û makekî ke sey yewbînî yê, labelê manaya xo yewbînî ra cîya ra.

nimûneyî .....

heş *n* [,] ..... heş *n* ..... Heş ko ra wo. .... No mêrik bêheş o.

kare *m* [,] ..... kare *m* ..... Ez kare kena. .... Kare wertê malî der a.

şanike *m* ..... şanike *m* ..... şanika ruyê dê ra wa. .... O şanike vano.

6 - Kirmanckî de nameyê tayê dawarî gor cîsnê dîna xo wurneno. Namê çiyê nêrî tawo ke nameyê eynî çiyê makekî bo, herfa nîşanê makekîye "e" ye gêno.⁽¹¹⁾

n. nêrî ..... **n. makekî** ..... **nimûneyî**

astor ..... astore / mayine⁽¹²⁾ ..... Astor çereno ..... Astore/mayine çerena.

berx ..... berxe ..... Berx lêno. .... Berxe lêna.

bizêk ..... bizêke ..... Bizêk kaleno. .... Bizêke kalena.

gedeg ..... gedege ..... Gedeg oreno. .... Gedege orena.

golik ..... golike ..... Golik weza wo. .... Golike weza wa.

her ..... here ..... Her zixm o. .... Here zixm a.

heş ..... heşe ..... Heş vêşano. .... Heşe vêşana.

kavir ..... kavire ..... Kavir kaleno. .... Kavire kalena.

kurik ..... kurike ..... Kurik ziqeno. .... Kurike ziqena.

11. Nê nameyê kirdaskî de hem nêr û hem kî makekî sey yewbînî yê. Mordem cîsnê nê nameyan antena dînan ra vejeno. No tayê cayanê ke te de kirmanckî qesêbeno sey kirdaskî yo. Cîsnê tayê nameyan kî bi nameyanê nêr û makekan (mê) êno kifşkerden:

her, (hero nêrî) = hera makeke

heş = heşa makeke

12. Nameyê tayê dawarê nêrî û makekî sey yewbînî niyê. Nê kirdaskî de tayîna zêde wê.

kutik	kutike / dele	Kutik lawerno.	Kutike lawerna.
pising	pisinge	Pising remeno.	Pisinge remena.
tuşk	tuške	Tuşk qelew o.	Tuşke qelew a.
varek	vareke	Varek qerqaş o.	Vareke qerqaş a.
verg	verge / deleverge	Verg zureno.	Verge zurena.
varik	varike	Varik terseno.	Varike tersena.

7 - Nameyê tayê çıyan gor cîsnê xo mananê bînan gênê. Eke nê nameyî nêrî bê, manaya xo çiyê ra, makekî bê, manaya xo çiyêde bîna.

n. nêrî	n. makekî	nimuneyî	
bûrî	bûriye	Burî kewe wo.	Buriye qeytan a.
dar	dare	Dar girs o.	Dare girs a.
kar	kare	Kar giran o.	Kare zaf a.
kemer	kemere	Kemer berz o.	Kemere qij a.
kuç	kuçe	Kuç zaf o.	Kuçe naca ra.
nan / wer	nane / none	Nan weş o.	Nane tenik a.
pel / puş	pele	Pel bîyo hîra.	Pele tenik a.
xîç	xîçe	Xîç çîno	Xîçe esta.

8 - Nameyê ke sîfetan ra ênê viraştene:

sîfet	n. nêrî	n. makekî	nimuneyî	
baş	baş	baş ⁽¹³⁾	Baş êno.	Başe êna.
bom	bom	bome	Bom şono.	Bome şona

13. Tayê kesî hurêndîya herfa nişanê cîsnî "e" yê de "y" nivîsnenê. Yanê gor dîna herfa nişanê makekîye herfa "î"

ya. Labelê gor bawariya mi "e" ye raşt a. Hurêndîya: başe, bome, gule, kemere, rinde, şewe de başi, bomi, gêji, guli, kemeri, rindi, şewi ûêb.

gêj ..... gêj ..... gêje ..... Gêj fam nêkeno. .... Gejê fam nêkena.
 kor ..... kor ..... kore ..... Kor nêvînenno. .... Kore nêvînena.
 nêweş ..... nêweş ..... nêweşe ..... Nêweş naleno. .... Nêweşe nalena.
 rind ..... rind ..... rinde ..... Rind gurîno. .... Rinde gurîna.
 xêx ..... xêx ..... xêxe ..... Xêx nêvindeno. .... Xêxe nêvindena.

9 - Nameyê sîfetan. Nê nameyî pêro makekî yê. Nê nameyî herfanê "îye, tîye" "êne" gênê.

sîfet ..... nameyê sîfetan ..... nimûneyî

-îye ..... -êne ..... -tîye

gêj ..... gêjîye ..... gêjêne ..... gêjtîye⁽¹⁴⁾ ..... Gêjîye / Gêjêne / Gêjtîye meke!
 her ..... herîye ..... herênê ..... hertîye ..... Herîye / Herênê / Hertîye meke!
 nêweş ..... nêweşîye ..... nêweşêne ..... - ..... Nêweşîye / Nêweşêne rind niya!
 xam ..... xamîye ..... xamêne ..... xamtîye ..... Xamîye/Xamêne/Xamtîye ra dime awe xo ro ke.
 xirab ..... xirabîye ..... xirabêne ..... xirabtîye ..... Xirabîye/Xirabêne/Xirabtîye mekerê!

10 - Nameyê demçekuyan pêrîne makekî yo.⁽¹⁵⁾

yewhûmar ..... zarhûmar ..... nimûneyî

ardene ..... ardenî ..... ardena to ..... ardenê to
 berdene ..... berdenî ..... berdena to ..... berdenê to
 kerdene ..... kerdênî ..... kerdena to ..... kerdênê to
 vatene ..... vatenî ..... vatena mi ..... vatenê mi⁽¹⁶⁾

14. Tayê cayanê ke tede kirmanckî êno qesekerdene, rengdar hurendîya "tîyê" de teyna bi "îye" êno name kerdene.

15. Demçekuyê ke bi "îş" û "îş" qedîne makekî niyê, nêri

yê. Ganî nê sey demçekuyan nê, la belê sey naman bêre gurênayene, ke meylê kombîyayîşanê Vateyî kî niya ro.

16. Ez naca wazena çiyê binivisnî. Xêlê nasê mi tawo ke welat ra newe amê bî, ma gegane yewbînî rê telefon

D- ANTENA NAMEYAN

Nameyê nêrî:

1- Demo ke nameyê nêrî ra dime yew sîfet bêro:

yewhûmar ..... **zafhûma**

daro huşk ..... **darê(n)**⁽¹⁷⁾ huşkî .. Daro huşk vêşeno. .... Darê huşkî vêşenê.

karo giran ..... **karê** giranî ..... Karo giran zamet o. .... Karê giranî zamet ê.

layiko baqil ..... **layikê** baqilî ..... Layiko baqil gurîno. .... Layikê baqilî gurîne.

2- Demo ke nameyêde nêrî ra dime nameyêde nêrîyo bîno bêro:

yewhûmar ..... **zafhûmar**

darê⁽¹⁸⁾ bonî ..... **darê(n)** bonan⁽¹⁹⁾ ..... Darê bonî derg o. .... Darê bonan derg ê.

karê mêrikî ..... **karê** mêrikan ..... Karê merikî giran o. .... Karê mêrikan giran ê.

layikê Bişarî ..... — ..... Layikê Bişarî êno. .... —

kerdêne. Peynîyede de nînan mi ra pers kerdêne, vatêne "vatenêde to esta?" Dem derbaz bî, zaman vêrd ra, nê nasanê mi dest kerd bi ci, mi ra hurendîya "vatenêde to esta" de "Vatişê to estê" vat. Yanê vatena welatî naca biye vatiş/vatiş.

17. Angorê bawariya mi, ganî formê zafhumarîye de -ê"ye ra dime ganî yew "n" bêro, ke ez nê raşt kî vînena. La belê pratîk de nêvajîno. Kirdaskî de kî qesey kerdena şarî de na "-n"ye nêvajîna, la belê zîwanê niviskî de vajîna.

darên huşkî

karên giranî

vergên vêşanî

18. Tayê cayan de hurendîya na "ê"ye de "ey" êno vatene.

darey bonî ..... darey bana

karey mêrikî ..... karey mêrika

19. Zaf cayan de, herfa "n" ya ke formê zafhumarîye de êna peynîya çekuyan, gîna war ro. Her çîqa ke no "n" gîno war ro kî ganî bêro cayê xo. Raştîya xo kî na wa:

darê bonan, karê mêrikan, karê gêniyan

Tenê cayan de kî hurendîya "an"î de harfa "o"ye û "u" ye ênê vatene.

darê bono / bonu ..... bizmarê dîwaro / dîwaru

karê mêriko / mêriku ..... vergê kowo / kowu / kowû

3- Demo ke nameyêde nêrî ra dime nameyêde makekîyo bîn bêro:

yewhûmar ..... **zafhûmar**

darê masa ..... darê(n) masayan ..... Darê masaye tern o. .... Darê masaye tern ê.

karê cênike ..... karê cênikan ..... Karê cênike giran o. .... Karê cênikan giran o.

layikê Gulbahare .. — ..... Layikê Gulbahare şono. .... —

4- Waxto ke nameyêde nêrî ra dime yew vername(pronom) bêro:

yewhûmarî ..... **zafhûmarî** ..... **nimûneyî**

darê mi⁽²⁰⁾ ..... darê ma⁽²¹⁾ ..... Darê mi huşk o. .... Darê ma huşk o.

karê to ..... karê şima⁽²²⁾ ..... Karê to giran o. .... Karê şima giran o.

layikê ey⁽²³⁾n ..... layikê înan⁽²⁴⁾ ..... Leyikê ey baqil o. .... Layikê înan baqil o.

layikê aye⁽²⁵⁾m ..... Layikê aye baqil o.

Nameyê makekt:

1- Demo ke nameyî ra dime yew sîfet bêro:

yewhûmar ..... **zafhûmar** ..... **nimûneyî**

dara huşke ..... darê(n) huşkî ..... Dara huşke şikîna. .... Darê huşkî şikîne.

gula sure ..... gulê surî ..... Gula sure rindek a. .... Gulê surî rindek ê.

saya şîrîne ..... sayê şîrînî ..... Saya şîrîne weş a. .... Sayê şîrînî weş ê.

20. Angorê bawarîya mi ganî no “min” bo.

21. Angorê bawarîya mi ganî no “man” bo.

22Vêrsiyonê bînî sey “dê, dêy, dey, êy” kî estê.

23. Vêrsiyonêde bîn sey “daye” kî esto.

24. Angorê bawerîya mi ganî no “şiman” bo.

25. Angorê bawerîya mi ganî no

2- Demo ke nameyêde makekî ra dime nameyêde makekîyo bîn bêro:

yewhûmar ..... *zafhûmar* ..... *nimûneyî*

awa dewe ..... *awa dewan* ..... Awa dewe serdin a. .... Awa dewan serdin ê.

gula deşte ..... *gula deştan* ..... Gula deşte rindek a. .... Gula deştan rindek a.

saya dare ..... *saya daran* ..... Saya dare weş a. .... Saya daran weş a.

3- Demo ke nameyêde makekî ra dime nameyêde nêrîyo bîn bêro:

yewhûmar ..... *zafhûmar* ..... *nimûneyî*

awa baxçeyî ..... *awa baxçeyan*⁽²⁶⁾ ..... Awa baxçeyî şenik a. .... Awa baxçeyan şenik a.

gula kêyî ..... *gula kêyan* ..... Ti gula kêyî ya. .... Ti gula kêyan a.

saya layikî ..... *saya layikan* ..... Saya lacekî şîrîn a. .... Saya lacekan şîrîn a.

4- Demo ke nameyêde makekî ra dime vername bêro:

yewhûmarî ..... *zafhûmarî* ..... *nimûneyî*

gula min ..... *gula ma* ..... Gula mi rind a. .... Gula ma rind ê.

dara to ..... *dara şima* ..... Dara to qij a. .... Dara şima qij a.

gula ey ..... *saya înan* ..... Gula ey rindek a. .... Saya înan weş a.

saya aye ..... *saya aye* ..... Saya aye tirş a.

Nameyê nêr û makekî formê *zafhûmartîye* de.

Gulê(n)⁽²⁷⁾ ma ..... *Gulê* ma sur ê.

darê biran ..... *darê biran* biyê puç.

darê dewan ..... *darê dewan* biyê huşk.

26. *dara baxça* kî vajîno

27. *naca* kî herfa "n" ya ke formê *zafhûmarîye* de êna

gulê baxçeyan..... Gulê baxçeyan zaf ê.
karê cênikan..... karê cênikan giran ê.
Layikê to..... Layikê to baqil ê.
sayê kênekan..... sayê kênekan girs ê.

E- Formê nameyanê ke neşkera/nebelt:

Nameyê nêrî

1- Demo ke nameyêde nêrî ra dime **sifet** bêro:

yewhûmar ..... *zafhûmar* ..... *nimûneyî*
darêde huşk ..... tenê/tayê darê huşkî ..... Darêde huşk naca ro. .... Tenê darê huşkî naca rê.
karêde giran ..... tenê/tayê karê giranî ..... Karêde giran esto. .... Tayê karê giranî estê.
layikêde baqil ..... tenê/tayê layikê baqilî ..... Layikêde baqil êno. .... Tayê layikê baqilî ênê.

2- Demo ke nameyêde nêrî ra dime yew nameyêde nêrîyo bîn bêro:

yewhûmar ..... *zafhûmar* ..... *nimûneyî*
darêde bonî ..... darêde bonan ..... Darêde bonî çewt o. .... Darêde bonan çewt o.
karêde mêrikî ..... karêde cênikan ..... Karêde mêrikî esto. .... Karêde cênikan esto.
layikêde cîranî ..... layikêde cîranan ..... Layikêde baqil êno. .... Layikêde cîranan êno

peynîya çekuyan, gelê cayan gina war ro. Raştîya xo bi
herfa "n" ya.

bizên ma
darên dewan

gulên baxçeyan
karên cênikan
lajekên cîranan
sayên çênekan

3- Demo ke nameyêde nêrî ra dime nameyêde makekîyo bîn bêro:

yewhûmar ..... *zarhûmar* ..... *nimûneyî*

darêde masa ..... *darêde* masayan ..... Darêde masaye barî yo. .... Darêde masayan barî yo.

karêde cênike ..... *karêde* cênikan ..... Karêde cênike esto. .... Karêde cênikan esto.

layikêde cîrane .. *layikêde* cîranan ..... Layikêde cîranê êno. .... Layikêde cîranan êno.

4- Demo ke nameyêde nêrî ra dime vername bêro:

yewhûmarî ..... *zafhûmarî* ..... *nimûneyî*

darêde mi ..... *darêde* ma ..... Darêde mi esto. .... Darêde ma esto.

karêde to ..... *karêde* şîma ..... Karêde to esto. .... Karêde şîma esto.

layikêde ey ..... *layikêde* înan ..... Layikêde ey êno. .... Layikêde înan êno

layikêde aye ..... Layikêde aye êno.

Nameyê makektî

1- Demo ke nameyêde makekî ra dime sîfet bêro:

darêde dergê ..... Darêde ma esta.

gulêde rinde ..... Gulêde rinde esta.

sayêde sure ..... Sayêde sure esta.

2- Demo ke nameyêde makekî ra dime yew nameyêde makekîyo bîn bêro:

yewhûmar ..... *zafhûmar* ..... *nimûneyî*

darêde masa ..... *darêde* masayan ..... Darêde masa barî ya. .... Darêde masayan barî ya.

gulêde cêneke ..... *gulêde* cênikan ..... Gulêde cênike esto. .... Gulêde cênikan esto.

sayêde dare ..... *sayêde* daran ..... Sayêde dare esta. .... Sayêde daran esta.

3- Demo ke nameyêde makekî ra dime nameyêde nêrîyo bîn bêro:

yewhûmar ..... **zafhûmar**

darêde baxçeyî ..... **darêde** baxçeyan ..... Darêde baxçeyî esta. .... Darêde baxçeyan esta.

gulêde koyî ..... **gulêde** koyan ..... Gulêde koyî esta. .... Gulêde koyan esto.

sayêde layikî ..... **sayêde** layikan ..... Sayêde layikî esta. .... Sayêde layikan esta.

4- Demo ke nameyêde makekî ra dime vername bêro:

yewhûmarî ..... **zafhûmarî** ..... **nimûneyî**

darêde mi ..... **darêde** ma ..... Darêde mi esta. .... Darêde ma esta.

darêde to ..... **karêde** şima ..... Darêde to esta. .... Darêde şima esta.

gulêde ey ..... **sayêde** înan ..... Gulêde ey esta. .... Gulêde înan esta.

gulêde aye ..... Gulêde aye esta.

Formê nameyanê neşkera de, formê zafhûmarîye sey formê nameyanê eşkera wo.

tenê/tayê sayê mi ..... Tenê/tayê sayê mi estê.

tenê/tayê gulê to ..... Tenê/tayê gulê to estê.

F- Gurênayena herfanê nêmvenga "y" û "w"yî.

Nameyê nêrî

1- Nameyê ke peynîya xo bi "a" ye biqediyê, ha ezafe de ha kî halê raşt de (C. Rectus) û halê antî (C. Obliquus) de na "a"ye war ro nêginena.

yewhûmar ..... *zafhûmar* ..... *pratik de*
ga ..... *gayan* bîya ..... *gaa* bîya⁽²⁸⁾
moreba ..... *morebayan* ra ... *morebaa* ra
zama ..... *zamayan* de ..... *zamaa* de

2- Eke herfêde vengina barîyê bêro peynîya nê nameyan:

yewhûmar ..... **zafhûmar** (C. Ob.)
ga ..... *gayî* ..... *gayê* mi
moreba ..... *morebayî* ..... *morebayê* ma
zama ..... *zamayî* ..... *zamayê* ma

3- Eke herfêde vengina qalinde bêro peynîya nê nameyan:

yewhûmar .. *zafhûmar* ..... *pratik de*
ga ..... *gawo* xurt ..... *Gawu* bîya.
moreba ..... *morebawo* tal ... *Morebawu* de nîyade.
va ..... *vawo* serdin ..... *Zamawu* biçarne ra.

28. Qesekerdena rojanîye de nê nameyî nîya ênê vatene.
Mana nê di herfa naca awa, ke nê herfî derg ênê vatene.
No nêno a mana ke nuştox kirmanckî de di herfanê
bivengan pîya/têlewe de binivisno.

29. Pratik de doşirmaa ma vajîno.

Nameyê makekt

1- Eke nê nameyê herfa "a" ye bicêrê:
doşirma ..... *doşirmaya*⁽²⁹⁾ ma
çila ..... *çilaya*⁽³⁰⁾ to

2- Eke herfêde barîya vengine bêro peynîya nê nameyan:

doşirma ..... *doşirmêyê*⁽³¹⁾ mi
çila ..... *çilêyê*⁽³²⁾ to

E- Nameyê ke bi "e" ye qedtîne:

1- Nameyê nêrî

çime ..... *çimeyê* ma ..... *çimê* ma⁽³³⁾
gure ..... *gureyê* mi ..... *gurê* mi
vêre ..... *vêreyê* pitî ..... *vêrê* pitî

2- Eke herfêde qalinda vengine bêro peynîya nameyî:

30. Pratik de çilaa to vajîno.

31. Pratik de doşirmêe mi vajîno.

32. Pratik de çilêe to vajîno.

33. Pratik de niya vajîno.

çime ..... çimewo serdin ..... çimo serdin⁽³⁴⁾
gure ..... gurewo giran ..... guro giran
vêre ..... vêrewo piz ..... vêro piz

F- Nameyê ke bi "ê" ye qedînê:

1- Nameyê nêrfyêke bi "ê" qedîne:
çê ..... çêyê ma ..... çêê ma⁽³⁵⁾
çê ..... çêyan ra ..... çêa ra
çêwo girs

2- Nameyê makekîyê bi "ê" ye qedînê, çin ê:

F - Nameyê ke bi "î" qedînê ze "e" ye.

G- Nameyê ke bi "î" ye qedînê:

1 - Nameyê nêri
pî ..... pîyanê şima
pî ..... pîyê mi

2 - Nameyê makekî
gonî ..... gonîya sure
kardî ..... kardîyê tujî

H - Nameyê ke bi "o" qedînê:

ko ..... koyan ser ro ..... koa ser ro⁽³⁶⁾
do ..... doyî
ko ..... koyê ma ..... koê ma
do ..... doyo tirş ..... doo tirş
ko ..... koyo berz ..... koo berz

I - Nameyê ke bi "u" qedînê:

pu ..... puyê korî
pu ..... puyo kor
ru ..... ruyê mêrikî
ru ..... ruyê mêrikan

J- Halo raşt / C. Rectus: (nomînatîv) de nameyê ke yew dem de nêvurînê, herfe nêgênê. Nameyê deman pêrînê de sey yewbinî manenê.

34. Pratîk de niya vajîno.

35. Pratîk de niya vajîno.

36. Pratîk de niya vajîno.

Nameyê nêrî:

neeşkera ..... **eşkera**
yewhûmar ..... *zafhûmar*
Astare vejîno. .... Astareyî vejînê.
Astarê vejîno. .... Astareyî vejînê.
Yew astare vecîno. .... Astareyî vecînê.

Layik berbeno. .... Layikî berbenê.
Layikê berbeno. .... Layikî berbenê.
Yew layik berbeno. .... Layikî berbenê.

Nameyê makekî:

neeşkera ..... **eşkera**
yewhûmar ..... *zafhûmar*
Pite bulkî kena. .... Pitî bulkî kenê.
Pitê bulkî kena. .... Pitî bulkî kenê.
Yew pite bulkî kena. .... Pitî bulkî kenê.

Saye ginena war ro. .... Sayî ginenê war ro
Sayê ginena war ro. .... Sayî ginenê war ro
Yew saye ginena war ro. Sayî ginenê war ro.

K- Halo ante / C. Obliquus Demê nikayt.

Nameyê nêrî:

neeşkera ..... **eşkera**
yewhûmar ..... *zafhûmar*
Ez kitabî vînena. .... Ez kitab**an** vînena.
Ti solî bena. .... Ti sol**an** bena.
O darî keno berz. .... O dar**an** keno berz.
A kulavî şuna. .... A kulav**an** şuna.
Ma nêrî çinenîme. .... Ma nêr**yan** çinenîme.
Şima bizmarî kunê ci. .... Şima bizmar**an** kunê ci.
Ê morebayî pers kenê. .... Ê morebay**an** pers kenê.

Nameyê makekî:

neeşkera ..... **eşkera**
yewhûmar ..... *zafhûmar*
Ez deftere vînena. .... Ez defter**an** vînena.
Ti çila fîna ta. .... Ti çil**ayan** fîna ta.
O doşirma çînenno ra. .... O doşirm**ayan** çînenno ra.
A kardî kena tuj. .... A kard**îyan** kena tuj.
Ma locine kenîme pak. .... Ma locin**an** kenîme pak.
Şima patîla pojenê. .... Şima patil**ayan** pojenê.
Ê dare birnenê. .... Ê dar**an** birnenê.

I- Demê vertyê bînt

Nameyê nêrî:

neeşkera ..... **eşkera**
yewhûmarî ..... *zafhûmar*
Mi kitab dî. .... Mi kitabî dî.
To sol berd. .... To solî berdî.
Ê dar kerd berz. .... Ê darî kerdî berz.
Aye kulav şut. .... Aye kulavî şutî.
Ma nêrî çînit. .... Ma nêrîyî çînitî.
Şîma bizmar kuya dîwar. .... Şîma bizmarî kuyayî dîwar.
Inan moreba pers kerd. .... Inan morebayî pers kerdî.

70

Nameyê makekî

neeşkera ..... **eşkera**
yewhûmar ..... *zafhûmar*
Mi deftere diyê. .... Mi defterî dî.
To çîla fişte ta. .... To çîlêyî fiştî ta.
Ê doşirma çînite ra. .... Ê doşirmêyî çînitî ra.
Aye kardî kerde tuj. .... Aye kardîyî kerdî tuj.

Ma locine kerde pak. .... Ma locinî kerdî pak.
Şîma patîla pote. .... Şîma patîlêyî potî.
Inan dare birnê. .... Inan darî birnayî.

M- Nameyê formê vengdayene:

1- Nameyê nêrîyê yewhûmarî
kalo ..... Kalo ti kata şona?
xorto ..... Xorto ti se kena?

2- Nameyê makekîyê yewhûmarî
rindê ..... Rindê naca mevinde!
wayê ..... Wayê meşo keye!

3- Nameyê nêr û makekîyê zafhûmarî
gelê kalan ..... Gelê kalan şîma se kenê?
gelê xortan ..... Gelê xortan, keremê xo, karê xo bikerê!
gelê rindan ..... Gelê rindan, şîma şonê kotî?
gelê wayan ..... Gelê wayan, keremê xo bivinderê!

ÇEWLIGI RA DI DEYIRI (KILAMI)

Arêkerdox: Seytdxan KURIJ

KÊNAY MEHMUD MIKÛN

Mi ri vûnî kênay Mehmud Mikûno, dayê
Ma rueniştê miyûn birûn d'o, mayê
Nenik daw wertê çimûno, dayê
Şit mi şûn d' biza quel rişnawo, mayê
Ez nizûn dayk ra çita vacîyo, dayê

***

Bîye ma şinî ina germiko, mayê
Ez çînena, ti girze k'o, dayê
Ez birnena, ti towe k'o, mayê
Ling tu çiyay solûn mi k'o, dayê
Dest tu çiyay pistûn mi k'o, mayê

WELAT (1)

Ma welat ra bar kerdû, dayê
Mal û mulk xwi ca verdawû, bavo
Temûm kotî bajarûn, dayê
Ax ma duê meşkûn o (2), bavo
Bes a ina feqirtî, dayê
Bes a ina bindestî, bavo

***

Xirabe kerda dewê ma, dayê
Miletê ma zivirnaya (3), bavo
Werrê mi zemûn verî, dayê
Ma bî kal û extîyarî, bavo
Bes a ina feqirtî, dayê
Bes a ina bindestî, bavo

***

Ma bîyekar û bîyeîşê, dayê
Eştî ma şeş keleşî, bavo
Pizê ma pizo vêşûn, dayê
Ma eşt vernî mufrezûn, bavo
Bes a ina feqirtî, dayê
Bes a ina bindestî, bavo

***

Warê ma qîl berzûn o, dayê
Ez şûnê bizûn a, bavo
Vûni "Feteh nîyezûno", dayê
Kes halê mi nîyezûno, bavo
Bes a ina feqirtî, dayê
Bes a ina bindestî, bavo.

1. Mi na deyîre bandê Feteh Kurişî ra girewte.
2. *duê meşkûn*: doye meşkan
3. *zivirnayîş*: ser o kerdiş, şelenayîş (tirkî de "soymak")

ŞUYANIYA MORDEMÊ KOSEYI

Arêkerdox: Alt Riza BİLGİLİ

Ju mordemek beno. Feqîr û bêmal û bêmilik beno. Şuyaneyîne (şiwaneyî) keno. Xeylê waxt vêreno ra, mordemek beno kal û beno nêweş. Reseno ferq ke endî merdene nezdî ya. Hîrê lacê mordemekî benê. Mordemek zano ke merdena ey dime ê kî şuyaneyîne kenê. Xo de xo fikir keno "Mîrasê mi çînê yo ke ez bidî domananê xo. Mi xeylê zehmet ont û xeylê feqîrîye dîye. Ez nînan domananê xo rê qesey bikerî ke ê kî sey mi şuyane mebê". Naye ser o veng dano domananê xo, hîrêmîna lacî yêne leyê ey de nişenê ro, vano:

-Mi rind goşdar bikerê. Mal û milikê mi çînê yo ke ez şîma rê ca verdî. Şîma zanê, mi heta ewro şuyanîye kerde û mi ebi şuyanî ya şîma kerdî pîl. Ez zana ke şîma kî mi dime şuyaneyîne kenê. Weşîya (wesîyeta) mi şîma rê a ya ke leyê mordemê kosey (koseyî) de şuyaneyîne mekerê. Şuyaneyîna mordemê kosey zaf çetin a.

Domanî piyê xo bêveng goşdar kenê. Dewam keno vano:

-Hala mi cile de mîyanî ser rast bikerê.

Kenê rast ke mîyanê kokumî pêro dirbetin o. Vanê:

-Babo, no çik o, to heta nika çayê ma ra nêvat?

Vano:

-Mi bivatêne kî çî destbera şîma amêne? Waştêna mi a ya ke, çîyo ke amo sereyê (sarê) mi ser mêro sereyê şîma ser. Marîfetê mordemê kosey no yo, adet û toreyê koseyan no yo: To ke şartê înan nêard hurind, ti ke qariya û herediya (miradiya) mîyanê to ro zole oncenê.

***

Waxtê ra tepîya pî mireno. Pîlîna (pîliya) keyî kewna destê birayê pîlî. Birayo pîl rozê veng dano birayanê xo, vano:

-Bêrê ronîşê, ma zumîn de qesey bikîme. Halê ma qe rind nîyo. Ez şona şuyaneyîne. Ez birayo pîl a û sire yê min a.

Biray qesanê xo kenê ju, birayo pîl ihtîyacanê raye tamam keno,

birayanê xo ra xatir wazeno. Biray vanê:

-Weşîya pîyê ma xo vîr ra meke bira. To rê oxir bo.

Birayo pîl rozê raye şono, rastê ju mordemekî beno. Zumînî selam kenê, lacek nîyadano ke mordemek kose yo. Mordemeko kose perseno:

-Ti kotî ra yena, kata şona?

Weşîya pî yêna lacekî vîr, cewabê Kosey rast nêdano, vano:

-Ez tucar a, mal hernena.

Kose seyîrê (şêrê) sertenê (kinc û kol) lacekî keno, lacek nêmaneno tucaran. Kose kewno şubhe, vano:

-Oxir bo.

Lacek raya xo ro Kose kî raya xo ro şono. Zumîn ra ke kewnê durî, Kose raya xo vurneno, çerexîno û ver bi lacekî şono; defeyêna zumînî selam kenê. Onca her ju raya xo ro şono. Reya hîrêyîn de Kose fêlê xo keno ya, vano:

-Ez zana ke ti tucar nîya û şuyaneyîne fetelîna.

Lacek vano:

-Heya, rast a. Weşîya pîyê min a, ey vatêne "Leyê mordemê kosey de şuyaneyîne meke"; coka mi rast nêvat.

Kose vano:

-Mi rê şuyane lazim o, ez kî coka fetelîna. Ti na het ser kata şona şo, pêro kose yê.

Lacek seyîr keno ke rast o, waxt kî çînê yo ke hetê bînî ser şêro; bêçare maneno, şuyaneyîna Kosey qebl kenê. Kose lacekî cêno (gêno) beno key xo. Dano keyber ro û vano:

-Xanim, keyberî yake, mi şuyane ard!

Xanime keyberî kena ya û bena şad. Lacek seyîr keno ke cenîke rîhuyayî ya û rind a.

Şan de pîya şama xo wenê, Axa (Kose) vano:

-Xanim, cayê Şuyaney ci musne; hona newe yo, qefelîyo, va (wa) hewn a şêro. Şodir ma hemû çîyê xo pîya qesey kenîme.

Şuyane şono odeya xo, beno viran û kewno cile. Xo de xo fikirîno vano "Mi weşîya pîyê xo nêarde hurind" û muteessîr beno, bado hewn a şono.

Şefeq ra rew Axa û Xanime hîşyar benê, Axa vano "Ti ara ma hazir bike, ez kî karê bînî kena. Nezdîyê Şuyaney mebe. Karê şodirî biqedîyo ma ey hîşyar kenîme".

Kar û barê xo ke qedîno Axa şono dano keyber ro. Şuyane xilê (tilê) xo ser beno, vano:

-Kam o?

Seyîr keno ke kewto herey, tîjî eşto pencere. Vano "Roza sifteyine de ez kewta xeletîye" û muteessîr beno. Axa vano:

-Şuyane wurze, ara hazir a.

Şuyane sertenê xo cêno pira, herbî-herbî vejîno teber, vano:

-Qusur de seyîr meke Axa, ez qefelîyaye bîya û nêhesîya xo (xo nêhesîyaya).

Axa vano:

-Ma veng a to nêda. Ti newe ya, sebirê xo teng meke.

Arawerdene dime Axa Şuyaney cêno, pîya şertanê xo birnenê. Axa hemû şertanê xo musneno ci û vano:

-Xo vîr ra meke, oyo ke şertanê xo nêano hurind, mîyanê ey ra zole oncenîme. Mi vaş da gayan, mird ê. Gayan raverde, ma şîme hêga. Hacetî kî oca der ê.

Şuyane axure ra gayan verdano ra, hacetan bar keno, vano "Ez hazir a Axa". Axa nişeno mayîne, pîya şonê hêga. Ju tazîya Axay bena, a kî şona hêga. Axa vano:

-Mi rind goşdar bike Şuyane! Tazîye kotî de mexel (mêle) biyê, oca birame. Perozîya to ke amê serê şitî (xavik) melewno, mast biwere (bore). Serê biçike meşikne, zerre biwere. Haydê, karê to rast bêro.

Û şono. Weswese kewno zerrey ci. Aqilê xo nêkewno, vano "No karo şaş o". Bado "Ya xizir" vano û dest pêkeno. Seyîr keno ke tazîye şîya çengeyê (guçê) hêgay de mexel bîya. Oca kerre yo, hangazî (alete) tey nêxebetîna, cite nêbena feqet şert o yo ke Şuyane hêgay biramo. Heta peroz şenik ca rameno. Nanê perozî yêno, Şuyane mola dano ci ke nanê xo biwero. Serê biroşî dano ya ke mast o. Tûrikî keno ya ke biçika teze ya û germ a. Zaf fikirîno feqet raye nêveyneno. Çayê ke lazim o ke serê şitî melewîyo û serê biçike meşikîyo. Netîce de Şuyane taba (çiyekî) nêweno, vêşan-vêşan heta şan cite keno. Şan de yêno keye. Axa perseno:

-Şuyane, roza to çitur vêrde ra?

O waxt Xanime yêna zerre, vana:

-Şuyaney qet taba nêwerdo.

Axa vano:

-Se bi Şuyane, çayê ti qesey nêkena? Ti herediya?

Şuyane vano:

-Ma ez çi meheredî? Tazîye şîya wertê kemer û kuç de mexel bîya, nêramîno. Ti vana "Serê şitî melewne, mast biwere; qirtikê biçike meşikne, zerre biwere". Nîya nêbeno, ez zaf qarîya.

Axa vano:

-Ti şertanê ma zana. Juyo ke qarîya û herediya mîyanê ci ra zole oncenîme. Sertenê xo veje, ez mîyanê to ra zole oncena.

Lacek wurzeno ra sertenê xo vejeno, Axa mîyanê ci ra hîrê surî zole onceno. Lacek zano ke endî oca de şuyaneyîne nîyêna kerdene. Per û perîşan şono key xo.

Birayê xo kom benê û persenê:

-Bira, se bi?

Birayo pîl, çi ke amo ser hurdî-hurdî qesey keno. Dime birayo werten vano:

-Dore yê min a. Lazim o ke ez şêrî şuyaneyîne. Ez şona hurinda to, heyfê to û pîyê xo cêna (gêna).

Birayo pîl vano:

-Ti nêşikînê, zaf çetin o. O het pêro kose yê. Ma nêşikînîme heqberê înan vejîme.

Birayo werten vano:

-Ti zaf rînerm a. Lazim o ke mordem tenê ebi hêrs bo. Ey ke çi vato, to henî kerdo. Ez ke şîya ez ebi waştana xo şuyaneyîne kena. Nişena ro, mastê xo kî biçika xo kî wena. ...na de çik û çikê ey, ez ey kişena.

Warzeno ra ebi nê hêrsê xo şono. Oyo pîl qickekî ra vano:

-Bira, ti çayê taba nêvana? Meverde şêro. Mi bese nêkerd, o çitur bese bikero?

Birayo qickek vano:

-Ma mecbur îme şuyaneyîne bikîme. Zobîna karê ma çînê yo. To dora xo vîyarnê ra, va o kî dora xo ravîyarno. Dore ke amê mi o çax ez se kena, ez zana. Ez dora xo ra raver qesey nêkena.

Birayo werten şono. O kî nêşikîno şertanê Kosey bîyaro hurind. Qarîno, heredîno. Kose mîyanê ey ra kî zole onceno. Vileçewt-vileçewt yêno keye. Verba birayanê xo beno mehçub. Çayê ke ebi hêrs a şîbî. Birayo pîl vano:

-Mi to ra vat ke "Meşo, ti nêşikîna".

Birayo qickek hona nêzewejîyo. Veyva xoya wertene ra vano, a ci rê

nanê eyê raye kena hazir. Her dumîna birayê pîlî vane "Ti zaf qickek a, ti nêşikîna; naya ke ama sere ma va mêro serê to". Feqet nêşikîne birayê qickekî helge (egle) bikerê. Birayo pîl vano:

-Oyo ke ti nêvindena şona, bê ronîşe, şertanê Kosey to rê hurdfî-hurdfî vazîme.

Birayo qickek vano:

-Luzum nêkeno, çiyê ke amo serê şima û piyê mi, rind kewto aqilê mi.

Xatirê xo wazeno, şono key Kosey.

-Ma bi xêr dî.

-Xêr bi selamet.

Kose şaş beno. No kam o, kotî ra vejîya. Perseno:

-Ti kam a? Xo bide naskerdene.

-Ez birayê şuyaneyanê to ya. Ez ama ke karo ke mendo biqedênî.

Axayo kose vano:

-Ti xêr ama, sere û çimanê ma ser ama. Ez zaf bîya şad. Kerem ke ma şîme zerre.

Şonê zerre, Axa birayê qickekî Xanime rê dano naskerdene. Şan de piya şama xo wenê. Axa vano:

-Xanim, cayê Şuyaney ci musne, va Şuyane hewn a şêro, areşîyo (ariso). Şodir ma piya qesey kenîme.

Şuyane şono cila xo. Canê xo zaf rehet o. Ebi xo emîn o ke heyfê xo cêno. Tenê fikir keno û hewn a şono. Ters kewno zerrey Axay, lacekî ra şubhe keno. Waxto ke kewnê cîle, tersê zerrey xo cenîya xo rê vano:

-No şuyane çiyêde fena yo, ebi mi qe weş nêama.

Xanime vana:

-Ti bîla sebeb şubhe kena. Lacek hona xort o, teze yo, ebi can o; to rê henî yêno.

Axa vano:

-Xêre ser sey vatena to yo, xêr bo.

Lacek şewe ra rew wurzeno ra, çiyê mal û naxirî dano ci, malo ke şono teber verdeno ra. Hemû karê şodirî dano arê, gêrma şodirî pozeno. Karê xo qedêneno, roz şefeq ra erzeno. Şono pêt-pêt dano keyberê Axay ro. Axa perreno we, wurzeno xo ser, vano:

-O kam o?

Şuyane vano:

-Ez o Axa. Wurze, mi kar do arê, ara kerda hazirê.

Axa yeno û keyberî keno ya, vano:

-To ez vişna pero. O çi hîddet bi to da keyber ro!

-Qusur de seyîr meke, xuya min a. Ti herediya Axa?

-Nê ... Ez nêherediya. Şo sifre hazir bike, ma yenîme.

Axa cêreno û şono zerre, vano:

-Xanim, wurze, no şuyane çiyode ebi tehlike yo.

Xanime vana:

-Bîla sebeb ters kewto zerrey to. Mi to rê vat "Xort o, teze yo". Henî keno ke çimê ma kuyo. Şonê zerre ke Şuyaney ara xo kerda, gay verdê ra, hacetî bar kerdî. Axa vano:

-Çayê honde (hende) lez kena? Ma hona qeseyê xo nêkerdê.

Şuyane vano:

-Her dumîna birayanê mi mi rê vat. Ez şertanê to zana. Ez amo karo ke nêmcet mendo ey biqedênî. Waxtê mi çînê yo.

-Ebi na hal (qeyde) linga ma nîyêna zumînî.

-Ez mordemo çapik o, nîya muso. Gamê ti yêna gamê kî ez. Rew xo danîme zumîn.

Axa vano:

-Fekê to keder nêveyno. To qeseyode hewl vat. Ez kî xeylê waxt o ke bîya tembel, ezo ke na ximbilîna xo ra vejî.

Şuyane vano:

-Kamecin hêga ramîno? Ti ey mi musne Axa.

Axa raya hêgay musneno ci, vano:

-To vat ke "Ez şertan zana". Tazîya ma kî to de yêna. To rê oxir bo, ez nanê perozîye to rê rusnena.

Şuyane hazirîya xo keno tamam, şono hêga. Tazîye şona cayê de mexel bena. Lacek şono ke biramo, hengaze tey nêgurîna. Hêga zaf kemerin o. Xeylê cebelîno, se keno ke onca nêbeno. Veng dano tazîye, ano leyê xo; çi qeweta xo ke esta ebi a qewete moseye dano tîlîka tazîye ro, tazîye geber bena. Kotî ke canê xo wazeno ocay rameno. Xeylê cite keno. Perozîye yêna ke mast û biçika germ a.

Axa seyîr keno ke Şuyaney xeylê cite kerda. Dormeyê xo hîra-hîra seyîr keno feqet tazîye nêveyneno, perseno:

-Tazîya ma kotî der a Şuyane?

-Maya wayîre tazîye ... Şîye cayo kemerin de mexel bîye. Mi xeylê qeyret kerd, cite nêbî. Mi juye dê piro, geber bîye; mi kaş kerde payê ê

birrî. Ti qarîya Axa?

-Nê ... Canê to weş bo. Axirê tazîya boyin a. Ez şona. Qe ke nê berateyê (binateyê) aye bike binê herre.

Axa şono keye. Şuyane nîşeno ro mast, sere şitî û biçike weno; pîzeyê xo keno mird. Cita xo rameno, hêgay qedêneno. Şan de hacetan cêno û şono keye. Gayan kî beno gome de girê dano.

Axa herbî şono tûrik de seyîr keno ke Şuyaney mast kî biçike kî werda; qe diramê nêverdo. Şuyane gome ra yêno, Axa perseno:

-To hacetî ardî, se bî?

Şuyane vano:

-Mi hêga qedêna. Şodir kamcîn hêga ramîno?

Axa ebi destê xo hêgayê boverê dewe musneno ci, vano:

-Şodir o hêga ramîno.

Beno şodir. Şuyane hemû ihtîyacanê xo cêno û şono hêga. Heta cemê şanî cite keno. Ju ga zaf qefelîno, nêşikîno şêro; Şuyane dano piro, ga mireno. Vereşan yêno keye, vano:

-Ez ama gayê bînî bena, ju kî tey areba bena.

Axa vano.

-Se bî, ti areba se kena?

Şuyane vano:

-Malê gawurî gay nêşikîya şêro, ez zaf bîya hêrsin; mi da piro, merd.

Axa veng nêkeno. Şuyane areba cêno û şono. Oca de gay sere birneno, bar keno areba, ano keye.

Axa yêno seyîr keno, vano:

-Ti qarîya Axa?

-Nê Şuyane, ez nêqarîya. Waxtê ma hona zaf o, ti gayan meqefelnê rind beno. Gay çerme bike, ma leteyê ju bidîme cîranan.

Şuyane vatena Axay keno. Axay rê şenik goşt verdano, zêdir dano cîranan.

Axa yêno ke vazo "Ê bînî rind hurdî bike, qarme bikîme", seyîr keno ke goşt zaf şenik o; Şuyaney zaf do cîranan. Axa beno hêrsin, vano:

-Mi to rê vat ke leteyê ci de, to pêro do cîranan!

-Cîranî zaf feqîr bî. Têde dormeyê mi de bî kom. Mi seyîr kerd ke zaf feqîr ê, mi da ci. Ti herediya Axa?

Axa vano:

-Nê... Ez nêherediya feqet ez tenê bîya hêrsin. Goşt ke mendo ti se

kena bike!

Û şono odeya xo de nişeno ro. Xanime yêna zerre ke Axa zaf pozxin (murixin) o, vana:

-Se bî to ro?

-Mi to rê vat "Xanim, no şuyane mordemo tekin nîyo". To tim û tim vat "Nê". Tazîya mi kîşte, gayê mi kîşt. Eke nîya şêro dore yêna mi kî.

-Ti zaf weswese kena. Tazîya toya boyine şona cayo henên de mexel bena ke nêramîno. Şuyane xort o, hêrsê xo nêgirewto, do piro. Gayê to zaf pîr bî, endî karê nêkerdêne.

-Xanim, ti boyna mi tesellî kena. Ez kî zaf wazena ke vatena to rast bo. Lacek zaf çêr o. Eke sey vatena to bo mîyanê ma nîyêno hard, Şuyane hemû karî keno. Haydê, cilan rafîye, ma hewn a şîme.

Şuyane wazeno ke plana xo gam be gam raver bero. Serba gama hîrêyîne xo keno hazir. Odeya ke tey kewno ra, dêse ci ebi gomeyê malî ju yo. Dê ra ju kemere vejeno, dêsi keno lane (lone). Şewe şenik-şenik lane ra sole dano mîyan. O waxt zelmele (welwele) gineno mîyan, mî pêro qîrrenê. Şewê, di şewî nîya dewam keno. Şewa hîrêyîne Axa şono seyîr keno ke taba çînê yo, yêno kewno cila xo. Reyê, di reyî seyîr keno ke mî nêvindenê. O waxt veng dano Şuyaney. Şuyane hîşyar nêbeno. Axa vejîno, vano:

-Se b î to ro? Ti mordemo hîşyar bîya. Mal honde qîrreno ti hîşyar nêbena.

Şuyane vano:

-Ez zaf qefelîya, hewnê mi xorî bîyo; mi nêhesna. Ti şo cila xo, rehetê xo de nîyade. Ez heqberê înan yêna.

Şuyane şono çar-panc mîyan sere birneno, yêno kewno cila xo. Beno şodir, Axa şono gome ke çar-panc mî sere birnê. Veng dano Şuyaney:

-Bê, no çik o?

-To vat "Vengê nînan bibirne". Ez seatê, di seatî wertê mîyan de nîšta ro, pêro nî qîrrenê, mîyê bînî veng nêkenê. Mi nêşikîya vengê nînan bibirnî, mi kî sere birnay. Ti herediya Axa?

-Nê... Ez nêherediya. To ke pêro sere bibirnêne mi se bikerdêne?

Naye ser o axa zaf beno tedîrgîn. Hêdî-hêdî derheqa Şuyaney de fikrê Xanime kî vurîno.

Di rozî kewnê werte, Şuyane gama bîne erzeno. Derguşe de pitik

esto. Şuyane derzîne keno derguşa pitikî ra. Xanime pitikî kena derguşe, pitik berbeno; derguşe ra vejena, vindeno. Ju roze û ju şewe nîya dewam keno. Şewa didiyîne bena nême, pitik nêvindeno. Xanime bi Axay a bêzar benê, Axa vano:

-Şuyanê mayo xêş heqbera nî de yêno. Ez şona veng dana ey, va o qaytê ci bikero, ma rakewîme.

Şono veng dano:

-Şuyane, di şewî yo ke ma hewn nêkerdo. Bê qaytê nî pitikî be. Se kena bike, vengê nî bibirne.

Şuyane yêno qaytê derguşe beno, Axa û Xanime kewnê ra.

Şuyane fekê pitikî pêt temnenno. Derguşe ra derzîn vejeno, tenê şaneno, vengê pitikî birfîno; Şuyane şono kewno cila xo. Pitik fek temetaye maneno û xenekîno.

Şodir her kes wurzeno ra û karê xo keno, vengê pitikî çîne yo. Axa vano:

-Xanim, şo nîyade, vengê pitikî çayê nêvejîno?

Xanime şona nîyadana ke pitik xenekîyo. Qîrrena, dana xo ro, vana:

-Axa, bê, bê! Pitikê ma xenekîyo!

Axa veng dano Şuyaney:

-No çik bî to ard ma ser?

-Mi pitik şana ra, hewn a şî. Mi ser temna û ez şîya. Ez çî zana ke xenekîno? O senê qese yo ti vana? Ti însanî fina binê guna. Ti nika mi ra heredîya?

-Nê ... Ez nêheredîya.

Beno şan. Axa bi Xanim a şonê odeya xo, Axa vano:

-Kênê, bê ronîşe. Aya ke ti vana a nîya. Fêlê nî Şuyaney xirabe yo. Hendo ke qedayo bîn nêardo ma ser, ma yaxeyê xo nî dest raxelesnîme.

-Ti vana se bikîme?

-Va keye kî yê ey bo, hemû çî ey rê bimano. Ma canê xo bixelesnîme bes o. Ti ma rê nanê hîrê-çar rozan hazir bike, o ke kewt hewn, ma arebaya xo bar kenîme û şonîme.

Şuyane zano ke nî remenê. Pey keyberî de hemû çî goşdar keno. Derdê Şuyaney o yo ke piştâ Axay ra zole bionco û heyfê xo bicêro. Çimê xo tim Axay ser o yo. A şewe Xanime hemû çî kena tamam. Şuyane kî odeya xo der o û înan goşdar keno.

Axa Vano:

-Kênê, goşdar bike, Şuyane hewn der o?

Şuyane vengê ey hesneno û xurreno. Xanime yêna pey keyberî ke xurrayîşê Şuyaney yêno, vana:

-Heya, hewn der o. Vizêr mi kar pêro ebi ey da kerdene. Zaf qefeliya, hişyar nêbeno.

-Ey fam nêkerd?

-Nê ... Mi ci rê vat "Ma cîranan şodir de kom kenîme û madaxê pitikî danîme. Aye ra ma na haziriye veynenîme".

Çî-mîyê xo bar kenê, Şuyane dizdîn a şono serê areba de kewno wertê çuwalan, xo dano we.

Tekînê, şewe heta şodir raye şonê. Destê şodirî de, ju deşte de çutê kutikanê malî vejîne yêne. Xanime kutikan veynena û zaf tersena, vana:

-Ax ke Şuyaney mayo xêx nika îtya biyêne!

Naye ser ra Şuyane zerrey çuwalan ra veng fino ra xo, vano:

-Axa, mi vejê, ez heqberê înan de yêna, zzzna maya wayîrê înan!

Axa areba helge keno. Şuyane vejîno, heqberê kutikan de yêno. Şuyane vano:

-Şima bê mi kata şonê?

Axa vano:

-Ma tepîya peyser amêne. Ti hewn de bîya, ma vat "Va rehetê xo nîyado".

Şuyane vano:

-Ez leyê şima der o, metersê. Kata şonê haydê pîya şîme.

Axa vano:

-Ez peyser a dewe nêşona. Xêrê a dewe çîne yo. Hemû çiyê mi şî. Ti kî leyê ma der a, ma şonîme cayode rind de barê (goçê) xo nanîme ro.

A roze heta şan raye şonê, rastê ju çemê girsî yêne. Dormeyê çemî merg a, birr o û cayo rind o. Axa vano:

-Şuyane, ma barê xo îtya ronîme. Şodir ma wurzenîme ra, persenîme; eke wayîrê xo çîne yo, ma xo rê îtya kenîme ware. Awa xo zaf a, cayê xo rind o.

Cayo munasib de barê xo nanê ro. Axa Şuyaney rê vano:

-Ma rê tenê kolfyan (iziman) arê bide, ma adir wekîme.

Şuyane ke kewno durî, Axa vano:

Xanim, ma emşo nî ra rareyîme. Eke nêbo, no ma kişeno.

Xanime vana:

-Axa, ma çitur ci ra rareyîme?

Axa vano:

-Ma cila xo kaleka çemî de finîme ra, şewe ma ey ton danîme û erzenîme çem.

Şuyane dizdîn a goşdar keno û hemû çî hesneno. Koliyan dano arê yêno, adir keno we. Nanê xo wenê, Axa vano:

-Waxtê rakewten o. Xanim, cila ma kaleka çemî de rafîye. Serd o, ma hîrêmîna têleye de rakewîme. Şuyane hetê çemî de, ez werte de, ti kî peyê mi de.

Kewnê ra. Şewe xeylê vêrena ra, Şuyane berqestî (berqaşti, mexsus) xurreno. Seyîr keno ke Axa bi Xanim a hewno xorî der ê, xebera xo dîna ra çînê ya. Şuyane Xanime beno hetê çemî, bi xo kî kewno peyê Axay. Dest kuno Axay ra, vano:

-Hadî Axa, hişyar be! Linge pa kûye û ma ey bierzîme çem; ci ra rareyîme.

Axa çitur ke perreno we, pasqula dano piro, Xanime gindirê çemî keno û vano:

-Xanim, ma ci (gi) kerd fekê pîyê ey!

Şuyane vano:

-Axa, ma ...erna de Xanime! Ti kî reyîya ra ez kî reyîya ra!

Axa şaş beno, cayê xo de beno cemed. Şuyane vano:

-Axa ti heredîya?

Axa vano:

-Lawo, ma ez çitur meheredî!? To zîletê mi birna.

Şuyane vano:

-Ey Axa, şima mordemanê koseya şenik pê ma kerd? Pîyê mi ebi derdê şima şî. Birayê mi nêşikînê vejîyê mîyanê şarî. Xo şilt bike, ez heqa xo to ra cêna! Mi karda xo serba na roze viraşta.

Û mîyanê Axay ra zola onceno, vano:

-Nî hîrê teney pîyê mi ver ra, nî hîrê teney birayê minê pîlî ver ra, nî hîrê teney serba eyê wertenî, hîrê teney kî serba mi! Ti xo rê, ez xo rê; endî karê mi to de çînê yo. Na areba, nî gayan û nî pesî pêro ez cêna. Ez şona dewa to, heqa pîyê xo, heqa birayanê xo, heqa xo cêna, şona key xo. Keye û dewe to rê.

Û vejîno şono.

Birayê bînî keye de meraq kenê, vanê "Biray mayo qickek se bî?"

Vate

Rozê seyîr kenê ke boverê dewe ra ju mordem mal û naxir ver der o, yêno. Tenê beno nezdî, nîyadanê ke birayê xo yo. Vera ci şonê, zaf şad benê, vanê:

-Ma zaf meraq kerd, ti tenêna ke herey bikewtêne, ma amênê.

Birayo qickek vano:

-Şima nêqerinde meraq kerdo. Karo ke mi girewt xo ser, ez heqbera ey de yêna. Şima hona ez rind nas nêkerda. Mi heyfê pîyê ma, heyfê şima Kosey ra girewt. No kî heqa ma yo, ma endî şuyaneyîne nêkenîme. Mal û naxirê ma esto, gayê ma estê. Ma endî şuyaney xo yîme. Vatena mi na ya.

Birayê pîlî vanê:

-Naca ra tepîya, pîlê ma ti ya. Ti ke se vana, ma yo aye bikîme.

HEYDO KEÇANICI RA ŞIIRI

LACO

Şodir berd, şan de nêame
Laco, ti kotî mendane?
Şîya hukmat de ez persena
Kutikî lawayî, ez tersena

***

Dayê, dayê, ez birîndar o
Bexê mi kişto faşîstano
Nêmerdo, reyêna o êno
Wayê, wayê, birîndar o

***

Ênê wertê ma pêro pîl ê
Şarê ma ci rê pêro qul ê
Lap wenê, goşan ra zîl ê
Heq a ma nîya onceme çîle

***

Dayê, dayê, ez birîndar o
Lacê mi kişto kutikano
Nêmerdo, ancîya o êno
Bawo, bawo, ez birîndar o

***

Xortê ma dayî arê, berdî
Meterse kutikan ra êndî
Piro de, bikeme cengî
Dinya de vecîme ma vengî

***

Dayê, dayê, ez birîndar o
Varekê mi berdo polîsano
Nêvîndeno, pey de êno
Dayê, dayê, ez birîndar o.

KEÇA ÇIN A

Koyê ma koyan ra zaf berz o
Xirabe yê dewî, hardlerz o
Fîştê ra cenazê ternan û tezan
Xirabe yê dewî, hardlerz o.

***

Dewa ma persena, dewa kane
Bikîşê ma, teze name panê
Bonî newe yê, çêverî bêyanê
Keça çin a, "Sekî" (1) vanê.

***

Vanê "Heyder bê dewe".
Kesê mi çin o, se bême?
Hêsîrê destê tirkan îme;
Danê ma ceza, hepis vîneme.

---

1. Keça (Keçan): Nameyê dewêda Gimgimî ya. Dewlete nameyê na dewe vurînayo, kerdo "Sekî".

XORT Û AZEBE

Ez xort bîya, ti azeb
Qalê to kerd, bî xezeb
Mi ti remna, kam bî sebeb?
Bextê am rê bî xezeb

***

To dime ez cêrênê
Nîştênê ro ez berbênê
A saete ke mi ti nêdîyêne
Dewe ser de mi nîyadêne

***

Cor de ez amêne dewe
Mi ke qe ti nêdîyêne
Tuman ser de ez fetelîyêne
Hînî ser ro mi ti dîyêne

***

To dime ez fetelîyêne
Nîştêne ro ez berbênê
A saete ke mi ti nêdîyêne
Dewe ser de mi nîyadêne

***

Piyê to mi de dişmen bî
Ti dêne şarê durî
Kerdbî to mi zerrî
Mi vatêne "Ez to berî."

***

To dime ez cêrênê
Nîştêne ro ez berbênê
A saete ke mi ti nêdîyêne
Dewe ser de mi nîyadêne.

MEHEMEDÊ MEHMUDÎ (1)

Arêkerdax: C. Zerduşt Piranij

Mehemedê Mehmudî (2) dizdey di westa bi. Venganê jey (ey) bi. Yew roj ancî Mehemed û biray xu yew deşta duzi di seba dizdey geyrenê. Şonê hewnîyenê ki yew mêrdek ha citi keno. De ana yew gay jey esto, ti vane qey sinciq a, kê (kes) qîymiş nêbenê tira biewnê. Mehemedê Mehmudî dizd o, zano ki ga pere keno. Vano "Ez se ka? İmkan çin o ganî (gerek) ez inê gay bitirawa." Biray xu ra vano:

-Birawo!

Bira vano:

-Hey.

Vano:

-Ez ganî inê gay bitirawa.

Bira vano:

-Biray mi, ti deli (xînt) bî? Deşta duz a, weyra yew tek lay esta û mêrdek ha citi keno. Ga zî hanîk o jey ver di, ti senî şîyênê ay gay bitirawî?

Vano:

-Willahî ganî ez bitirawa.

Bira vano:

-Senî?

Vano:

-Mi to ra se va ti ayhewa biki.

Û vano şo filan ca di biqîrri, wexto ki mêrdek ame hetê to ra, ez gay bena.

1. Mi nê meseleyî sey vatişê Mihikê Mamîra nuştî.

2. *Mehemedê Mehmudî* qelbînij bi û Hopi ra zewejîyaye bi. Nameyê cînîya ey Sitiki bi. Sitiki maya Koçerî û vistirîya Mihoşî bî. (Qelbîn û Hopi, di dewê Piranî yê.)

Vano:

-Ana, ana.

Mehemedê Mahmûdî cadê xu di vindeno, bira şono ay daşt û menzîlê tifiŋî ra vejêno, çîqa ki tede esto qîrreno, vano:

-Ha ho! Ha hoo! Bêrênê, bêrênê! Milet, ina çî ecêb a? Bêrênê, ha hoo! Ha hoo! Qet mêrdim çin o, qet çew çin o?

Hewar û gazî keno û yew hewa qîrreno ki kê vanî qey marî pede dawo. O ki ana qîrreno, mêrdek hema gayan vinderneno û misasîya xu gêno, hetê ey ra vaz deno. Mehemedê Mehmudî zî a gami gay akeno û gêno dere-dere şono.

Mêrdek yeno bide reseno, vano:

-Lila camêrd çî yo, xeyr o? Çî dewa to ya, ti çî bareni-qîrreni? Çî hewar a, çî gazî ya?

Biray Mehemedê Mehmudî vano:

-La willa ez xu rê ecêb manena. Ti nimaj (şodir) ra yew gay reydi senî citi kenî?

Mêrdek xu ra pey hewnîyêno ki raşt a zî yew tek ga yo, saw beno, vano:

-Senî?

Vano:

-Willa ez nimaj ra hewnîyêna ki ti yew tek gay reydi citi kenî, ez ecêb manena, cûka ez xu rê barena-qîrrena.

Tabî mêrdek saw bîyo. Yeno ay gay xunê bînî akeno û dano piro şono.

Rayîr ra tay mêrdimî raştê ey yenê, vanê:

-La camêrd xeyr o, çî yo? Çî rê ana reng û benzê to herimiyawo?

Vano willa hal-mesela ana ya...

Vanê:

-La ay mêrdim senîwa yew mêrdim bi? Çî bi, çikare bi? Jey tikê terfî biki!

Vano la willa hal-hewal anasar yew mêrdim bi...

Vanê:

-De şo! Şo, Mehemedê Mehmudî marda to n..., ga şî!

***

Sitiki cinîya Mehemedê Mehmudî bî. A û Mehemedî pê nekerdinê. Sitiki timi cîrgîyaynê (cîgirîyaynî) ameynê key maya xu Xeyri.

Rojê ina ancî cîrgîyêna yena. Ê zî hinî eciz benê, vanê:

-Ina timo şona, danê pêro û o zî hewna yeno ja (aye) beno. Ma tikê dest çîwa kê, ma ey bitersnê. Ma vajê "Ino heway şîma hewa nîyo, şîma timo danê pêro. Ti ja kuwenî, ana beno?" Eki ame ma qestî vajê "Sitiki wita (tîya) nîya, şîya Şêxmedan⁽³⁾; xura ma hinî ja nêdanê to".

Mehemedê Mehmudî yeno roşeno, xuş-bêş ra pey vanê:

-Xeyr o?

Vano:

-Ez ameya ki Sitiki bera.

Vanê:

-Sitiki wita nîya.

Vano:

-Kora (kotî) ya?

Vanê:

-Willa Sitiki şîya Şêxmedan.

Vano:

-Senî?

Vanê:

-Willa şîya _êxmedan.

Vano:

-Yaw ez herê xu nêersawena Şêxmedan, şîma senî Sitiki vera daya ki şoro Şêxmedan?

Vanê:

-Willa ha weyra ya.

-Ana?

-Ana.

Werîştîşê xu ra ver vano:

-La Xewxi kora ya?

Xewxi zî waya Sitik a. Ezeb a û ha keye d' a. Eşnaweno ki a gami ha

---

3. Şêxmedan: Yew dewa Pîranî ya.

Eynî Mehmedî (4) di, bostan d' a. O dano piro şono la dewijî ecêb manenê, vanê:

-La Mehemedê Mehmudî timo ameynê heta ki Sitiki nêgirotinê nêşîynê, eyro seniwa şî?...
 Inan mîyan ra yew mêrdimo aqilî vejyêno vano:

-La ma inî ra va Sitiki şîya Şêxmedan-mêxmedan, ino Xewxi zî persa; cay nêşêro Xewxi nêbero?

A gami camêrdî pêser benê, vazdenê şonê. Hewnîyênê ki Mehemedê Mehmudê to destê Xewxi giroto û kîrr-kîrr ard ra kaş kenê. Vanê "Eman hewar!", de-de zor dest ra gênê û Sitiki danê bide (ey), şono.

Yanî ey gore eki Sitiki raşta şîya Şêxmedan xura xeyr tede nêmendo, vato "Barê ez xu rê Xewxi bera". Çimkî pereyê (qalîne) xu day!

Ma xewxi ra vanê "Xewxendar" zî. Xexwi ser o yew deyîre esta, vanê: "Xewxendarî, boç qûnderî,

Ka odey to, ka şaney to?

Ka pîney to, ka derzîna to?

Yanî ti çi bêj cenî ya, çîyekdê to çin o, ha?"

4. *Eynî Mehmedî*: Hopi di nameyê yew cay o.

CÉRAYİŞ

Arêkerdox: Hikmet ÇALAGAN

Beno, nêbeno, hîrê hevalî benê. Rozê nî hîrê hevalî nîşenê ro mabenê xo de qesêy kenê û qerar danê vanê "Ma şîme qederê xo ra bicêrême (bigêrîme)". Roza bîne urzenê ra, kunê raye şonê. Şonê, şonê, rastê hênîyê ênê. Zaf bîyê têşan. Şonê ke hênî ra awe bişimê. Qayîr kenê serê hênî de kalêke herdişsipî niştro ro. Selam danê kalî, nîşenê ro û awe şimenê. Kal înan ra perseno:

-Şîma kam ê, kotî ra ênê û şonê kotî? Ê vanê:

-Ma hîrê heval îme. Qederê xo ra cêrenîme.

Kal vano:

-Şîma çî ro cêrenê, çî wazenê?

Hevalo ju vano:

-Ez wazena ke hînî dewlemend bî, na welat de kes zê mi dewlemend çînê bo.

Hevalo bîn vano:

-Ez kî wazena bibî qadîyek, na welat de zê mi qadî çînê bo. Her kes çî karê xo bibo bêro hetê mi.

Hevalo ke peynîye de mendo vano:

-Ez tawa nêwazena, teyna cênîyede şithelale wazena.

Kal serê nî qesey înan urzeno ra, dest keno bêrika (taneka) xo, kîsîkek pera veceno dano eyê ke waştênê bibo dewlemend. Qelemek veceno dano ê ke waştênê bibo qadî. Ê ke cênîkek şithelale waştênê ra kî vano:

-Ti kî şo çê xo. Cênîka ke ti wazena bena nesîbê to.

Kal dima nî qisey xo beno vîndî. Wexto ke kal beno vîndî, hîrê hevalî şaş manenê. Dime ra vanê "No kal Xizir bî". Endî nêşonê cayê, cêrenê ra şonê çê xo.

***

Waxt vereno ra, ê ke waştbî bibo dewlemend beno zaf dewlemend. O welat de kes qasê ey dewlemend çînê yo. Ê ke waştbî bibo qadîyek pîl beno qadîyek pîl. O welat de qasê ey qadîyo pîl çînê yo. Ê ke xo rê

cênîya şithelale waştî zewecîyêno. Cênîya ey zaf rind û şithelale bena. O gabantîye (gawantîye) keno û îdarê xo nîya keno.

"Rozê kal vano ke "Ez rê (reyê) şorî nî mordemanê xo bibênî (bivînî), hela se kenê". Ver de şono hetê eyê ke zaf dewlemend bî. Wexto ke şono hetê ey kincanê xo vurneno. Kincanê dirîyaya û qilêrina dano xo ra. Şono verê çêwerê ey, vano:

-Ez sedeqê Heqî wazena.

Mêrik venga xulamanê xo dano û vano:

-Nî verê çêwerê mi ra berjê! Nêşono nêxebetîno, amo sedeqê wazenol!

Xulamî kalî danê verê terpika û çêwer ra kenê durî. Waxto ke kalî kenê durî, mêrik qayît keno ke çî dewlemendîya xo estbî pêro bîye vîndî. Mêrik a waxt dano zanîyanê xo ro, vano "No kal o kal bî"; endî zaf herey beno.

Kal rêna kincanê xo vurneno û şono hetê qadî. Şono dano çêwerê qadî ro. Qadî çêwer keno ya û qayît keno ke ju kalo pasaqin verê çêwerî der o. Kal vano ke:

-Perê mi çîn o, ez ama ke ti mi rê dîlekçeyek binusnî.

Qadî venga mordemanê xo dano û vano:

-Nî kalî berjê tewer! Hela qayîtê nî kalê mirdarî kerê, amo vano "Bê pera mi rê dîlekçe binusne!" Kalo mirdar, ti çî waxt dîyo bê pera dîlekçe amo nusnayîş?

Mordemê qadî kalî şanenê verê terpika û erjenê tewer. Waxto ke kalî erjenê tewer, qadî nîşeno ro ke çîyê binusno, qayît keno ke wendene û nusnayene kerda xo vîr a. A waxt dano zanîyanê xo ro, vano "No kal o kal bî"; endî zaf herey beno.

Pênîye de kal rêna kincanê xo vurneno û xo na fa (rey) nano nêweşîye ra, şono serê raya çê gabanî. Cênîya gabanî her roz mêrdê xo rê nan (non) bena.

Cênîke rêna kewte raye amê. Kal serê raya cênîke de meredîya ra. Cênîke amê nezdîyê kalî, qayît kerd ke kalêke kokim serê raye de meredîyo ra. Her cayê ey kul o û ci ra bûye êna. Cênîke amê hetê kalî û va:

-Bira, bira, to rê se bîyo?

Kalî va:

-Ez zaf nêweş a. Nişkîna raye de şorî. Xêrê xo alîkarîya mi bike.

Cênîke kewte binê çengê ey, o berd çê xo. Awe kerde germ û sarê ey

şut. Dime ra kerd zerê cile û ci ra va ke:

-Mêrdê mi gaban o. Ez gere ey rê nan berî. Ti naca qayîtê rehetîya xo bike.

Kalî va:

-Waya mi, ti şo qayîtê karê xo bike. Cayê mi rind o, Heq to ra razî bo.

Cênike nanê mêrdê xo mêrdê xo rê berd. Gaban cênîya xo ra persa:

-Ti qey nîya herey kewta?

Cênike va:

-Mêrik, ez amênê, sere raya mi de kalêke kokim û nêweş meredîyabî.

Mi qayît kerd halê ey rind nîyo, mi berd çê, sarê ey şut, kerd cile û ez ama.

Gabanî va:

-To rind kerdo.

Endî bibî şan. Cênike, merdê xo û dawar pîya verba dewe şî. Dawar ard dewe û şî çêyê xo. Gabanî hal-xatirê meymanî pers kerd, qayît kerd ke meyman zaf nêweş o. Ci ra persa:

-Lo lo bira, nêweşîya to çik a? Dermanê xo çik o? Ma rê vace, ma kî bişikîme birînanê to weş bikîme.

Kalî va:

-Bira, bira, tewr pers meke. Nêweşîya mi zaf giran a. Dermanê mi şima nişikîne pêda kerê.

Gabanî va:

-Hela vace, belkî dermanê to ma de esto. Eke çînê bo, ma bicêrîme bivênîme.

Kal tenê fikirîya, çimê ey gina lacê gabanî yê qiçekê ra, cêra ra gabanî va ke:

-Doxtoran mi ra va ke "Ti gere domanêk qiçek sarê bibirnê û gonîya ey bifinê kulanê xo" lê domanê mi çîn ê. Kam domanê xo dano mi?

Serê na qisa kalî, gaban fikirîya, şî cênîya xo ra va ke:

-Bê ma nî lacê xo sare bibirnîme û gonîya ey bifinîme kulanê meymanê xo. O ke lacê do ma, şikîno juyo bîn kî bido.

Cênike vatê merdê xo qebl kerd û uştî ra şî lacê xo sare birna, gonîya ey arde fitî ra kulanê kalî ra. Kalî pers kerd:

-Şima na gonî kotî ra arde?

Gabanî va:

-Ma cayê ra arde, pers meke. Wa kulê to weş bê, zobîn muhîm nîyo.

Kalî endî zana ke înan lacê xo sare birno. Gaban û kalî a şewe xêlî qesey kerd, dime ra gabanî rehetîye kalî re waşte, o û cênîya xo şî kewtî ra. Şewe xêlî vêrde ra, cênîke ebe vengê domanêk haşar biye û mêrdê xo haşar kerd; ci ra va ke:

-Vengê domanî êno.

Gabanî va:

-Vengê domanî nîyo. Kulê meymanî biyê rehet, herhal o zîbeno (naleno). Ti qisawatan ver vengê ey ze vengê domanî heşnena.

Serê na qesa gaban û cênîke rêna kewtî cile. Hina nêkewtbî hewn, rêna vengê domanêk ame. Gaban û cênîya xo çapik cile ra vecîyayî şî qayîte bêşîga lacê xo kerd. Qayîte kerd ke lacê înan zerrê bêşîge der o û weş o, lînganê xo hejneno (têşaneno), qayîte maye û pîyê xo keno.

Kal şew uştî ra, sare û cendekê lacekî ardbî tê lewe û kerdbî weş. Dime ra kerdbî bêşîge, şîbî. Gaban û cênîya xo çapik şî qayîte cayê meymanî kerd ke meyman cayê xo de nîyo. Serê na ya gaban cêra ra cênîya xo va ke:

-No kal o kal bî!

Naye dime ra qadî û mordemo ke dewlemend bî bî feqîr, gaban bî zaf dewlemend; çend domanê xoyê bînî bî. Ê şî serê miradê xo, ma mendîme naca.

27.09.2000

WELATÊ MIN

Feteh KURIJ

Koy Çewlîg o Şerefdîn o
Ti ra gêrênî Şarik û Şivano
Pesî benî helê şûno
Şinî ware bêrîvano
Welatê min welatê min
Çayir çîmen welatê min
Gul û nêrgiz welatê min

***

Pêşmergê êrzîyay koyûno
Xeber kota eskêr tirkî mîyûno
Wiriznênî we hawafirûno
Benî sebêb cahîlûno
Welatê min welatê min
Çayir çîmen welatê min
Gul û nêrgiz welatê min

***

Sêr Çewlîgî darê mazîyêrî
Pêşmergûn xwi ri çekûn bêrî
Pê eskêr romî teber kirî
Dinya romî ri teng û tarî kirî
Welatê min welatê min
Çayir çîmen welatê min
Gul û nêrgiz welatê min

DEWIJ Û DIZDÎ

Firat ÇELKER

Beno, nêbeno yew (jû) dewij beno. Yew hera xo yew kî (zî) biza xo bena. Dewij nişeno hera xo, leyê xo de bize gêno (cêno) şono şaristan (bajar). Vilê bize de yew zengil (zingil) beno. Dewij lak erzeno ro vilê (milê) bizê, xo dime ra anceno. Zengilê bize ke hejîya, o vengê zengilî ra bawerîya xo ano ke bize ey (dê) dime ra ya. No şaristan de şono cayê bazarî. Hîrê dizdî niyadanê ke yew dewijo pejmurde ame. Weşa dizdan ra şono. Dizdo yew vano:

-Ez biza nê dewijî tirena (tirawena).

O bîn vano:

-Ez hera ey tirena.

Ê hîrine kî vano:

-Ez kincanê (cilanê) ey tirena, ey rût û şilt verdana.

Dizdo verên xo şevekneno, hebê bi dîqet şono nêzdîyê (nezdîyê) bize, zengilê bize gêno, bi doçikê here ra girê dano; bize gêno, rayîrê (raya) bînî ra şono.

Ti nêvana here ke xo lewna, zengilî ra veng vecîno, dewij bawer keno ke bize nêzdîyê ey de ya.

Dizdê dîyine (didine) şono leyê dewijî, vano:

-Ti bîya xex çî (çik) yo? No çî yo to wina (nîya) kerdo? Insanê bînî zengil erzenê vilê heywanî, to berdo eşto re doçikê here. No senê qayde (qeyde) yo? Mi ra vaje (vace).

Dewij xo pey de wina qayît keno ke bize çin a. Dano bi xo ra (ro) û qîrreno. Dizd vano:

-Mi yew mêrik teba yew bize dî, no rayîr ra şîyêne. Ti hebê ecele bikerê, ti xo resnenê ey (ci).

Û yew rayîro bîn misneno dewijî.

Dewij vano:

-Ti bi Heqî (Hûma) kena hay re hera mi be, ez şorî biza xo bigêrî bîyarî.

Dizd vano.

-Çimanê mi ser. Ti şo biza xo bîya. Qe meraq meke.

Rayîro ke dizdî musnayo dewijî dewij o rayîr ra şono. Dizd kî here gêno rayîro bîn ra şono.

Dewij şono o sere, êno no sere, biza xo nêvînenno. Bêçare maneno, gêreno ya (agêreno) êno. Niyadano ke here kî çîn a, dano bi xo ra. Xo-xo de qisey (qesî) keno, hetano ke rastê yew merdimî (mordemî) êno. Ti nêvana o merdim kî dizdo hîrêyin o. No dizd verê yew qûye (bîr) de yo. Dano xo ra û berbeno (bermeno). Dewij xo-xo de vano "Herhalde derdê nê merdimî ê mi ra zafêr o", vano:

-Bira, ti qeyî berbena?

Dizd cewab dano vano:

-Kîsikê mi de des hezarî bî, mi kîsikê xo da bi na qûye ra.

Dewij xo-xo de vano "Halê nê merdimî halê mi ra berbat o. Herê min û biza mi hona (hima) nêkenê çend sey panqnote (panote), ey des hezarî kerdê vîndî".

Dizd dewijî ra vano:

-Eke ti bikewê (bukê) zerê qûye û mi rê kîsikê mi bîyarê, ez panc sey (pon se) panqnote dana to.

Zaf weşa dewijî ra şono. Yew bi di nêkeno, kincanê xo veceno, dizdî ra vano:

-Hay re kincanê mi vinde, ez kewena (kuna) bi binê qûye, kîsikê to vecena, to rê ana.

Dewij keweno zerê qûye, kîsikî gêreno (cêreno). Dizd kî beno kincanê ey ra û uca (uza) ra durî keweno.

Dewij binê qûye de çîyê nêvînenno, vecîno. Veng dano, kes cewab nêdano. Qayît keno ke kincê xo çîn ê, dizd kî şîyo; sade yew çogana xo uca ca verdaya. Dewij beno çogane ra (ro), henî rût û şilt şono bi zerê bazarî. Insanan ke vînenno, qîrreno, vano:

-Va (wa) kes mêro nêzdîyê mi! Kam bêro nêzdîyê mi, ez dana piro!

Uca yew merdim vano:

-Ti bîya xex (xêx)? No çî yo ti wina kena?

Dewij vano:

-Ez nêbîya xex, ez tersena. Ez tersena ke peynîya peynîyan de însanî mi kî bitirê!

SEMİNERÊ KIRMANCKI (ZAZAKI)

Seke wendoxê Vateyî zanenê, çend aşmî (mengî) na ra aver, paytextê Almanya Berlîn de bi nameyê “Înstîtutê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zaza)-IKK, dezgehê ame sazkerdene. No mîyan de Înstîtut, hetê ra seba tamamkerdişê formalîteyanê burokratîkan xebetîya, hetê ra kî xêlê karo bîn kerd. Heto bîn ra Înstîtutî Berlîn de, panc semînerê kirmancî kerdî hazir. Nînan ra semînero verên ede 29ê nîsane de ame dayene. Destpêkerdişê semînerî de, serekê Înstîtutî Mûnzûr Çemî kar û gureyê Înstîtutî û amancê semîneran ser o vinet. Mûnzûr Çemî no derheq de wina (nîya) vat:

“Demo modern de çî kar beno bibo, ancax bi plan-program, bi organizebîyayîş şono sere. Karo ke ma no ro xo ver, o kî henî yo. Ziwan û kulturê ma ke ewro çî hal der o şîma bi xo vînenê, zanenê. Lazim nîyo ke merdim nê meseleyî ser o derga-derg qesey bikero. Çitur ke şîma kî zanenê, seba raxelesnayîş û averberdişê ziwan û kulturê ma, çend aşmî na ra aver “Înstîtutê Ziwan û Kulturê Kirmancî (Zaza)” ame virastene. Înstîtutî hata nika çî kar ke kerdo, demê ra dime kombîyayîş virazeme û înfomasyon dame şîma. Bawerîya ma a ya ke nê semînerî, kar û barê ma de gamêda muhîm a. Gamêda qij a hama muhîm a. Ez hêvî ken ke şîma alaquadar bê, bi dîqqet kursan taqîb bikerê, ci ra fayde bivînê. Şik çîn o ke nê semînerî ziwani ser o her çî hal nêkenê. Labelê nê, fikrê danê şîma. Keso ke biwazo, bi wasita nê semîneran şîkîno ziwane xo zêder nas bikero. Keso ke biwazo, bi no tewir wenden û nuştene xo aver beno. Şîma kî zanenê; teyna qeseykerdiş bes nîyo. Merdim ganî wenden û nuştene ser o kî bixebitîyo. Niyadê, Vate vejîno; şîma ça (çi ra) ci rê menusnê, hetkarîye mekerê? Ez hen texmîn ken ke, eke ma berzîme ra xo ver, şansê ma esto ke ma Berlîni seba kirmancî bikerîme merkezê. Hevalê ke hazirkerdiş û amadekerdişê nê semîneran

Qate _____

de hemeg werdo û na ra t p ya k  wen , ez  nan r  zaf sipas ken û serkewtena  ima wazen.”

N  qeseykerdi i ra dime  eko Kocada i dest bi sem ner  kerd. Seminer de 25 kes  amade b .

Programo c rin ra gore sem ner  devam ken .

Sem ner-I: 29.04.2001

1. Alfabe
2. Name
3. Zem r

Sem nerdayox:  eko KOCADAG

Sem ner-II: 06.05.2001

1. Sifet
2. Kar (f l)

Sem nerdayox: Lerzan JANDIL

Sem ner-III: 13.05.2001

1. Cumle
2. Edat
3. Imla

Sem nerdayox: Munzur  EM

Sem ner-IV: 20.05.2001

Rastru stene ( mla)

Sem nerdayox: Aydin BINGOL

Sem ner-V: 27.05.2001

1.  zafe
2. Wendene

Sem nerdayox: M nz r  EM

Ripelê Fiqrayan:

Arêkerdax: Seytdxan KURIJ

QET ŞOFORO ÎNSAN NIXEBİTYENO?

Çewlîg (Bingöl) di, yew firmaya otobusanê bînatê (mabênê) bajaran di, her şofor yew leqeba xo bena. Yew roj yew raywan (rîyûn) telefon kenê, perseno vano:

-Êr (ewro) seet heşt di, yondes di û hîrye di kam şofor şino Xarpîyet (Xarpêt)?

Merdimo ke (ki) firma otobusan di xebitêno vano:

-Seet heşt di Dîk, seet yondes di Luy, seet hîrye di zî Qertal şino Xarpîyet.

Raywan vano:

-Bira, firmaya şima di qet şoforo însan nixebitîyeno?

HEYWANÊ KEYI

Kurdîstan di însanê bê dîplomaya dibistane (ilkokul) zaf ê. No semed ra însanî teber ra kuwenî (kewenî) îmtîhan ke dîploma bigîrî. Yew îmtîhanê teberî yê dîplomaya dibistane di no pers yeno perskerdiş:

"Namê des heywananê keyî binusîyenê."

Îmtîhanbîyayoxan ra yew merdim cewab nuseno:

"Yew mêşna, yew bize û heşt tenê mangeyî".

EZ BEHSE EGÎTÊ TO KENA

Dewan di bi awê (owkê) deran a yegan (hêgan) û baxçan aw danî. Yew dewi di semedî aw (owk) ra Seîd cîranî xo di fek gîyêno pîye (munaqêşe kenê). Nê (inî) fekpîyegirotişî ser o Seîd kîye ra tîfingî xo geno û nano cîranî xo ya, cîranî xo kişeno. Dezay Seîdî Remzan zî nê

kiştişi vînenno.

Cendirmey Seîdî tepişenî, erzenî hepîsxane. Seîd dezay xo Remzanî şahad mojneno (muecnenû ra). Rojê (ruejê) mehkima hakim Remzanî ra vano:

-Goreyê (guerê) îfadê Seîdî, to dîyo no kiştiş senî (sinî) bîyo. De ma ri (rê) sere ra vaci, senî bi?

Remzan vano:

-Wilay hakim beg, Seîdî ma tîfing girot na mîyanî çîmanî mêrikî (mîyêrik) ya. Seîdî ma pê yew darb a mêrik vist ra.

Seîd vano:

-Yaw Remo, to se kerd? To ez perîşan kerda, to ez veşnaya!

Remzan vano:

-Yaw ti se vanî? Vengî xo bibirni, ez behsê egîtê (egîtiya) to kena. Wa herkes bizano ke dezay pê yew darb a cîran vist ra. Wa herkes bieşnawo û bizano ke dezay mi çi egît o!

EZ NIWENA!

Yew roj (ruej) şan di dewarî (diwarî) dew yeno keye (kiye) la mangay Xal Egîtî nîna keye. Xora yew mangay Xal Egîtî ya. No semed ra wi zaf qehrîyeno, wurzeno we gêreno mangay xo.

Xal Egît nata şîno, weta yeno, dar (dor) û domarê dew gêreno, mîyanî yegan (hêgan) ra, mîyanî mergan ra gêreno la manga nivînenno. Egît xêlyek qehrîyeno, sînîr beno la yewna çare nivînenno; gêreno a, hetî keyî ya şîno. Wi rîye (raye) ra raştî yew darê miryer (mirwêre, dara murîye) yeno. Xo bi xo vano "Mi manga nidî, qe nî ez binê miryan (mirwan, murîyan) bûrî û cuwa pê hêdî-hêdî şuerî (şîrî) keye". Xal Egît şîno darê miryer ser û çend miryan weno. Na heli (game) di yew heş zî şîno darê miryer ser. Egît gilo serîn a heş zî gilo bîn a, bîyexeberê (bêxerberê) yewbînan herkes miryaya hol vîcnenno û weno. Heş mirya tira (cira) keno û şewqî aşm ver ra ûnîyeno (nîyadano) mirya ra, dê senîn (sinîn) a. Xal Egît vano qey yew merdim ho mirya dano yî. Wi hêrs (yers) beno, bi (ebi) sînîr a û bi yew vengo zaf berz a vano:

-Ez niwena!

Heş senî ke nê vengî eşnaweno, tersanê xo ver gineno erd ri (ro),

mireno.

Xal Egît hê verî şaş beno maneno la cuwa pê dar ra yeno war û şino dewijan ra vano:

-Hê bêrêni bivîneni, mi yew heş kişt!

EZ ZI NIZANA

Rojê ûmartişî însanan (nûfus sayımı) karmend (memur) yew qijî (domanî) ra perseno vano:

-Namê to çi yo?

Qij vano:

-Laser.

Karmend vano:

-Ti çend serre yî?

Laser vano:

-Ez nizana

Karmend vano:

-Senî? Senî ti nizanî ti çend serre yî?

Laser vano:

-Ti raşt persî ez zî şaş bîya menda apo (dato). Wexto ke (waxti go) ez bermena, pî mi û maya mi vanî "Ti bî camêrdo pîl, ti nişermayenî ti bermenî?". Wexto ke ê (yi) semedî gêrayîş a şinî yew ca, ê mi ra vanî "Ti mîye (mey), ti qijkek î". Ez zî nizana ez camêrdo pîl a yan ez qijkek a.

TI ZAF BERMAYA?

Yew roj yew embazê (umbazê) mayê Xezal yena keyeyê înan, a (ya) û mayê Xezal qisey kenî. Na heli di Xezal bermena, qet nivindena. Embazê mayê aye (yay) vana:

-Vengî xo bibirni, mebermi. Bermi însanan keno pîs.

Xezal vana:

-Xalê, qey (qê) ti zaf bermaya?

GEWEZE

Esmâ mekteb di zaf geweze ya. Pêroyê (pîyerê) mektebî çenê aye (yay) dest di eman kerdo. Yew roj malimî aye kaxiz a çî nuseno ke a (ya) bero bido pîyê xo. Esmâ pusula bena dana pîyê xo ke malimî tede nuşto:

-Kênaya to zaf geweze ya, mekteb di qet rehet kesî nidana.

Pîyê Esmâ cewab dano:

-Ti biye maya aye vîne!

MI YEW KIŞT!

Xal Mîrza dewî di vecîyeno serê yew qilê (tepeyê) berzî, bi tîfingê xo azmîn di nîşanê astaran gêno û nano pa.

Tesadufî a hel azmîn ra yew astare çîş (şuş) beno, ca bedilneno.

Xal Mîrza vano:

-Aha, şîma di? Mi yew kişt! La ez nizana vernî di gîna erdî ro yan peynî di.

HIRÇ Û PIRÇ

Arêkerdox: Dewij ŞIYAR

No heşo ke ma vanîme, wextê wextan de, wextê bav û kalan de wayîrê bêlanê (bolanê) mêşinan beno. Heş dewlemend beno. Rojê heş şuwani ra vano:

-Malî top ke.

Şuwane malî kom keno, wayîrê malî êno vano:

-Şuwano! Ti ewro pirçê nî mîyan bibirnê ha!

Şuwane viringê (hevrîngê) xo gêno, pirçê mîyan birneno, kîştê xo de loda pirçî virazeno. Vanê wayîrê malî, yanî heş jî zaf nekes beno. Dormê şuwani de êno-şono, xo xo de qesî keno, vano:

-Aha îta de pirç mend, aha uja de pirç mend.

Uja nîzdî ra jû mordemo feqîr vêreno ra. Mordemo feqîr qayît keno ke çî qayît kêro! Ho hoo! Pirç zaf o! Heyanî nîka honday pirç jû ca de jî nêdiyo. Roştî kuna çimê mordemê feqîrî, xo xo de vano:

-Çimê mi roştî bê. Ez şorî, no dewletlî yo. Ez nî mêrikî ra saba (seba) namê Heqî tayê pirç biwazî. Saba namê Heqî no helande (herhalde) tayê pirç dano mi.

Verê xo dano pirçî, hêdî-hêdî şono, Şono, qayît keno.

No mabên de wayîrê malî qayît keno ke çî qayît kero! Wille jû mordem ha wo cêr ra êno. Ca de lerneno, şuwani ra vano:

-Şuwano, şuwano! Qayîtê nî mordemî bike, ha wo cêr ra êno. Ez zana ke saba pirçî êno. Eke ame to ra pirç waşt, ti vaje "Wille bavo, ez wazena tayê pirç bidî to hama wayîrê malî îta de nîyo; ez şuwane wa, ez nêşkîna pirç to dî".

Şuwane vano:

-De ti şona kotî? Mêrik ha wo ame!

Wayîr vano:

-Ez kuna binê pirçî. Eke ame, ti vaje "Wayîr îta nîyo".

Wayîrê malî kuno binê pirçî, xo binê pirçî de nimneno.

Tabî feqîr ke cêr de êno, vînenno ke jû mordem kewt binê pirçî. Mor-

demo feqîr êno, silam dano şuwani vano:

-Ma be xêr bira.

Şuwane vano:

-Xêr ama. Ti xêr a? Ti çi kes a.

Feqîr vano:

-Bira şuwane, ez feqîr a. Eke ti dana, ez tayê pirç wazena.

Şuwane vano:

-Wille bira, ez wazena ke pirç bidî to hama wayîr îta de nîyo, ez nêşkîna bidî to.

Feqîr vano:

-Mi cêr de qayît kerd îta bî, no şî kotî nîya xafil de?

Vano û xo çarneno pirçî ser. Dest de jû çogane esta, pê çogane hîrê-çar dorî (rey) dano pirçî ro.

Vano:

-Hirç (heş) û pirç! Hirç û pirç! Hirç û pirç!

Wayîr bi jandayena canî binê pirçî ra wurzeno û vazdano. Tayê pirç zeleqîno miyanê wayîrî ra têtî iy (ê) pirçî zê buruske vazdano. Vanê o wext zanîye (çokê) însanî çinî biyê. Coka însan o wext zaf leze remênê (vazdênê).

Kes nêşkîno bireso wayîrê pirçî. Feqîr qayît keno ke wayîrê pirçî zaf leze vazdano, çimê xo nêbirneno bireso ci. O qar (qehr) ra hard ra jû kemere gêno pê wayîrê pirçî de erzeno. Kemere şona cayê zanîyî de ginena ninge (linge) ra. Jû çikîye kuna wayîrî, o dej ra vazdano şono ko. Vanê koyan de beno koyî, beno heş (hirç), Pirço ke wexto ke vazdo zeleqîyo pira, o jî biyo pirçê heşî. Ay ra biyo heşê koyan şîyo. Ay ra tepîya pêro heşî nî wayîrê malê mêşinan ra pêda biyê.

Na mesele ra dime, însanan de, cawo ke kemere gina piro de zanî pêda biyo. O wext ra tepîya zanî kewto însanan. Coka însanî nêşkînê leze vazdê, nêşkînê xirabîye ra xo rew bixelesnê ra; ya jî nêşkînê zaf leze hucumê dişmenî kerê.

Nika saba mordemê feqîrî jî vanê "No mordem helande Xizir biyo". Nika jî eke heşî ra bas (behs) kenê, vanê "Heş wextê wextan de, wextê bav û kalan de însan biyo." (*)

(*) Emîna Alan a çewlîgije (bîngolije) mi rê na mesela vate.

DICTIONNAIRE KURDE (KURMANDJI)-FRANÇAIS* -XIV

Ferhenga Kurdî (Kurmançî)-Frensi-XIV

Celadet Ali BEDIRXAN

Suffixes

- ce** : suffixe féminin (ex. doux, douce)
- che** : suffixe féminin (ex. frais, fraîche)
- e** : suffixe féminin (ex. court, courte)
- eille** : suffixe féminin (ex. vieux, vieille)
- ère** : suffixe féminin (ex. prisonnier, prisonnière)
- eresse** : suffixe féminin (ex. pêcheur, pécheresse)
- euse** : suffixe féminin (ex. joueur, joueuse)
- ève** : suffixe féminin (ex. bref, brève)
- le** : suffixe féminin (ex. corporel, corporelle)
- ne** : suffixe féminin (ex. bon, bonne)
- se** : suffixe féminin (ex. délicieux, délicieuse)
- sse** : suffixe féminin (ex. roux, rousse)
- te** : suffixe féminin (ex. muet, muette)
- trice** : suffixe féminin (ex. interrogateur, interrogatrice)
- ve** : suffixe féminin (ex. hâtif, hâtive)

*Abréviations

- cf.** (confér.): comparez
- etc.** : et caetera (et cetera)
- f.** : féminin
- fig.**: figuré
- intr.** : intransitif
- m.** : masculin
- pl.** : pluriel
- tr.** : transitif

U

udr, f. : excuse, f. -
umtd, m. : cf. **imtd**
umûmt : général, -e
umûret, m. : ustensile, m.
usûl, f. : origine, f.; règle, f.
uzr, f. : cf. **udr**

Û

û : et
ûç : large
ûçik, f. : pan de la manche
ûd, f. : 1) égard, m.
ûda ... girtin : 1) respecter 2) luth, m.
ûde : respectable
ûr, m. : panse, f.
ûrbelişk, f. : oesophage, m.
ûrik, m. : estomac des ruminants
ûrtin, f. : hurlement, m.
ûrt, f. : champ à proximité du village
ûrt, m. : patrie
ûşt, m. : épi, m.; grappe, f.
ûte, f. : cf. **ûtt**
ûtt, f. : fer à repasser
ûtt kirin : repasser
ûtel, f. : hôtel, m.
ûzer, f. : place, f.

V

va : voici, voilà
vaye : voici, voilà
vac, f. : région, f.
vagon, f. : wagon, m.
vajt : renversé, -e
vajt kirin : renverser
vajtt, f. : instabilité, f.; inconstance, f.

vala : vide
vala bûn : se vider
vala kirin : vider
valaht, f. : vide, m.
van (biva) : cf. **vên**
varik, f. : poulette, f.
vart : seul, -e; isolé, -e
vart kirin : isoler
varqilandin (bivarqiltne) : retarder
varqiltin (bivarqile) : tarder
vaye : voici, voilà
veye : cf. **vaye**
ve : 1) cf. **va** 2) particule indiquant une idée de séparation
vebiçirandin (vebiçirtne) : démêler, effiloche
vebirt : fixe, stable
vebirtin (vebire) : fixer
vebûn : s'ouvrir; éclore; passer (couleur)
jê vebûn : se séparer de
veciniqandin (veciniqtne) : faire sursauter
veciniqtin (veciniqe) : sursauter
veçinandin (veçintne) : raccommoder
veçintin (veçine) : être raccommodé
veçirandin (veçirtne) : cf. **vebiçirandin**
vedan (vede) : séparer, déboucher, ouvrir
vedander, m. : inventeur, m.
(xwe) vediztin (vedize) : se cacher, s'éclipser
vefirijtn (vefirije) : se découdre
veger, f. : retour, m.
vegeran (vegere) : retourner
vegeran ve : revenir
vegerandin (vegertne) : rendre, répandre
vegertin (vegere) : cf. **vegeran**
vegevizandin (vegeviztne) : faire se débattre
vegeviztin (vegevize) : se débattre
vegijijandin (vegijijtne) : dresser, faire se dresser

vegijijtn (vegijgije) : se dresser
vegirtin (vegire) : dresser, monter, envahir, prendre
vehatin (veye) : se baisser
vehewandin (vehewtne) : rassembler
vehewtn (vehewe) : se rassembler
vejandin (vejtne) : ressusciter, ranimer
vejtn (veje) : ressusciter, se ranimer
veketin (vekeve) : s'allonger
vekêş, f. : action de s'étirer
vekêş dan xwe : s'étirer
vekirin (veke) : ouvrir
vekirî : clair, -e (couleur)
vekişandin (vekiştne) : tendre
bi şûn de vekişandin : retirer
vekişkişandin (vekişkiştne) : 1) tendre 2) chasser
vekuştin (vekuje) : éteindre
vekudad : portatif, -ve
velo kirin : fouiller
vemirandin (vemirtne) : éteindre
vemirtin (vemire) : s'éteindre
vemirtî : pâle, terne
vemistîn (vemise) : faire jaillir
venan (vene) : se percher
venandin (ventne) : faire percher
venihirtin (venihire) : se soulever
venihirandin (venihirtne) : soulever
veniştin (venêje) : 1) faire percher 2) dresser
(xwe) vepijilandin (vepijiltne) : se débattre
verelayt : pitoyable
vereşan (vereşe) : vomir, se démailler
vereşandin (vereştne) : faire vomir, démailler
vereşihan (vereşe) : cf. **vereşan**
verêlayt : cf. **verelayt**
verisandin (veristne) : déchirer, briser
veristin (verêse) : cf. **verisandin**
veristin (verise) : se débarasser de

vertşandin (vertştne) : démailler
verq, m. : loup, m.
verqiltin (verqile) : tarder
verûçikandin (verûçiktne) : épiler
verûtandin (verûtine) : cf. **verûçikandin**
vesihandin (vesihtne) : reposer
veşartin (veşêre) : cacher, enterrer, ensevelir
veşartî : secret, -e
vewejartin (vewejêre) : nettoyer, secouer, brandir
veweşandin (veweştne) : secouer
vewirandin (vewirtne) : dévoiler
vewr, f. : neige, f.
vexumandin (vexumtne) : brandir, troubler
vexumtin (vexume) : se troubler
vexwarin (vexwe) : boire
vexwendin (vexwtne) : inviter
veydan (veyde) : ramasser
veye : cf. **vaye**
vezelandin (vezeltne) : abattre, rouler par terre
xwe vezelandin : se rouler
vezeln (vezele) : s'abattre, se rouler par terre
vezivirandin (vezivirtne) : retourner, renvoyer
vezivirtin (vezivire) : retourner, se retourner
vê : cas oblique de "ev" au féminin
vêca : alors, en ce cas
vêdan (vêde) : ramasser, rassembler
vêga : alors
vêk : contraction de "bi yek"
vêk ra : ensemble
vêk dan : cf. **vêdan**
vêk ketin : se réunir
vêk re gotin : délibérer
vêketin (vêkeve) : être allumé, brûler
vêl : incliné, -e
vên (bivê) : vouloir
min divê : je veux
divê : il faut

- vên**, f. : volonté, f.
vêvirandin (vêvirtne) : découvrir, retirer
vêvirtin (vêvire) : se découvrir
vêxistin (vêxe) : allumer
vijal : ondulé, -e; frisé, -e
vijo, f. : diarrhée, f.
vijoker : foireux, -se
vir, f. : mensonge, m.
vir kirin : mentir
vir : ici, là
vira : cf. **vir**
virave, f. : délire, m.
viravîç, f. (!):
virçale : peureux, -se; poltron, -ne
virgul, f. : fard, m.
viridîq, f. : vantardise, f.
virik, f. : soupe de gruau
virka : cf. **vir**
virker : menteur, -euse
virkert, f. : menterie, f.
virnt : tardif, -ve; faible; éticlé, -e
viroker : menteur, -euse
virtonek, f. : ragoût maigre
virvire : tapageur, -euse
virvirandin (virvirtne) : agiter, faire rouler
virvirtin (virvirtne) : agiter, faire rouler
virvirtin (virvire) : rouler
virviro : cf. **viroker**
vişab, m. : dragon, m.
viyan (bive) : cf. **vên**
vizik, f. : dard, m.
viziqandin (viziqtne) : cf. **ventstin**
viztn (bivize) : ronfler, bourdonner
viztn, f. : ronflement, m.; bourdonnement, m.
vizviz, f. : cf. **viztn**
vi : cas bolique de "ev"
vil : cf. **vêl**
- vil**, f. : plat, m.
vin (bivt) : cf. **vên**
vytn (bivtye) : injurier
vizên, f. : cf. **viztn**
vok, f. : urine, f.
- W**
wacib : obligatoire
wacib, f. : devoir, m.
wad, f. : promesse, f.
wad dan : promettre
wad kirin : promettre
wahe : voici, voilà
waktno : ainsi
walt, m. : vali, m.
wan : ils, eux
want : ainsi
wantl, f. : vanille, f.
waqên, f. : glapissement, m.
war, m. : campemet, m.; emplacement, m.
wardozi, m. : qui cherche un endroit où camper; éclaircur, m.
wargch, f. : camp, m.; base, f.
waridat, f. : revenu, m.
wartn, f. : bèlement de frayeur
warkor : sans postrérité
warxweş : qui reste longtemps quelque part
wawtk, m. : chacal, m.
way : hélas
way li min ezo : malheur à moi
we : cas oblique de "hûn"
we : voilà
we heyê : peut-être
weba, f. : peste, f.
webal, f. : faute, f.; péché, m.
webalker : pécheur, -eresse

weh : interjection exprimant la surprise

wehaye : peut-être

wehim, m. : soupçon, m.

wek : comme

wek te : comme toi

weke te : comme toi

wekt te : comme toi

weke hev : semblable

weke xwe : tel que

weke xwe kirin : en faire à sa tête

wekalet, f. : mandat, m.

wekat : précis, -e

wektl, m. : fondé de pouvoir, représentant, m.;
mandataire, m.

welat, m. : pays, m.; patrie, f.

welatt : national, -e.

welatparêz, m. : patriote

welatparêzt, f. : patriotisme, m.

welidandin (biwelidîne) : accoucher (tr.)

welidn (biwelide) : accoucher (intr.)

weleh : par Dieu

welt, m. : saint, m.

went : ainsi

wens : consolant, -e

wens, f. : consolation, f.

wensa min tê : je me console

weqf, f. : waqf, m.

weqf kirin : constituer en bien de main morte

weqt, f. : sixième partie de l'ocque

wer : particule indiquent une idée de descente,
ou d'encerclement

wer bûn : dégringoler

lê wer hatin : encercler

wer : ainsi

wera : courageux, -se

werandin (biwertne) : 1) secouer 2) amener

werbêj : tamis, m.

werbêj kirin : 1) tamiser 2) s'enorgueillir

werdanê reş : sorte de raisin

werdek, m. : canard, m.

were : impératif de "hatin"

werge : ainsi

wergerandin (wergertne) : faire tourner, ren-
verser, renvoyer

wergirtin (wergire) : mettre, revêtir, user

wergû, m. : impôt, m.

werimandin (biwerimîne) : faire enfler, gonfler

wertn, f. : 1) apport, m. 2) cf. **vizin**

wertis, m. : corde, f.

werm, f. : enflure, f.

wersele, m. : muscle, m.

wert, m. : postérité, f.

werz, m. : potager, m.

wesandin (biwestne) : 1) tester 2) recommander

wesêt, f. : testament, m.; dernière volonté, f.

wesilandin (biwesiltne) : rabouter

wesiyet, f. : cf. **wesêt**

wesiyetname, f. : cf. **wesêt**

westa : fatigué, -e

westa bûn : se fatiguer

westa kirin : fatiguer

westandin (biwestîne) : fatiguer

westayt, f. : fatigue, f.

westiyan (biweste) : se fatiguer

weş, f. : marche, f.; allure, f.

weşan (biweşe) : tomber, se détacher

weşandin (biweştne) : secouer

weşt, m. : grappe, f.

weximandin (biweximîne) : épuiser, exténuer

weximt : abruti, -e

weximîn (biwexime) : s'épuiser, s'exténuer

wext, m. ou f. : temps, m.

wexta ko : quand

wey : comme

wey : cf. **way**

weym, m. : ruse, f.

weynek : volage

weza : maigre

ALFABE

	Kirmanckî (Zazakî)	Tirkî
A a	adir, asin, Almanya	adam, at
B b	bira, ban, Bidlîs	büyük, bir
C c	ca, cêr, cor	can, cadde
Ç ç	çim, Çewlig, Çemişgezek	çocuk, çöp
D d	dest, Diyarbekir, Dêrsim	dal, dayı
E e	ez, Erzingan, Erzirom	el, eldiven
Ê ê	êrxat, êlçi, êqbal	-
F f	fek, fariskî, Fransa	fare, fıstık
G g	ga, giran, Gingim	göl, güven
H h	her, heş, Hollanda	hemen, hava
I i	bin, kirmanc, solin	ısırmak, ışık
Î î	îsot, İran, İtalya	iş, it
J j	jêhat, jan, Japonya	jandarma, jimnastik
K k	kitab, kar, Kurdîstan	kalkan, küçük
L l	lal, lazut, Licê	limon, leke
M m	ma, mase, Mûş	mavi, maya
N n	nan, newe	ne, neden
O o	of, oda, ordu	olmak, odun
P p	payîz, Pîran, Pali	parmak, pınar
Q q	qeleme, qumaş, Qıbrıs	-
R r	rind, radyo, Riha	resim, rüzgar
S s	sipî, simer, Sêwregi	serin, sarı, süs
Ş ş	şima, şeş, şaş	şişirmek, şişman
T t	ti, tarîx, Tırkiya	tatlı, tavşan
U u	utî, uca, ucret	ütü, ücret
Û û	ûsul, Ûrris, Ûrrim	uzak, unutmak
V v	verg, velg, vate	var, ver
W w	wisar, weş, welat	-
X x	xirab, Xarpêt, xurbet	-
Y y	yaban, yar, yadîgar	yayla, yol
Z z	zaf, zerd, zaza	zeybek, zavallı

Diyarbakir